

Univerzita Karlova

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Rigorózní práce:
Vybrané problémy exekučního řízení

Konzultant: Prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Filip Exner
Litvínovská 589
Praha 9 – Prosek
190 00

září 2008

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

4.9.2008

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Filip Exner', with a long horizontal flourish extending to the right.

Mgr. Filip Exner

Obsah

I. Úvodní pojednání	1
1. Úvod	1
2. Institut soudního exekutora v porovnání s výkonem rozhodnutí	4
II. Manžel povinného a exekuce	14
1. Společné jmění manželů a jeho modifikace v exekuci.....	14
2. Mzda a účet manžela povinného	35
3. Účastenství manžela povinného	48
III. Náklady exekuce	54
1. Úvod	54
2. Odměna advokáta	55
3. Odměna exekutora	55
4. Účelně vynaložené náklady exekuce.....	58
5. Rozhodování o nákladech exekuce	62
5.1. Příkaz k úhradě nákladů exekuce	64
5.2. Usnesení o zastavení exekuce	68
6. Jak je to s ústavností odměny exekutora	83
IV. Součinnost třetích osob při provádění exekuce	94
1. Úvod	94
2. Lustrace majetku – manžel povinného	98
3. Lustrace majetku bývalý manžel povinného	105

V. Závěr	107
1. Shrnutí.....	107
2. Novela exekučního řádu	116
Seznam použité literatury	120
Seznam použitých zkratek	121

I. Úvodní pojednání

I. 1. Úvod

Jako téma své rigorózní práce jsem si zvolil téma, dle mého názoru, v současné době velice aktuální a sice vybrané problémy exekučního řízení. Již v úvodu této práce musím zdůraznit, že pod pojmem exekuční řízení mám na mysli exekuci prováděnou soudními exekutory podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Mezi pojmy exekuce a výkon rozhodnutí budu přísně diferencovat. Podle tiskové zprávy Exekutorské komory ČR ze dne 29.3. 2006 bylo v roce 2005 nově nařízeno 270 480 exekucí oproti 155 156 exekucím nařízených v roce 2004. Meziroční nárůst exekucí tak představuje 74%. Pro srovnání v roce 2001, tedy v prvním roce působení tohoto nového právního stavu, bylo nařízeno 4302 exekucí. V roce 2005 bylo 66 170 exekucí pravomocně skončeno. Klasický výkon rozhodnutí, prováděný soudem, je stále více zatlačován do pozadí, a přestože soudních exekutorů je v současné době 134 v celé ČR, dlužníci je začínají potkávat ve svých domácnostech či kancelářích mnohem častěji než vykonavatele soudu.

Podle tiskové zprávy Exekutorské komory ČR ze dne 16.4. 2008 bylo v roce 2007 nově nařízeno 427 800 soudních exekucí oproti 309 457 exekucím nařízeným v roce 2006. Meziroční nárůst tak představuje 118 343 nově nařízených exekucí, resp. nárůst o necelých 40%. To je v relativním vyjádření výrazně méně než v roce 2005, v absolutních číslech se však jedná o nejvyšší meziroční nárůst od roku 2001, kdy institut soudních exekucí začal fungovat.

Navzdory růstu počtu nařízených exekucí není judikatura v oblasti exekučního řízení doposud příliš rozsáhlá a propracovaná, lze se však inspirovat judikaturou klasického výkonu rozhodnutí, ne však vždy, protože tuto lze dnes s úspěchem v mnohém považovat za překonanou. Ani odborná literatura týkající se exekucí není početná, je však k dispozici v praxi hodně používaný a kvalitní komentář exekučního řádu Doc. JUDr. Petra Hlavsi CSc. a skutečně, co do rozsahu a kvality, úctyhodné dílo autorů

JUDr. Martiny Kasíkové, Mgr. Zdeňka Kučery, JUDr. Vladimíra Plášila a JUDr. PhDr. Karla Šimky, LL.M.¹

Vzhledem k tomu, že exekuce podle exekučního řádu je institutem poměrně novým, vznikají v praxi různé problémy, jednak z neznalosti zainteresovaných osob, jednak z dvoukolejnosti vymáhání splnění povinnosti (exekuce a výkon rozhodnutí). Některé problémy, které považuji za nejpálčivější (předepsaný rozsah práce nedovolí pojednat o všech, nebo o exekuci komplexně), se pokusím v této práci nastínit a pokusím se nabídnout svůj pohled z pozice exekutorského koncipienta, což považuji za hlavní cíl této práce.

Práce je rozdělena na pět částí, které jsou dále členěny na kapitoly, kromě třetí části, která obsahuje ještě dvě podkapitoly. První část práce si klade za cíl stručně uvést do problematiky exekučního řízení, zejména přiblížit základní rozdíly mezi soudním výkonem rozhodnutí a exekucí prováděnou soudními exekutory podle exekučního řádu.

Část druhou, která má název „Manžel povinného a exekuce“ považuji (spolu s částí třetí, která pojednává o nákladech exekuce) za stěžejní. Účast manžela povinného v exekučním řízení je snad nejsložitější součástí exekučního práva vůbec. Tato otázka se otevřela ve větší míře teprve v nedávné době po uvedení institutu soudního exekutora v život. Na otázku v jaké míře je manžel povinného účastníkem exekučního řízení a jaké majetkové hodnoty ze společného jmění manželů a za jakých podmínek, lze exekučně postihnout, je možno v praxi i teorii pozorovat více rozdílných názorů.

Notoriitou je účet manžela povinného u peněžního ústavu nebo jeho mzda. Je velmi těžké si v praxi stanovit nějaká šablonovitá pravidla, jak má exekutor v tom kterém případě postupovat. Spousta otázek zůstává totiž stále otevřena. Ve dvou skutkově naprosto totožných věcech rozhodne o vylučovací žalobě jeden soud jinak než druhý, dokonce lze pozorovat, že různě rozhodují i jednotlivé senáty stejného soudu.

Část druhá této práce (jako i práce celá) si neklade za cíl být kategorickým imperativem, je pouze jedním z názorů i když pro někoho možná radikálním. Jedná se o možný, nikoliv však jediný návod, postup či myšlenku, kudy se ubírat v případě, že exekuce je prováděna za účasti manžela povinného. Uznávám, že některé konstrukce v části druhé se dají s úspěchem vyvrátit argumentací opačnou, nicméně byly vytvořeny i vzhledem k mým praktickým poznatkům a s vědomou snahou naplnit účel exekučního

¹ Tento nyní vyšel ve druhém vydání v „Beckově šedové edici“.

řízení; totiž uspokojení oprávněného. Dodávám však, že nikoliv za každou cenu, zároveň je nutné šetřit práva povinného.

V úvodu druhé části je tedy pojednáno o společném jmění manželů. Ujasnění si skutečnosti, které majetkové hodnoty jsou součástí společného jmění manželů, je klíčové pro další výklad. Následuje pasáž o účtu manžela povinného u peněžního ústavu a jeho mzdě, ve které jsou rozvíjeny závěry z úvodu části druhé a vše uzavírá kapitola o účastenství manžela povinného. Tedy především otázka kdy a odkdy je manžel povinného účastníkem exekučního řízení a jaká má v řízení práva a povinnosti.

Část třetí je nazvána Náklady exekuce. V jednotlivých kapitolách části třetí je nejprve vysvětleno, z jakých položek se skládají náklady exekuce. Je důležité si připomenout, že náklady exekuce nejsou pouze odměna exekutora. Jsou to především účelně vynaložené náklady exekuce (náklady, které byly skutečně vynaloženy na provádění exekuce, s výjimkou paušálně stanovených, viz. níže), ale i náklady oprávněného za právní zastoupení advokátem. Kapitola pátá třetí části pojednává o tom, kdo rozhoduje o nákladech exekuce a zmiňuje se o problematice zastavení exekuce soudem. Část uzavírá kapitola, která reaguje na nálezy Ústavního soudu sp.zn. Pl ÚS 8/06.

Čtvrtá část práce zmiňuje další problém, se kterým se musí každodenní praxe potýkat a sice součinnost třetích osob. Tato část v mnohém navazuje na závěry utvořené v části druhé této práce.

Poslední část práce obsahuje dvě kapitoly a to kapitolu, která shrnuje poznatky z přecházejících částí práce a kapitolu, která reflektuje poslední, dílčí novelu exekučního řádu č. 347/2007 Sb. Na závěr jsem si dovolil navrhnout řešení problémů rozebíraných v této práci pomocí legislativních změn.

Závěrem tohoto úvodu bych chtěl poděkovat paní prof. JUDr. Aleně Winterové, CSc. za vstřícnost, s níž přijala funkci konzultanta a za její podnětné návrhy a připomínky.

I. 2. Institut soudního exekutora v porovnání s výkonem rozhodnutí

Dne 28.2. 2001 byl přijat zákon č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).

Tento zákon zavedl do právního řádu ČR nový institut soudního exekutora. Soudní exekutor je fyzickou osobou, na kterou stát přenesl část své výlučné pravomoci, totiž nucený výkon exekučních titulů. Soudní exekutoři jsou tedy na jedné straně soukromé fyzické osoby, na straně druhé však mocensky vystupují jménem státu.² Jsou jako svobodné povolání, podobně jako notáři, povinně sdružení v Exekutorské komoře ČR a jejich počet je omezen principem numerus clausus. Soudní exekutor není pouhým vykonavatelem soudu, je osobou s ukončeným právnickým vzděláním, může zaměstnávat zaměstnance (exekutorského kandidáta³, exekutorského koncipienta, tajemníka úřadu, vedoucí kanceláře, vedoucí oddělení, vykonavatele, administrativní personál) a ve svém úřadu, do kterého byl jmenován ministrem spravedlnosti, si určuje organizaci práce.

Nyní, po několikaletém působení soudních exekutorů, se zdá, že cesta, která byla zvolena, je cestou správnou a lze konstatovat, že soudní exekutoři se v praxi osvědčili. Soudům znatelně ubyl nápad jejich neoblíbené agendy výkonu rozhodnutí, věřitelé se dostávají ke svým penězům, které již dávno odepsali⁴, státní rozpočet nestojí soudní exekutoři žádné výdaje, protože soudní exekutor si veškeré vybavení potřebné k provádění exekuční a další činnosti zajišťuje a hradí sám, naopak šetří státnímu rozpočtu velké množství finančních prostředků na poštovním, protože drtivou část písemností v exekučním řízení doručuje soud účastníkům řízení a dalším subjektům prostřednictvím soudního exekutora.⁵ I přes skutečnost, že soudní exekutoři jsou oblíbeným „mediálním terčem“ lze konstatovat, že nedochází k žádnému masovému prosazování svévole v exekučním řízení. „Počet stížností narostl, ale k poměru nárůstu

² Podle § 28 e.ř. se úkony exekutora považují za úkony soudu.

³ Exekuční řád se zmiňuje pouze o exekutorském koncipientovi v § 19 a exekutorském kandidátovi v § 23, nyní nově v důsledku novely č. 347/2007 Sb. i o vykonavateli soudního exekutora, zbylé shora výjmenované funkce shrnuje exekuční řád pod § 27 jako další zaměstnance exekutora, záleží pouze na úvaze soudního exekutora, jaké další funkce si ve svém úřadu zřídí.

⁴ V současné době jsou úspěšně vymáhány i pohledávky, které nebyly v dřívějších letech úspěšně vymoženy cestou výkonu rozhodnutí

⁵ Odhaduji, že se může celkem jednat o 150 až 200 mil. Kč ročně, výše ročního poštovního porta se liší úřad od úřadu.

exekucí došlo procentuelně k jeho snížení až na 0,21 procenta, což je skutečně minimum. Stížnosti jsou z devadesáti procent neoprávněné.“⁶

„Počet stížností a podnětů, kterými si účastníci řízení stěžují na postup soudního exekutora, loni v absolutních číslech vzrostl na celkových 596 (nárůst o 79 oproti 517 v roce 2006). V relativním vyjádření, kdy se porovnává počet nově nařízených exekucí s počtem stížností nebo podnětů, se však jedná o významný pokles. V roce 2007 byl účastníkem řízení napaden postup soudního exekutora pouze v necelých 0,02% případů. V roce 2006 to bylo 0,17% z počtu nařízených soudních exekucí, v roce 2005 to bylo 0,24%.“⁷

Exekuční řád je lex specialis k občanskému soudnímu řádu. Ustanovení § 52 odst. 1 e.ř. říká, že nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se pro exekuční řízení přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu. Vztah těchto dvou norem je tedy vztahem speciality a subsidiarity. I pro exekuční řízení se přiměřeně použije úprava obsažená v občanském soudním řádu, pokud exekuční řád nestanoví svou vlastní úpravu. Řada institutů je v exekučním řádu upravena duplicitně např. § 42, 43 e.ř., což se všeobecně nepovažuje za šťastné legislativní řešení.

Především je třeba se zmínit, že řízení o výkon rozhodnutí podle občanského soudního řádu provádí výlučně soud. Podle § 251 o.s.ř. nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může oprávněný podat návrh na soudní výkon rozhodnutí. Příslušným soudem k nařízení a provedení výkonu rozhodnutí je primárně obecný soud povinného (§ 252 odst. 1 o.s.ř.). V dalších odstavcích § 252 o.s.ř. jsou upravena další pravidla pro určení místní příslušnosti soudu, např. nemá-li povinný obecný soud, nebo není-li v ČR, je příslušným soud, v jehož obvodu má povinný majetek, podnik, nemovitost.

Jiné pravidlo též platí při vymáhání výživného nezletilého dítěte cestou výkonu rozhodnutí, kdy příslušným soudem je soud v jehož obvodu má nezletilý bydliště na základě dohody rodičů, nebo z rozhodnutí soudu.

Naproti tomu exekuční řízení je zahájeno dnem, kdy návrh na nařízení exekuce došel exekutorovi nebo příslušnému soudu (§ 35 odst. 2 e.ř.). Příslušným soudem je podle § 45 e.ř. soud, v jehož obvodu má bydliště povinný, je-li fyzickou osobou, a nemá-li bydliště, soud, v jehož obvodu se zdržuje. Má-li povinný, který je fyzickou osobou, bydliště na více místech, jsou místně příslušnými všechny soudy, v jejichž obvodu

⁶ JUDr. Juraj Poďkonický PhD., prezident EK ČR in Konkurní noviny č. 16 ze dne 9.8.2006

⁷ Z tiskové zprávy Exekutorské komory ČR ze dne 16.4. 2008

bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Nemá-li povinný bydliště v České republice ani se v ní nezdržuje, je příslušným soud, v jehož obvodu má povinný majetek; má-li majetek v obvodu více soudů, je příslušným soud, kterému byla jako prvnímu doručena žádost exekutora o udělení pověření nebo návrh na nařízení exekuce. Je-li povinný právnickou osobou, je místně příslušným soud, v jehož obvodu má povinný sídlo.

Místně a věcně příslušným soudem pro podání návrhu na nařízení exekuce je tedy obecný soud povinného, srov. § 85 o.s.ř. Vzhledem k tomu, že exekuční řád si sám stanoví, který soud je pro podání návrhu věcně a místně příslušný, nelze tedy aplikovat § 252 o.s.ř. Pokud je tedy podáván návrh na nařízení exekuce například pro vymožení dlužného výživného nezletilého dítěte, je nutno podat návrh k obecnému soudu povinného, nikoliv na soud příslušný podle bydliště nezletilce.

Další zvláštností úpravy exekučního řízení oproti úpravě občanského soudního řádu je již výše zmíněná možnost podat návrh na nařízení exekuce přímo soudnímu exekutorovi. Soudní exekutor však o návrhu na nařízení exekuce nerozhoduje a do 15 dnů je povinen návrh postoupit soudu spolu se žádostí o udělení pověření k provedení exekuce (§ 44 odst. 1 e.ř.). Soud ve lhůtě 15 dnů musí o návrhu rozhodnout. Jedná se však o pořádkovou lhůtu. Exekutor nemůže začít provádět exekuci dříve, než bude soudem pověřen k jejímu provedení v usnesení o nařízení exekuce. Neobsahuje-li návrh na nařízení exekuce všechny stanovené náležitosti, nebo je neurčitý, vyzve soud nebo soudní exekutor podatele k doplnění či opravě návrhu (§ 39 e.ř.), a to v obou případech usnesením (§ 28 e.ř. a § 52 odst. 1 a odst. 2 e.ř. ve spojení s § 43 odst. 1 o.s.ř. a § 254 odst. 1 o.s.ř.). Pro úplnost je třeba se zmínit o tom, že neexistuje věcná a místní příslušnost soudního exekutora. Exekuci provede ten exekutor, kterého navrhne v návrhu na nařízení exekuce oprávněný a kterého soud pověří provedením exekuce⁸. Soudní exekutoři jsou sice jmenováni do úřadu podle soudních okresů, nicméně nemají omezenou územní působnost a provádějí bez omezení exekuci na celém území České republiky.⁹

⁸ Dle mého názoru soud nemá možnost pověřit jiného exekutora, než toho kterého navrhne oprávněný. V praxi jsem se však s takovým postupem soudu již setkal, oprávněný se však proti tomuto výroku usnesení o nařízení exekuce neodvolal, exekuci tak provedl jiný exekutor, než kterého oprávněný navrhoval. K tomu uvádí Hlavsa: „Neexistuje žádná souvislost mezi příslušností exekučního soudu a příslušností exekutora. K pověření exekutora vybraného oprávněným musí dojít, soud nemá možnost rozhodnout o příslušnosti jiného exekutora.“ in Hlavsa - Exekuční řád s výkladem a prováděcími předpisy, Praha : Linde Praha, a.s. 2001, 36 s.

⁹ V průběhu debaty o novém exekučním řádu se však objevily i názory, které požadují „uzavření“ soudních exekutorů do okresů. V důsledku by to však znamenalo likvidaci některých exekutorských úřadů v méně „výnosných“ okresech.

Výkon rozhodnutí tedy nařizuje soud a nadále provádí soud, v případě exekuce však soud exekuci pouze nařizuje, je to soudní exekutor, který ji jako nezávislý orgán provádí. Sám si volí způsob provedení exekuce, jeho úkony se považují za úkony soudu. (§ 28 e.ř., § 47 e.ř.).¹⁰

Vydá exekuční příkaz, který je specifickým rozhodnutím soudního exekutora o tom, jakým způsobem a jaký majetek bude exekucí postižen. Podle § 58 e.ř. nepostačuje-li jeden z těchto způsobů k uspokojení oprávněného, lze exekuci v jednom exekučním řízení provést více způsoby, popřípadě i všemi zákonem stanovenými způsoby. K provedení exekuce více nebo všemi zákonem stanovenými způsoby lze přistoupit současně nebo postupně. To znamená, že soudní exekutor může vydat jeden nebo více exekučních příkazů, což se zpravidla děje. Postihuje tak zároveň účty povinného u peněžních ústavů, mzdu či jiný příjem povinného, nemovitý majetek aj. a to vše v rámci jednoho exekučního řízení.

Oprávněný, který podává návrh na nařízení exekuce pro vymožení peněžitého plnění soudu navrhuje, aby nařídil exekuci exekučního titulu a pověřil konkrétního exekutora provedením exekuce. Naproti tomu v řízení o výkon rozhodnutí oprávněný musí v návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí sám zvolit způsob provedení výkonu rozhodnutí některým ze způsobů uvedených v zákoně (popř. může zvolit i více způsobů najednou), sám musí soudu poskytnout další informace, které leckdy sotva může zjistit¹¹.

Tak u srážek ze mzdy musí oprávněný v návrhu na výkon rozhodnutí označit toho, vůči komu má povinný nárok na mzdu, u přikázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu musí označit peněžní ústav a číslo účtu z kterého má být pohledávka odepsána, v případě, že označí více účtů, musí také určit jejich pořadí, v jakém z nich má být pohledávka odepsána¹², u přikázání jiné peněžité pohledávky musí oprávněný označit toho, vůči komu má povinný pohledávku včetně označení důvodu této pohledávky.

Ustanovení § 52 exekučního řádu je jedním z jeho klíčových ustanovení. V celé řadě rozhodnutí soudního exekutora se jeho citace pravidelně objevuje. Zmiňovaný § 52 odkazuje na přiměřené použití občanského soudního řádu. V odstavci 2 říká, že

¹⁰ „Nezávislost (i ekonomická) na státu je základním předpokladem exekutorovy nestrannosti při výkonu exekuční činnosti. Pověření státem k této činnosti dává exekutorovi veřejnou důvěru, autoritu a vážnost.“ in Hlavsa - Exekuční řád s výkladem a prováděcími předpisy, Praha : Linde Praha, a.s. 2001, 15 s.

¹¹ § 261 odst. 1 o.s.ř. Úmyslně ponechávám stranou činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí podle § 259 a § 260 a prohlášení o majetku podle § 260a o.s.ř.

¹² Připusťme, že oprávněný zná čísla účtů povinného u peněžního ústavu, sotva však zná pohyby na těchto účtech, aby se mohl kvalifikovaně rozhodnout.

nestanoví-li tento zákon jinak, je exekutor oprávněn vykonat všechny úkony, které občanský soudní řád a další právní předpisy jinak svěřují při provedení výkonu rozhodnutí soudu, soudci, vykonavateli nebo jinému zaměstnanci soudu.

Exekuční řád je tedy *lex specialis* vůči občanskému soudnímu řádu. Občanský soudní řád je tedy třeba přiměřeně použít tam, kde exekuční řád nemá vlastní úpravu. Je třeba zdůraznit, že na exekuční řízení se nepoužije pouze část šestá, která upravuje výkon rozhodnutí, jak se často i odborná veřejnost domnívá, ale i zbývající části občanského soudního řádu (§ 52 e.ř. ve spojení s § 254 o.s.ř. s výjimkami tam uvedenými).¹³ Exekuční řád kromě tohoto obecného odkazu na občanský soudní řád v mnoha ustanoveních znovu odkazuje na použití občanského soudního řádu. Jednak opět obecně např. v § 60, 65, 69, 71 a 73 e.ř. a jednak konkrétně např. v § 53 odst. 2 a § 55 odst. 1 e.ř.

Exekuční řád obsahuje i řadu ustanovení, která jsou nová a která občanský soudní řád neobsahuje. Jedná se např. o § 44 e.ř. pojednávající o nařízení exekuce, nebo § 47 e.ř. upravující institut exekučního příkazu. Další z nových úprav, dávající soudnímu exekutorovi rozsáhlá oprávnění, kterými nedisponuje ani soud při výkonu rozhodnutí je obsažena v § 33 e.ř.¹⁴ V praxi se lze ovšem setkat s tím, že subjekty dotčené tímto ustanovením se ho snaží vykládat příliš restriktivně a nezřídka je nutné pod pohrůžkou, ale i ukládáním pořádkových pokut „zlomit“ jejich odpor. Za této situace je velice důležitá podpora ze strany soudů. O této problematice bude podrobněji pojednáno níže, v kapitole Součinnost třetích osob při provádění exekuce.

Některá ustanovení exekuční řád upravuje odchylně od úpravy obsažené v občanském soudním řádu, jedná se například o úpravu exekučních titulů (§ 40 e.ř.), někdy zcela nekonceptně zavádí odchylnou terminologii, což není v právním řádu žádoucí jev, jako příklad může sloužit § 39 odst. 2 e.ř., kde je stanoveno, že v případě neodstranění vad návrhu soud řízení zastaví, v případě občanského soudního řádu soud návrh odmítne.

Některá další ustanovení exekučního řádu pouze zbytečně opakují text ustanovení v občanském soudním řádu např. § 42, 43 e.ř., některá ustanovení přejímají text nepřesně, což v praxi způsobuje problémy např. § 44 odst. 8 e.ř. o ustanovení opatrovníka. Vzhledem k výše uvedenému je tedy třeba sledovat recentní judikaturu, jež

¹³ Shodně Hlavsa in Hlavsa - Exekuční řád s výkladem a prováděcími předpisy, Praha : Linde Praha, a.s. 2001, 62 s. a Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 300 s.

¹⁴ Součinnost třetích osob

může v praxi ukázat cestu, která ustanovení občanského soudního řádu použít lze a která nikoliv.

Odstavec druhý § 52 e.ř. vymezuje pravomoci soudního exekutora. Z textu zmiňovaného ustanovení je zřejmé, že soudní exekutor není pouhým vykonavatelem soudu. „Z tohoto ustanovení je zřejmé, že postavení exekutora v exekuci je zásadně odlišné od postavení vykonavatele v rámci výkonu rozhodnutí. Zákon totiž svěřuje exekutorovi i rozhodovací pravomoc, kterou vykonavatel soudu zásadně nemá. Postup exekutora při provádění exekuce může být soudcem „kontrolován“ jen použitím přesně určených procesních rozhodnutí, které je soudce oprávněn vydat. Exekutorovi nemohou být soudcem, na rozdíl od vykonavatele, ukládány závazné pokyny, jak v exekuci postupovat (§ 58 odst. 3).“¹⁵

Rozhodně není možné, aby soudce úkoloval soudního exekutora připsím či dokonce e-mailem. Tyto snahy jsem v praxi zaznamenal a je nutné je rezolutně odmítnout. Něco jiného je, pokud soudce žádá předložit doručenky prokazující doručení usnesení o nařízení exekuce a podobně, ale je nepřipustné, aby soudce poslal soudnímu exekutorovi e-mail, že exekuce bude pravděpodobně zastavena, aby se zdržel dalších zajišťovacích úkonů a podobně. K tomuto účelu má sloužit usnesení soudu o odkladu exekuce. V praxi nelze než doporučit, z opatrnosti, akceptovat i takovéto podání soudu po ověření jeho autenticity, nicméně je nutno se proti tomu důrazně ohradit.

Vztah soudu a soudního exekutora není dle mého názoru vztahem nadřazenosti a podřízenosti, ale vztahem kooperace. Z tohoto důvodu ani není možné, aby soud uložil soudnímu exekutorovi pořádkovou pokutu podle § 53 o.s.ř., přestože Nejvyšší soud ČR vyjádřil ve svém výkladovém stanovisku sp.zn. Cpjn 2000/2005 názor odlišný. Podle § 28 e.ř. se úkony exekutora považují za úkony soudu. Podle § 52 odst. 2 e.ř. je exekutor oprávněn vykonat všechny úkony, které občanský soudní řád a další právní předpisy jinak svěřují při provedení výkonu rozhodnutí soudu, soudci, vykonavatelům nebo jinému zaměstnanci soudu. Podle § 58 odst. 3 e.ř. způsob provedení exekuce určí exekutor. Jak uvidíme dále, má soudní exekutor v mnoha případech vlastně postavení soudu prvního stupně¹⁶, není tedy myslitelné a ani žádoucí, aby soud uložil soudnímu exekutorovi

¹⁵ Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 301 s.

¹⁶ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp.zn. 15 Co 48/2003 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 304 s.: „Funkčně příslušným soudem k projednání odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora (např. o ceně nemovitosti v exekuci nařízené prodejem nemovitosti) je krajský soud.“

pořádkovou pokutu. Jednalo by se vlastně analogicky o případ, jako kdyby si soudy ukládaly pořádkovou pokutu navzájem, popřípadě si ji ukládali jednotliví soudci mezi sebou. Stejně tak by ji totiž mohl uložit v některých případech soudní exekutor soudci. Namísto pořádkové pokuty, by v případě konfliktu soudce versus soudní exekutor, byla na místě stížnost adresovaná Exekutorské komoře ČR v Brně. Pokuty ukládané kárnou komisí dosahují leckdy i několika desítek tisíc korun, výjimkou však nejsou ani pokuty v řádu stovek tisíc korun.

Exekuční řízení se tedy skládá z více částí, zásadně ze dvou a to fáze nařízení exekuce a fáze provádění exekuce.¹⁷ V úvahu přicházejí i dělení na jiné fáze např. fáze zastavení exekuce. Toto rozdělení není samoúčelné, neboť podle toho, v které fázi se řízení nachází, poslouží jako vodítko k tomu, kdo má pravomoc v konkrétní situaci vydat rozhodnutí, zda je to soudní exekutor nebo soud. Podle jednoho z názorů činí soudní exekutor všechny úkony, které nejsou exekučním řádem svěřeny soudu. Někdy totéž rozhodnutí může učinit jak soud, tak soudní exekutor a v tomto případě právě záleží na tom, v jaké fázi se řízení nachází. Jako klasický příklad lze uvést usnesení podle § 107 a § 107a o.s.ř. o procesním nástupnictví. O procesním nástupnictví rozhoduje jak soudní exekutor tak soud, záleží však na fázi, ve které se tak děje. Zjednodušeně by se dalo říci, že rozhoduje ten, kdo „má věc právě na stole“. U výše uvedených usnesení podle § 107 a §107a o.s.ř., by měl před nařízením exekuce o procesním nástupnictví rozhodnout okresní soud, v případě odvolacího řízení soud odvolací, v ostatních případech soudní exekutor.

Přestože jsem se původně chtěl ve své práci vyvarovat jakýchkoliv prostých výčtů, níže poskytnu výčet institutů, kdy exekuční řád svěřuje rozhodnutí výlučně soudu a kdy tedy soudní exekutor rozhodovat nemůže. Tento výčet totiž považuji za důležitý, přijmeme-li názor, že v ostatních případech, zde neuvedených, rozhoduje soudní exekutor. Soud činí tedy úkony v těchto procesních situacích:¹⁸

- vyloučení exekutora podle § 29 e.ř.
- uložení pokuty třetí osobě za neposkytnutí součinnosti podle § 34 odst. 3 e.ř.¹⁹

¹⁷ „Po nařízení exekuce nemá soud oprávnění zasahovat do volby způsobu provedení exekuce.“ in Hlavsa - Exekuční řád s výkladem a prováděcími předpisy, Praha : Linde Praha, a.s. 2001, 72 s.

¹⁸ Převzato z Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 301 s.

¹⁹ Zde tato pravomoc není svěřena přímo soudnímu exekutorovi, jak je tomu v jiných případech, kdy dnes je již všeobecně přijímáno, že soudní exekutor může ukládat pořádkové pokuty podle § 53 o.s.ř. V praxi se mi zatím nestalo, že by odvolací soud vyslovil názor, že soudní exekutor nemůže uložit pořádkovou pokutu, pouze případně vyslovil názor, že v dané věci nebylo její uložení na místě, případně snížil její výši.

- místní nepříslušnost podle § 35 odst. 2 e.ř.
- odstraňování vad návrhu podle § 39 odst. 1 e.ř.²⁰
- zastavení exekučního řízení podle § 39 odst. 2 e.ř.
- nařízení exekuce podle § 44 odst. 2 e.ř. včetně souhlasu podle § 129 e.ř.
- ustanovení opatrovníka podle § 44 odst. 8 e.ř.²¹
- změna exekutora podle § 44 odst. 9 e.ř.
- odvolání proti usnesení o nařízení exekuce § 44 odst. 10 e.ř.
- prohlášení o majetku podle § 53 odst. 2 e.ř.
- odklad exekuce podle § 54 e.ř.²²
- zastavení exekuce podle § 55 odst. 1,2 e.ř.
- rozhodnutí podle § 288 o.s.ř. podle § 61 odst. 1 e.ř.²³
- rozvrh u exekuce srážkami ze mzdy podle § 61 odst. 2 e.ř.
- rozhodnutí podle § 316 odst. 2 o.s.ř. podle § 62 odst. 1 e.ř.
- rozvrh u exekuce příkázáním pohledávky podle § 62 odst. 2 e.ř.
- rozhodnutí podle § 336n odst. 2 o.s.ř. a podle § 66 odst. 3 e.ř.
- rozhodnutí podle § 337d o.s.ř. podle § 66 odst. 4 e.ř.
- rozvrh výtěžku při exekuci prodejem nemovitostí podle § 68 e.ř.
- rozhodnutí podle § 338za odst. 2 o.s.ř. podle § 70 odst. 2 e.ř.
- rozvrh výtěžku při exekuci prodejem podniku podle § 70 odst.4 e.ř.
- námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce podle § 88 odst. 3 e.ř.²⁴
- náklady exekuce při zastavení exekuce podle § 89 e.ř.
- judikatura dále dovodila, že krajský soud rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím, které v exekučním řízení vydal soudní exekutor (i z toho vyplývá, že soudní exekutor v mnoha případech vlastně nahrazuje činnost soudu prvního stupně)²⁵

²⁰ Z formulace ustanovení je patrné, že tuto pravomoc má soud i soudní exekutor podle toho, komu byl doručen návrh oprávněného na nařízení exekuce.

²¹ Vyskytl se však i názor (Městský soud v Brně), že soudní exekutor si může opatrovníka ustanovit sám, protože § 44 odst. 8 e.ř. stanoví pouze možnost soudního exekutora obrátit se na soud, aby opatrovníka ustanovil, ovšem nevylučuje, aby si opatrovníka ustanovil sám. S tímto výkladem nesouhlasím, protože ustanovení § 44 odst. 8 e.ř. by pak ztrácelo smysl. Kdyby zákonodárce chtěl soudnímu exekutorovi svěžit pravomoc ustanovit opatrovníka, ustanovení § 44 odst. 8 e.ř. by vypustil a soudní exekutor by pak mohl ustanovit opatrovníka podle § 52 odst. 1 a 2 e.ř. ve spojení s § 29 odst. 1, 2, 3 o.s.ř.

²² „Na rozdíl od občanského soudního řádu stanoví exekuční řád, že usnesení podle odst. 1 o odkladu musí obsahovat dobu, na kterou se exekuce odkládá (pevným datem, lhůtou počítanou od doručení nebo i jinak.)“ in Hlavsa - Exekuční řád s výkladem a prováděcími předpisy, Praha: Linde Praha, a.s. 2001, 69 s.

²³ V případě, že není více oprávněných, rozhodne soudní exekutor usnesením podle § 288 o.s.ř. kolik činí výše srážky. Zákon má na mysli případy, kdy ve prospěch oprávněného, pro kterého vymáhá peněžité plnění jeden soudní exekutor, probíhají srážky ze mzdy pro minimálně jednoho dalšího oprávněného, v jiném exekučním řízení a předchází tak sporům a duplicitním rozhodnutím různých soudních exekutorů.

²⁴ Soudní exekutor však může námitkám v plném rozsahu vyhovět. V takovém případě usnesením příkaz k úhradě nákladů exekuce zruší a posléze vydá nový.

o problematice procesního nástupnictví bylo pojednáno výše

Objevuje se však i názor opačný a sice ten, že soudní exekutor je oprávněn provést pouze takový úkon, který směřuje k provedení exekuce v tom nejužším smyslu slova. Podle tohoto názoru by tedy soud rozhodoval i v jiných než shora uvedených případech. K tomuto názoru se nepřikláním s ohledem na právní jistotu účastníků řízení. Bylo by totiž nutné v každém jednotlivém případě posuzovat, zda úkon směřuje bezprostředně k provedení exekuce či nikoliv. Do doby než by se v této věci ustálila judikatura, což by trvalo řadu let, by se tak mohlo stát, že soud i soudní exekutor by vydávali svá rozhodnutí duplicitně, popř. by je nevydal nikdo.

„Ustanovení § 52 odst. 2 e.ř. zakotvuje oprávnění exekutora vykonat všechny úkony, které právní předpisy svěřují při provedení výkonu rozhodnutí soudu, soudci, vykonavateli nebo jinému zaměstnanci soudu, pokud exekuční řád nestanoví něco jiného. Z tohoto ustanovení je zřejmé, že postavení exekutora v exekuci je zásadně odlišné od postavení vykonavatele v rámci výkonu rozhodnutí. Zákon totiž svěřuje exekutorovi i rozhodovací pravomoc, kterou vykonavatel soudu zásadně nemá. Postup exekutora při provádění exekuce může být soudcem „kontrolován“ jen použitím přesně určených procesních rozhodnutí, které je soudce oprávněn vydat. Exekutorovi nemohou být soudcem, na rozdíl od vykonavatele, ukládány závazné pokyny, jak v exekuci postupovat.

Exekutor činí všechny úkony a rozhodnutí, které výslovně nejsou svěřeny exekučním řádem soudu. Úkony ve fázi nařízení exekuce jsou povětšinou svěřeny soudu s drobnou výjimkou, kdy exekuční řád svěřuje exekutorovi úkony spojené s odstraňováním vad návrhu, když obdobnou povinnost svěřuje zároveň soudu (§ 39 odst. 1 e.ř.). Do fáze zastavení exekuce lze zařadit odstraňování vad návrhu na zastavení exekuce, rozhodnutí o zastavení exekuce a o odvolání proti takovému rozhodnutí. Tyto úkony jsou rovněž svěřeny soudu. Všechny ostatní procesní úkony včetně vydání rozhodnutí, které předpokládá exekuční řád a občanský soudní řád, lze pak zahrnout do fáze provedení exekuce, neboť určují postup exekutora, směřující k vynucení splnění povinností povinným. Exekuční řád pak výslovně stanoví, které z těchto úkonů činí soud a ostatní svěřuje exekutorovi. Tuto koncepci lze v podstatě shrnout tak, že při provádění exekuce exekuční řád výslovně stanoví procesní situace, ve kterých rozhoduje soud, a ve všech

²⁵ Usnesení VS v Praze , sp.zn. Ncp 1918/2003 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 305 s.: „K projednání a rozhodnutí o odvolání povinného proti usnesení o ceně, vydaném exekutorem, jsou v prvním stupni příslušné krajské soudy.“

ostatních případech je dána pravomoc exekutora k vydání rozhodnutí nebo vykonání úkonu. Při nařízení a zastavení exekuce jsou všechny úkony svěřeny soudu a u ostatních úkonů rozhoduje soud jen tehdy, pokud to zákon výslovně stanoví. V oblasti oprávnění k uložení pořádkové pokuty zákon výslovně určuje, že soud rozhoduje jen dle § 34 odst. 3 e.ř.

Odvolací soud si je vědom i opačného stanoviska prosazujícího názor, aby soud rozhodoval u každého úkonu, který není v exekučním řádu výslovně uveden, kdy soud bude posuzovat, zda úkon či rozhodnutí směřuje k provedení exekuce v tom nejužším slova smyslu, tedy k tomu, aby exekutor povinného nuceně přiměl ke splnění povinnosti. Tento názor je vyjádřen v rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 54 Co 572/2003...

Pro prvý zde uvedený názor svědčí i důvodová zpráva k § 2 e.ř., která výslovně zmiňuje, že exekuční soud nemůže činnost exekutora omezit jiným rozhodnutím, než tím, k němuž je příslušný podle tohoto zákona.

Z uvedeného vyplývá, že za podmínek § 53 odst. 1 o.s.ř. je soudní exekutor s výjimkou případů dle § 34 odst. 3 e.ř. oprávněn uložit pořádkovou pokutu. Uložení pořádkové pokuty je procesním úkonem odlišným od nařízení a zastavení exekuce.²⁶

„Z ustanovení § 28 a § 52 e.ř. vyplývá, že rozhodnutí exekutora je nutno považovat za rozhodnutí soudu prvního stupně a že funkčně příslušný k rozhodnutí o odvolání je soud nadřízený soudu prvního stupně, který v daném případě soudního exekutora provedením exekuce pověřil.“²⁷

„O právech podle § 139 odst. 3 o.s.ř. rozhoduje předseda senátu (srov. § 139 odst. 4 o.s.ř.), přičemž exekutor je oprávněn vykonat všechny úkony, které občanský soudní řád svěřuje soudu, popř. soudci, nestanoví-li exekuční řád jinak (§ 52 odst. 2 exekučního řádu). Výkladem těchto zákonných ustanovení dospěl odvolací soud k závěru, že v exekučním řízení je dána pravomoc soudního exekutora k vydání rozhodnutí o právech třetích osob podle ust. § 139 odst. 3 o.s.ř.“²⁸

²⁶ Usnesení Městského soudu v Praze, sp.zn. 14 Co 285/2004 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 306 s.

²⁷ Usnesení Městského soudu v Praze, sp.zn. 15 Co 62/2003 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 307 s.

²⁸ Usnesení KS v Ostravě, sp. zn. 9 Co 744/2002 in in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 307 s.

„Princip subsidiarity v exekučním řízení znamená podpůrné použití i těch částí občanského soudního řádu, které neupravují výkon rozhodnutí (zejména části třetí o.s.ř.) není-li stanoveno v části šesté občanského soudního řádu jinak.“²⁹

II. Manžel povinného a exekuce

II. 1. Společné jmění manželů a jeho modifikace v exekuci

Ustanovení § 36 odst. 1 e.ř. říká, že účastníky exekučního řízení jsou oprávněný a povinný. Ve druhém odstavci téhož ustanovení je jednoznačně stanoveno, že jsou-li exekucí postíženy věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty patřící do společného jmění manželů, je účastníkem exekučního řízení, pokud jde o tyto věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, i manžel povinného (srov. § 255 odst. 2 o.s.ř.).³⁰ Toto na první pohled poměrně jasné ustanovení však v praxi vyvolalo a vyvolává řadu otázek. Ne vždy ti, kteří se snažili na tyto otázky odpovědět, měli na paměti základní účel exekučního řízení a sice uspokojení oprávněného a náhradu nákladů řízení.

Mezi tyto sporné otázky patří například vymezení majetku, který vlastně spadá do společného jmění manželů, což vyvolává následně další spory. Notoricky známým příkladem je mzda či účet u peněžního ústavu manžela povinného. Jsou či nejsou prostředky na účtu manžela povinného, popř. jeho nárok na mzdu součástí společného jmění manželů?³¹ Při exekuci na majetek ve společném jmění manželů je třeba mít vždy na paměti jeho rozšířené pojetí v souladu s § 42 e.ř.

Mezi další otázky patří i to, odkdy je manžel povinného účastníkem řízení a zda a v jakém rozsahu mu přísluší právo podat odvolání proti usnesení o nařízení exekuce, či zda ho vůbec má. Objevují se i takové názory že nikoliv, že manžel povinného může pouze podat vylučovací žalobu, popř. návrh na částečné zastavení exekuce.

²⁹ Hlavsa P. - Exekuční řád s výkladem a prováděcími předpisy, Praha : Linde Praha, a.s. 2001, 67 s.

³⁰ „V exekučním řízení není vyloučeno společenství účastníků.“ in Hlavsa P. - Exekuční řád s výkladem a prováděcími předpisy, Praha : Linde Praha, a.s. 2001, 62 s.

³¹ V praxi situace bohužel často vypadá tak, že záleží na tom, u kterého peněžního ústavu má manžel povinného veden účet. Některé peněžní ústavy pokud mají odlišný právní názor než soudní exekutor, který vydal exekuční příkaz na nařízení exekuce příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného, odmítají jeho příkaz provést. Takový postup je nutné ostře odmítnout, neboť v ČR závazně vykládají právo pouze nezávislé soudy, nikoliv peněžní ústavy. Navíc je to manžel povinného, který má v takovém případě možnost podat vylučovací žalobu podle § 267 o.s.ř., pokud se domnívá, že prostředky na jeho účtu nejsou součástí SJM, nikoliv banka. Banka je povinna příkaz provést.

Co se v praxi setkává s obzvláště velkou nelibostí je skutečnost, že účastníkem řízení může být i bývalý manžel povinného z titulu sice zaniklého, ale dosud nevypořádaného společného jmění manželů. Na problémy výše nastíněné se budu snažit nalézt odpověď v následujícím textu.

Nejprve bude užitečné pokusit se vymezit majetek, který spadá do společného jmění manželů ve smyslu exekučního řádu. Podle § 143 občanského zákoníku společné jmění manželů tvoří majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, jakož i věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka. Dále do společného jmění manželů patří závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Občanský zákoník manželům, popř. osobám, které chtějí manželství uzavřít, umožňuje modifikovat rozsah společného jmění manželů smlouvou ve formě notářského zápisu. Manželé³² mohou buď rozšířit stanovený rozsah společného jmění o majetek či závazky, které tam dříve nespadały, nebo mohou tento rozsah zúžit. Důležité však je, že vůči jiné osobě se těchto smluv (a smluv uvedených níže) mohou manželé dovolat pouze za předpokladu, že jí byl obsah smlouvy znám (§ 143a odst. 4 ObčZ.). Další důležité ustanovení je obsaženo v § 144 občanského zákoníku, který říká, že pokud není prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů. Manželé též mohou vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

Kromě výše uvedených modifikací společného jmění manželů přichází v úvahu též jeho modifikace soudním rozhodnutím. Soud může podle § 148 odst. 1 ObčZ ze závažných důvodů³³ na návrh některého z manželů zúžit společné jmění manželů až na

³² Pro jednoduchost uvádím manželé, je třeba však mít v patrnosti ust. § 143a odst. 3 ObčZ.

³³ „Soudní praxe v těchto případech přihlíží k tomu, zda jde o takové závažné počínání druhého manžela, které znamená např. nehospodárné nakládání se společným majetkem na úkor rodiny, zejména na úkor

věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti a dále podle § 148 odst. 2 ObčZ, soud na návrh některého z manželů zúží společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti³⁴ v případech, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

Vzhledem k výše uvedenému a v zájmu větší ochrany věřitelů koncipuje exekuční řád společné jmění manželů širěji než občanský zákoník. Ustanovení § 42 odst. 1 e.ř. totiž stanoví, že exekuci na majetek patřící do společného jmění manželů lze provést také tehdy, jde-li o vymáhání závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení exekuce považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství.

Odstavec druhý § 42 exekučního řádu dále stanoví, že při provádění exekuce se také nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li smlouvou rozšířen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.³⁵

Tato právní úprava není nová. Již před přijetím exekučního řádu byla obsažena v občanském soudním řádu. Zde je však z povahy věci její použitelnost omezena na výkon rozhodnutí prodejem nemovitosti, výkon rozhodnutí prodejem podniku, výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí a výkon rozhodnutí zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech. Při nařízení exekuce soud z povahy tohoto řízení nezkontroluje, zda tyto smlouvy existují. O tom, který majetek, tedy i majetek ve společném jmění manželů, bude postihnut, rozhoduje soudní exekutor v exekučním

nezletilých dětí, nebo kdy jeden z manželů se o vytváření společného jmění nepříčiňuje, nebo když manželé spolu trvale nežijí a z toho důvodu nejsou dány podmínky proto, aby společným přičiněním vznikl rodinný společný majetek.“ in Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, svazek I., 3. vydání. Praha : Aspi, 2002, 340 s.

³⁴ „Pojem použitý občanským zákoníkem věcí tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti a pojem obvyklé vybavení domácnosti použitý občanským soudním řádem v ustanovení § 322 odst. 2 písm. a) o.s.ř. nelze naplňovat stejným obsahem. S ohledem na znění § 322 odst. 1 o.s.ř. lze dovozovat, že obsah tohoto pojmu musí být v procesním právu užší než v právu hmotném.“ in Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, svazek I., 3. vydání. Praha : Aspi, 2002, 341 s.

³⁵ Srov. § 262a o.s.ř.

příkazu. Ani ten zpočátku nezkontroluje, zda majetek který postihuje, je z exekuce vyloučen, nelze totiž provádět složité dokazování, pro které není v exekučním řízení místo.³⁶ Manžel povinného se může bránit vylučovací (excindační) žalobou podle § 267 odst. 2 o.s.ř., popř. návrhem na zastavení exekuce podle § 268 občanského soudního řádu.

Jinými slovy, smlouva, která byla uzavřena po vzniku pohledávky, nemá na právní vztahy věřitele žádný vliv. Soudní exekutor při provádění exekuce tedy nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění manželů v době vzniku vymáhané pohledávky, nebo kterou byl rozsah společného jmění rozšířen o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění manželů v době vzniku vymáhané pohledávky. Stejně to platí i o smlouvách, které vyhrazuji vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Zákon se tak snaží předejít účelovým dohodám, které by poškozovaly věřitele a mařily účel exekučního řízení.³⁷

Určitý problém vidím v případě, že společné jmění manželů je modifikováno rozhodnutím soudu podle § 148 odst. 1 nebo § 148 odst. 2 ObčZ, nebo je vypořádáno podle § 150 odst. 3 ObčZ, a to po vzniku vymáhané pohledávky. Pro tento případ není formulace § 42 e.ř. zcela jasná, občanský soudní řád nám také nepomůže. Zde jde o to, že § 42 e.ř. nehovoří o soudním rozhodnutí, ale pouze o smlouvách. Může se tedy stát a stává se to, že se manželé v průběhu exekučního řízení rozvedou³⁸ a soud provede vypořádání společného jmění manželů svým rozhodnutím, kde například stanoví, že veškeré dluhy z podnikání jednoho manžela (a které jsou nyní vymáhány) jdou k jeho tíži a nemovitost, kterou by soudní exekutor mohl postihnout, přisoudí ve prospěch druhého manžela. Tento druhý manžel se pak brání, že již není účastníkem exekučního řízení, a že se ho dluhy manžela, přestože vznikly za trvání manželství, již netýkají, neboť je rozveden a společné jmění manželů je vypořádáno.

Cestu, kterou se ubírat, nám může ukázat judikatura: „Okresní soud v Příbrami rozsudkem ze dne 27.9. 2005 č.j. 7 C 159/2005-36 zamítl žalobu, již se žalobkyně

³⁶ Samozřejmě pokud je například z výpisu z katastru jasně patrné, že manželka povinného nabyla nemovitost před manželstvím, popř. dědictvím či darem, rozumný soudní exekutor uvedenou nemovitost nepostihuje a exekuční příkaz ohledně této nemovitosti nevydá, neboť se dá očekávat, že podaná vylučovací žaloba podle § 267 o.s.ř. bude úspěšná a zbytečné náklady řízení o této žalobě by nesl oprávněný, kterého to jistě nepotěší, vzhledem ke skutečnosti, že tyto náklady nezavinil, neboť on o způsobu provedení exekuce nerozhoduje (§ 47 odst. 1 e.ř. a § 58 odst. 3 e.ř.).

³⁷ Tyto snahy lze zaznamenat velmi často.

³⁸ Někdy, v případech velkých exekučně vymáhaných částek, lze s úspěchem pochybovat, zda se tak nestalo ryze účelově, zvláště v případech, kdy spolu bývalí manželé i nadále bydlí.

domáhala, aby byly z exekuce prováděné soudním exekutorem JUDr. V.P. pod sp.zn. Okresního soudu v Příbrami 21 Nc 5631/2004 vyloučeny nemovitosti...

Okresní soud zjistil, že proti bývalému manželů žalobkyně R.V. byla nařízena exekuce pod. sp.zn. 21 Nc 5631/2004. Provedením exekuce byl pověřen JUDr. V.P. Soudní exekutor postihl soudní exekucí nemovitosti, jejichž vyloučení se žalobkyně domáhá, exekučním příkazem ze dne 29.6. 2005 č.j. 063 EX 3031/04-17.

Dále soud I. stupně zjistil, že exekuce byla nařízena na základě vykonatelného rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 5.6. 2003 č.j. 31 Cm 39/2003-25, ze kterého zjistil, že pohledávka vznikla v roce 2001. Manželství účastníků bylo rozvedeno rozsudkem Okresního soudu v Příbrami sp.zn. 8 C 234/2004 ze dne 1.2. 2005 s účinností od 21.2. 2005. Žalobkyně s povinným R.V. ještě za trvání manželství uzavřela dne 26.3. 2003 dohodu o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů, podle které připadly do vlastnictví žalobkyně sporné nemovitosti. Bytová jednotka byla zakoupena na základě smlouvy o úvěru, kterou uzavřela žalobkyně dne 13.9. 2001. Žalobkyně je zapsána jako vlastníka v katastru nemovitostí.

Na základě takto zjištěného skutkového stavu věci dospěl soud I. stupně k závěru, že nejsou splněny podmínky pro vyloučení nemovitostí z exekuce. Podle § 262a odst. 1,2 o.s.ř. výkon rozhodnutí na majetek...

Podle § 143a odst. 1,4 o.z.³⁹ manželé mohou smlouvou ve formě notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů...

Podle § 42 odst. 1,2 zákona č. 120/2001 Sb. exekuci na majetek patřící do společného jmění manželů...

Soud I. stupně dospěl k závěru, že na projednávanou věc dopadají citovaná ustanovení, neboť nemovitosti, jejichž vyloučení se žalobkyně domáhá, byly až do uzavření dohody o zúžení rozsahu společného jmění manželů jeho součástí. Rovněž vymáhaná pohledávka vznikla v době před uzavřením dohody o zúžení rozsahu společného jmění. Nemovitosti žalobkyně se proto z hlediska citovaných ustanovení považují za majetek patřící do společného jmění manželů, proto návrh zamítl.

Proti tomuto rozsudku podala včas odvolání žalobkyně, která namítala, že dohoda o zúžení společného jmění byla uzavřena proto, že se povinný nepodílel na úhradách spojených s bydlením a neměl o byt zájem. Povinný se nepodílel ani na úhradě za koupi bytu, neboť úvěr splácí žalobkyně dodnes. Pohledávka povinného může být uspokojena

³⁹ Občanského zákoníku pozn. aut.

prodejem jiných nemovitostí povinného. Prodej bytové jednotky je v rozporu s dobrými mravy, neboť prodejem by přišla o možnost bydlení nejenom žalobkyně, ale i její děti. Dále uvedla, že povinný dlužnou částku splácí. Navrhla, aby s ohledem na dobré mravy bylo žalobě vyhověno.

Žalovaný ve vyjádření k odvolání uvedl, že navrhuje potvrzení rozsudku soudu I. stupně, neboť nebylo prokázáno, že by mu byl znám obsah smlouvy o zúžení SJM.

Vedlejší účastník⁴⁰ ve vyjádření k odvolání uvedl, že majetek žalobkyně lze postihnout podle § 42 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., neboť nemovitost i pohledávka byly součástí společného jmění manželů před uzavřením smlouvy o zúžení SJM. To že lze uhradit pohledávky jiným způsobem není pro vylučovací žalobu podstatné. Nad rámec toho uvedl, že ostatní nemovitosti povinného jsou postiženy jinými exekucemi, proto na ně nemůže být vedena jiná exekuce. Navrhl potvrzení rozsudku soudu I. stupně.

Krajský soud v Praze přezkoumal rozsudek soudu I. stupně podle § 212 a § 212a odst. 1,5 o.s.ř., a dospěl k závěru, že odvolání není důvodné.

Podle § 267 odst. 1,2 písm. a), b) o.s.ř., právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí lze uplatnit vůči oprávněnému návrhem na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí v řízení podle třetí části tohoto zákona. Obdobně podle odstavce 1 se postupuje, byl-li nařízeným výkonem rozhodnutí postižen majetek patřící do společného jmění manželů nebo který se považuje za součást společného jmění manželů (§ 262a odst. 1), avšak vymáhaný závazek vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů při používání majetku, který podle smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů nebo podle smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství nepatřil do společného jmění manželů, a oprávněnému byl v době vzniku vymáhané pohledávky znám obsah smlouvy, nebo náležel výhradně povinnému proto, že jej nabyt před manželstvím, dědictvím, darem, za majetek náležející do jeho výlučného majetku nebo podle předpisů o restituci majetku, který měl ve vlastnictví před uzavřením manželství, nebo který mu byl vydán jako právnímu nástupci původního vlastníka, anebo že slouží podle své povahy jen jeho osobní potřebě.

Pokud se soud I. stupně zabýval tím, zda vymáhaná pohledávka a nemovitosti, které jsou předmětem tohoto řízení, patřily do společného jmění žalobkyně před zúžením společného jmění manželů, jsou závěry soudu I. stupně správné a odvolací soud na ně

⁴⁰ Soudní exekutor – pozn. aut.

odkazuje. Pohledávka povinného⁴¹ vznikla v roce 2001 před tím, než účastníci uzavřeli smlouvu o zúžení rozsahu SJM, a rovněž nemovitosti patřily do společného jmění žalobkyně a povinného. Žalobkyně se proto nemůže podle § 267 odst. 1,2 o.s.ř. domáhat vyloučení nemovitostí z exekuce.

Z obsahu spisu bylo zjištěno, že manželství žalobkyně a povinného bylo rozvedeno dne 21.2. 2005. Žalobkyně a povinný uzavřeli dohodu o vypořádání společného jmění manželů, ve které potvrdili, že výlučnou vlastníci nemovitostí, které jsou předmětem tohoto řízení, se stala žalobkyně na základě smlouvy o zúžení společného jmění manželů. Soudní exekuce prodejem nemovitostí žalobkyně byla nařízena až po zániku společného jmění manželů, neboť exekuční příkaz byl soudním exekutorem vydán dne 29.6. 2005.

Podle § 150 odst. 2 o.z.⁴² dohodou o vypořádání společného jmění nesmí být dotčena práva věřitelů. Odvolací soud má za to, že i po zániku společného jmění manželů se může oprávněný domáhat uspokojení své pohledávky z majetku, který patřil do společného jmění manželů, a který vlastnický patří druhému z manželů, pokud do společného jmění patřila i vymáhaná pohledávka, a majetek přešel do vlastnictví druhého z manželů smlouvou o zúžení společného jmění manželů, uzavřenou ještě před rozvodem manželství, nebo dohodou o vypořádání společného jmění manželů.

Vzhledem k tomu, že skutkové i právní závěry soudu I. stupně jsou správné, byl rozsudek soudu I. stupně podle § 219 o.s.ř. jako věcně správný potvrzen, a to i ve výroku o nákladech řízení.

Podle § 3 odst. 1 o.z. výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Postižení majetku povinného v exekuci v případě, že neplnil vykonatelné rozhodnutí, nemůže soud posoudit tak, že byl postižen majetek v rozporu s dobrými mravy. V projednávané věci je soud oprávněn zkoumat, zda byly splněny podmínky stanovené § 267 o.s.ř., tedy procesním předpisem, pro vyloučení věci z výkonu rozhodnutí. Otázka dobrých mravů se v exekučním řízení, pokud jde o oprávněnost postižení majetku neuplatní...⁴³

⁴¹ Závazek povinného – pozn. aut.

⁴² Občanského zákoníku

⁴³ Rozsudek Krajského soudu v Praze č.j. 20 Co 8/2006-56 ze dne 15.2. 2006 – dosud nepublikován

Vzhledem k výše uvedenému je třeba přidat několik poznámek. Prozatím byla dostatečně osvětlena skutečnost, že při nařízení exekuce soud nepřihlíží k žádným smlouvám, které modifikují zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů (§ 42 odst. 1 e.ř.)⁴⁴ a dále, že při provádění exekuce nelze přihlížet ke smlouvám, které modifikují zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů, pokud byly uzavřeny po vzniku vymáhané pohledávky. Po doručení usnesení o nařízení exekuce jsou navíc absolutně neplatné.⁴⁵ Toto vyplývá i z ust. § 143a odst. 4 ObčZ, kde je stanoveno, že manželé se mohou vůči jiné osobě na smlouvy modifikující zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů odvolat jen tehdy, pokud jí byl obsah smlouvy znám.

Pokud tedy došlo k uzavření této smlouvy po vzniku závazku, nemohl jí být logicky obsah smlouvy znám. V případě, že by došlo k uzavření smlouvy před vznikem závazku, bude tedy na druhém manželovi, který se cítí být poškozen, aby v řízení o vyloučení věci z výkonu rozhodnutí (exekuce) prokázal, že věřiteli byl obsah smlouvy modifikující zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů znám. Aktivitu je ovšem třeba v tomto případě očekávat od manžela povinného, nikoliv od soudního exekutora.

Účastníci často v podobných případech zůstávají v řízení nečinní, což se posléze snaží zhojit podáním trestního oznámení, čímž se ale sami leckdy vystavují nebezpečí trestního stíhání pro trestný čin křivého obvinění (§ 174 TZ), popř. trestný čin pomluvy (§ 206 TZ). V exekučním řádu jakož i občanském soudním řádu se zde projevuje jedna ze zásad civilního závazkového práva, tedy že smlouva je *lex inter partes*, není možno jí zavazovat či měnit právní postavení třetího nezúčastněného subjektu v tomto případě věřitele. Ve smlouvách o vypořádání či zúžení společného jmění manželů se pravidelně objevují ustanovení, která určují, že původně solidární závazek manželů bude plnit jen jeden z nich. Tato ustanovení jsou však, dle mého názoru bez účasti věřitele na této smlouvě pro něho neúčinná.⁴⁶

Co se týče smluv, které modifikují zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů, máme tedy jasno. Jak si ale počínat v případě soudního rozhodnutí podle § 150 odst. 3 ObčZ? Exekuční řád i občanský soudní řád tento případ neřeší. Oba předpisy hovoří pouze o smlouvách, nikoliv o soudním rozhodnutí. Může tedy snad soudní rozhodnutí věřitele poškozovat? Mohlo by dojít k situaci, že se v průběhu

⁴⁴ Srov. § 262a odst. 1 o.s.ř.

⁴⁵ § 44 odst. 7 e.ř.

⁴⁶ Zakládají však právo regresu mezi manžely.

exekuce jedni manželé rozvedou a uzavřou smlouvu o vypořádání společného jmění manželů. K této smlouvě nebude, jak bylo uvedeno výše, při provádění exekuce přihlíženo. Druzí manželé se rozvedou, avšak pro osobní rozpory se dohodnout na smlouvě nedokáží, na návrh jednoho z nich soud společné jmění manželů vypořádá. Pokud by bylo nutno k tomuto rozhodnutí soudu při provádění exekuce přihlížet, znamenalo by to zvýhodnění těchto manželů, zvláště jednoho, před manžely uvedenými v prvním případě a zároveň k poškození věřitele, který tuto situaci nemohl ovlivnit.

Domnívám se, že tomu tak není. I pro soudní rozhodnutí platí § 150 odst. 2 ObčZ, tedy že práva věřitelů nemohou být soudním rozhodnutím dotčena. Je třeba vzít v potaz i ust. § 149 odst. 2 ObčZ, který v poslední větě stanoví, že stejně tak se vychází z toho, že závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou povinni manželé splnit rovným dílem.

I tímto ustanovením se bude soud řídit při vypořádávání společného jmění manželů. Vzhledem k ustanovení § 159a odst. 1 o.s.ř., které říká, že nestanoví-li zákon jinak, je výrok pravomocného rozsudku závazný jen pro účastníky řízení, je nutné pojem „rovným dílem“ ve vztahu k věřiteli i nadále vykládat jako „solidárně“. Pro věřitele je vždy výhodnější, pokud má dva solidárně zavázané dlužníky, než dva podílové dlužníky. Vzhledem k základním principům soukromého práva, tedy k rovnosti stran a k zásadě pacta sunt servanda, jakož i k zásadě procesního práva a to práva na spravedlivý proces, kdy se věřitel řízení, ve kterém se vypořádává společné jmění manželů neúčastní, jakož i s přihlédnutím k ust. § 159a odst. 1 o.s.ř., nelze přijmout jiný výklad, neboť by byl ústavně nekonformní.⁴⁷

Lze tedy shrnout, že i po zániku společného jmění manželů se může oprávněný domáhat uspokojení své pohledávky z majetku, který patřil do společného jmění manželů, a který vlastnický patří druhému z manželů, pokud do společného jmění patřila i vymáhaná pohledávka, a majetek přešel do vlastnictví druhého z manželů rozhodnutím soudu podle § 150 odst. 3 občanského zákoníku.

Další možností vypořádání společného jmění manželů je vypořádání přímo ze zákona. Podle § 150 odst. 4 ObčZ nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebyl-li do tří let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro

⁴⁷ Srov. čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných.

Zatímco ve výše uvedených případech se vychází z toho, že společné jmění manželů vypořádáno nebylo, a je tedy možné majetek, který je jeho součástí exekučně postihnout, zde zákon jednoznačně stanoví pravidla vypořádání, pokud k němu nedošlo smlouvou nebo soudním rozhodnutím. Nikde není stanoveno, že se tato domněnka při provádění exekuce nepoužije a nedá se to, dle mého názoru, ani dovodit. V exekutorské praxi existuje shoda v tom, že majetek bývalého manžela povinného po uplynutí tří let od rozvodu již nelze postihnout. Pokud se tak stane, soudní exekutoři sami ruší již vydané exekuční příkazy ohledně tohoto majetku.⁴⁸ Pro tuto chvíli ponechávám stranou otázku výkladového stanoviska Nejvyššího soudu ČR sp.zn. Cjpn 200/2005, kde Nejvyšší soud vyjadřuje právní názor, dle mého názoru, argumentačně nedostatečně obhájený, že soudní exekutor nemůže svůj exekuční příkaz zrušit. Praxe je však jiná. Usnesení o zrušení exekučních příkazů jsou všeobecně respektována a přijímána.⁴⁹

Zákon zde tedy stanoví (§ 150 odst. 4 ObčZ), že společné jmění je vypořádáno a určuje jak. Společné jmění zaniklo a je vypořádáno, nelze tedy v rámci probíhajícího exekučního řízení do něj vtáhnout manžela povinného z titulu existence společného jmění manželů, ale ani bývalého manžela povinného z titulu nevypořádaného společného jmění manželů.

Pokud bude například předmětem exekuce nemovitost spadající dříve do společného jmění manželů, po uplynutí tří let po rozvodu manželství je možné exekučním příkazem postihnout pouze jednu polovinu předmětné nemovitosti, která je ve vlastnictví povinného. Co když ale dojde v průběhu těch tří let k vypořádání společného jmění manželů dohodou, ke které, jak bylo uvedeno výše, soudní exekutor nebude přihlížet? Lze tedy § 150 odst. 4 ObčZ vykládat tak, že v takovém případě společné jmění manželů vypořádáno není a exekutor může i po uplynutí tří let postihnout majetek bývalého manžela, neboť zákonná domněnka vypořádání společného jmění manželů se zde neuplatní? Při aplikaci argumentu a contrario by bylo lze k takovému závěru dospět. Tím by se ovšem stalo, že uzavřením jakýchkoliv dohod o vypořádání společného jmění

⁴⁸ Většinou se to stává z toho důvodu, že bývalí manželé nespíní oznamovací povinnost na matrice a jsou v Centrální evidenci obyvatel dále vedeni jako manželé.

⁴⁹ Novela exekučního řádu č. 347/2007 Sb. nyní jasně stanovila, že soudní exekutor je oprávněn exekuční příkaz i zrušit.

manželů by se ti manželé, kteří tuto smlouvu uzavřeli, dostali do nevýhodnějšího postavení, než ti, kteří vyčkali na uplynutí tříleté lhůty. Tuto nerovnost a především právní nejistotu nelze připustit a je nutno přijmout výklad jiný.

Vezmeme-li za prokázané, že se ke smlouvám o vypořádání společného jmění manželů nepřihlíží, za předpokladu, že závazek byl součástí společného jmění manželů, tato dohoda jako by vůbec neexistovala a pro soudního exekutora je společné jmění manželů stále nevypořádané, nedošlo tedy v tříleté lhůtě k vypořádání dohodou a je tedy pro účely exekučního řízení společné jmění manželů vypořádáno zákonnou domněnkou podle § 150 odst. 4 ObčZ uplynutím tří let od zániku společného jmění manželů. Pro vypořádání rozhodnutím soudu to platí promisque. V tomto exekučním řízení je tedy možné postihnout pouze výlučný majetek povinného.⁵⁰ Tím se nerovnosti, které by jinak vznikaly mezi těmi, kdož vypořádali společné jmění manželů dohodou a těmi, jejichž společné jmění manželů bylo vypořádáno ex lege, vyrovnávají.

Vzhledem k výše uvedenému nabízím tedy zjednodušený závěr, že exekuci na majetek ve společném jmění manželů lze provést vždy, pokud vymáhaná pohledávka vznikla dříve než smlouva, která modifikuje zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů, stejně tak lze provést exekuci na majetek v nevypořádaném společném jmění manželů a to do tří let po zániku společného jmění manželů.

Níže se pokusím, s přihlédnutím k výše uvedenému, vymezit většinu nejčastějších situací, ke kterým může při exekuci s ohledem na majetek ve společném jmění manželů dojít a nabídnout jejich řešení.

Za prvé dluh, jehož splnění je nyní v exekuci vymáháno, vznikne za trvání manželství a manželství do konce exekučního řízení trvá. V takovém případě je možné postupovat v souladu s § 42 odst. 1 e.ř. a postihnout majetek ve společném jmění manželů. Zde problémy nevznikají s výhradou mzdy a účtu manžela povinného. O těchto majetkových aktivech však bude pojednáno podrobněji níže.

Dluh vznikne v průběhu trvání manželství, avšak manželé se v průběhu exekučního řízení rozvedou. V takovém případě nemá tato skutečnost na provádění exekuce žádný vliv. Dle mého názoru nelze přihlížet ani ke smlouvám podle § 24a zákona o rodině a podle § 150 odst. 1 ObčZ, tyto by jednak mohly být kvalifikovány jako absolutně neplatné, pokud již bylo účastníkům doručeno usnesení o nařízení exekuce a jednak

⁵⁰ To ovšem neznamená, že věřitel by nemohl žalovat bývalého manžela povinného a posléze nechat nařídít exekuci na jeho výlučný majetek. I v tomto případě se domnívám, že ze závazku vzniklého za trvání manželství jsou i nadále bývalí manželé zavázáni solidárně.

k nim nelze podle § 42 odst.1 a 2 e.ř. per analogiam s ohledem na ust. § 150 odst. 2 ObčZ přihlížet. Postihovat lze tedy i nadále majetek, který byl součástí společného jmění manželů v době vzniku vymáhané pohledávky, lhostejno, komu z manželů ten který majetek podle dohody o vypořádání připadl. Věřitel nebyl vypořádání společného jmění manželů přítomen, viz. výše, a proto je takovéto vypořádání pro něho neúčinné.

Stejně je třeba postupovat i v případě, že je společné jmění manželů vypořádáno rozhodnutím soudu podle ust. § 150 odst. 3 ObčZ. Tedy, přestože se jedná o rozhodnutí soudu, není k němu při provádění exekuce možno přihlížet. Soud rozvádějící manželství ve většině případů ani netuší, že na majetek ve společném jmění manželů je vedena exekuce. Pokud by však toto z úřední činnosti věděl, je otázkou, zda lze manželství rozvést podle § 24a zákona o rodině, popřípadě zda lze provést vypořádání společného jmění manželů podle ust. § 150 odst. 3 ObčZ v případě, že je účastníkům řízení již doručeno usnesení o nařízení exekuce.

Důvodem je skutečnost, že smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práv a povinností pro dobu po rozvodu je v takovém případě podle ust. § 44 odst. 7 e.ř. absolutně neplatná.⁵¹ Soud je v takovém případě ex offo povinen k takové neplatnosti přihlížet, což znamená, že není splněna podmínka vyžadovaná ustanovením § 24a odst. 1 písm. a) zákona o rodině a sice, že není soudu předložena bezvadná smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práv a povinností pro dobu po rozvodu a soud dle mého názoru nemůže tedy aplikovat ust. § 24a zákona o rodině a manželství podle tohoto ustanovení rozvést. Stejně platí i pro dohodu podle ust. § 150 odst. 1 ObčZ. Domnívám se, že soud by neměl v zájmu právní jistoty po doručení usnesení o nařízení exekuce provést ani vypořádání společného jmění manželů podle ust. § 150 odst. 3 ObčZ.

Za třetí existuje možnost, že dluh, jehož splnění je vymáháno, vznikne v časovém úseku mezi rozvodem manželství, tedy po zániku společného jmění manželů, a před jeho vypořádáním a to buď dohodou podle § 150 odst. 1 ObčZ nebo rozhodnutím soudu

⁵¹ „Absolutní neplatnost (negotium nullum) nastává bez dalšího přímo ze zákona (ex lege). Právní úkon podle konstantní judikatury soudů není za neplatný prohlašován, nýbrž se na něj hledí tak, jako by nebyl učiněn. Podle tohoto pojetí vlastně není praktického rozdílu mezi právním úkonem absolutně neplatným a právním úkonem zdánlivým. Plnění k němuž z absolutně neplatného úkonu došlo, zakládá bezdůvodné obohacení (§ 451 odst. 2, § 457) a musí být vráceno. K absolutní neplatnosti přihlíží soud (či jiný orgán) i bez návrhu (z vlastního podnětu; z úřední moci neboli ex officio). Absolutní neplatnost nemůže být zhojena ani dodatečným odpadnutím důvodu neplatnosti. Absolutně neplatný právní úkon nepůsobí právní následky ani v případě, že ne jeho základě již bylo kladně rozhodnuto o vkladu do katastru nemovitostí. Absolutní právní úkon se nepromlčuje.“ in Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, svazek I., 3. vydání. Praha : Aspí, 2002, 138 s.

podle § 150 odst. 3 ObčZ, případně na základě zákonné domněnky podle § 150 odst. 4 ObčZ. V tomto případě je situace složitější a nelze ji překlenout jinak než analogií a teleologickým výkladem.

Závazek, který vznikl po zániku společného jmění manželů, již není jeho součástí. Jedná se o výlučný závazek toho z manželů, kterému vznikl. Po zániku společného jmění manželů nabývá každý z manželů majetek do svého výlučného vlastnictví, stejně tak závazky plní každý sám. Lze však exekučně postihnout majetek, který se nyní nachází v zaniklém, ale v dosud nevypořádaném společném jmění manželů? Pokud by se jednalo o závazek, který vznikl v průběhu manželství, není sporu o tom, že je to možné, srovnej například usnesení NS ČR ze dne 26.11. 2003, sp. zn. 20 Cdo 238/2003.⁵²

Domnívám se, že i po zániku manželství lze postihnout majetek v zaniklém a dosud nevypořádaném společném jmění manželů, pokud závazek vznikl jednomu z bývalých manželů v době po zániku manželství avšak před vypořádáním společného jmění manželů. Opačný výklad by vedl ke zhoršení postavení věřitele, neboť se může stát, že v nevypořádaném společném jmění se budou nacházet například lukrativní nemovitosti, zatímco povinný nemusí vlastnit téměř žádný výlučný majetek, neboť společné jmění dosud nebylo vypořádáno. Účastníci řízení ani nemusí mít zájem o vypořádání těchto majetkových hodnot. Měl by snad věřitel čekat, až se uplatní zákonná domněnka vypořádání společného jmění manželů podle § 150 odst. 4 ObčZ? Domnívám se, že tomu tak není.

Občanský zákoník stanoví, že společné jmění manželů zaniká zánikem manželství (§ 149 odst. 1 ObčZ), neupravuje však režim zaniklého společného jmění a toto právní vakuum ponechává až na dobu tří let, dokud se neuplatní domněnka podle § 150 odst. 4 ObčZ. Je nesporné, že zánikem společného jmění nabývá každý z manželů majetek do svého výlučného vlastnictví a taktéž se zavazuje každý samostatně. Chtěl však zákonodárce vytvořit soubor majetkových hodnot, z něhož se až tři roky nebude moci žádný věřitel uspokojit? Domnívám se, že na tomto místě je třeba aplikovat směrnici obsaženou v § 853 ObčZ a aplikovat na právní vztahy vznikající z nevypořádaného společného jmění manželů ustanovení, která jsou nevypořádanému společnému jmění

⁵² „K vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů, lze nařídít výkon rozhodnutí i na majetek patřící do zaniklého společného jmění, které k zahájení řízení o výkon nebylo vypořádáno.“ in Kurka – Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce, Praha : Aspi 2005, 247 s.

obsahem a účelem nejbližší, tedy ustanovení o společném jmění manželů a to se všemi důsledky.

Je tedy nutné, jakkoliv jsem si vědom obtížně obhajitelné pozice tohoto názoru, vykládat ust. § 42 odst. 1 e.ř. (případně ust. § 262a o.s.ř.) tak, že exekuci na majetek patřící do společného jmění manželů (i zaniklého a nevypořádaného) lze provést také tehdy, jde-li o vymáhání závazku, který vznikl za trvání manželství (nebo po zániku manželství do doby než je společné jmění vypořádáno) jen jednomu z manželů. Ostatně i formulace použitá v ustanovení § 42 odst. 1 e.ř. (exekuci na majetek ve společném jmění manželů lze provést také tehdy a contrario tedy i jindy) nasvědčuje tomu, že se nejedná o taxativní výčet, kdy lze provést exekuci na majetek ve společném jmění manželů a zákonodárce předpokládá, že tomu bude i v jiných případech. Tím nemám na mysli případy, kdy závazek vznikl oběma manželům, ale i v jiných případech, neboť zákonodárce by použil spíše obratu „kromě“, pokud by měl na mysli pouze tyto dva případy. Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že přestože závazek tedy není součástí společného jmění manželů, lze se z nevypořádaného společného jmění manželů uspokojit. Necht' se poté bývalý manžel povinného hojí na povinném v rámci vypořádání toho, co z majetku ve společném jmění manželů po provedení exekuce zbylo.

Jsem si vědom, že velice snadno, ba spíše snadněji, lze obhájit i názor opačný. Vzhledem k tomu, že vymáhaný závazek vznikl po zániku manželství, nelze exekučně postihnout společné jmění manželů, tedy ani zaniklé a dosud nevypořádané společné jmění manželů a lze se uspokojit pouze z výlučného majetku povinného, neboť není splněna základní podmínka, že se jedná o závazek, který vznikl v průběhu manželství. Tohoto naprosto převládajícího názoru jsem si vědom, výše jsem se snažil nalézt řešení jiné, které by více vyhovovalo potřebám exekuční praxe a právní jistoty všech účastníků řízení.

V případě, že vymáhaný dluh vznikne v průběhu manželství, společné jmění manželů zaniklo, ale dosud není vypořádáno, bylo již výše řečeno, že se postupuje analogicky, jako kdyby společné jmění manželů nadále trvalo. Tento názor reflektuje i recentní judikatura, viz. výše. Nad rámec těchto názorů prezentovaných současnou judikaturou, jak jsem se pokusil vysvětlit výše, se domnívám, že pro účely exekuce přichází do úvahy vlastně pouze vypořádání společného jmění manželů podle nevyvratitelné domněnky obsažené v ust. § 150 odst. 4 ObčZ, tedy uplynutím tří let od zániku společného jmění manželů.

Pokud dluh, pro jehož vymožení byla nařízena exekuce, vznikl po zániku společného jmění manželů a zároveň po jeho vypořádání, nelze již uvažovat postižení majetku ve společném jmění manželů, neboť takového majetku není. V praxi prozatím nepanuje shoda v otázce, co lze považovat pro účely exekuce za účinné vypořádání společného jmění manželů. I z tohoto důvodu nabízím řešení, že pro účely exekuce lze po zániku společného jmění manželů považovat za účinné pouze vypořádání na základě zákonné domněnky podle ust. § 150 odst. 4 ObčZ.

Do budoucna by bylo lze uvažovat o explicitním zakotvení této zásady přímo do textu občanského soudního řádu a exekučního řádu v zájmu sjednocení judikatury a postupů soudních exekutorů při provádění exekucí. V současné době panuje nežádoucí stav, kdy se v totožných případech manžel povinného jednou domůže vyloučení toho či onoho majetku z exekuce v závislosti na tom, který exekutor exekuci provádí, popřípadě, který soud rozhoduje o vylučovací žalobě, a po druhé nikoliv.

Výše uvedené pravidlo se zdá spravedlivé z hlediska právní jistoty účastníků řízení, neboť jak věřitel, tak dlužník jsou si dopředu vědomi, že pokud soudní exekutor stihne provést exekuci do tří let od zániku společného jmění manželů, bude moci být postižen celý majetek, který patřil do společného jmění manželů, zároveň ubude snah o zmaření věřitele uzavíráním nevýhodných dohod o vypořádání společného jmění manželů. Stejně tak by jinak věřitele mohlo poškodit, byť ze strany soudu samozřejmě neúmyslně, rozhodnutí soudu podle § 150 odst. 3 ObčZ.

Dále může dojít k situaci, že dluh vznikne povinnému před uzavřením manželství, tedy před vznikem společného jmění manželů. Na první pohled vypadá tato situace jednoduše, konstatujeme-li, že v takovém případě nelze majetek ve společném jmění manželů postihnout. Musíme však mít na paměti ustanovení § 42 odst. 2 věta druhá exekučního řádu, které stanoví, že při provádění exekuce se nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl rozšířen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.

Toto na první pohled nelogické ustanovení má však své opodstatnění, přijmeme-li premisu, že vznikne-li povinnému dluh před uzavřením manželství, nelze k jeho uspokojení v exekuci postihnout majetek, který je součástí společného jmění manželů. Pokud by tedy muselo být k takové smlouvě přihlíženo, znamenalo by to možnost, aby povinný převedl svůj výlučný majetek do sféry společného jmění manželů, čímž by zmařil provedení exekuce, neboť majetek ve společném jmění manželů nelze v tomto případě postihnout.

Domnívám se, že pokud povinnému dluh vznikl ještě před uzavřením manželství, skutečně nelze majetek ve společném jmění manželů postihnout s přihlédnutím k ust. § 42 odst.2 exekučního řádu (§ 262a odst. 2 o.s.ř.). Na tomto místě, sebekriticky přiznávám, se naplno projevuje slabé místo mého, v celé této práci prezentovaného názoru, že pohledávka z účtu u peněžního ústavu povinného a jeho mzda, po tažmo pohledávka z účtu u peněžního ústavu a mzda manžela povinného jsou majetkové hodnoty, které jsou součástí společného jmění manželů.

Pokud bychom vzali tento názor za premisu ve svém důsledku by to znamenalo, že pokud dluh povinnému vznikl před uzavřením manželství, nelze v exekuci postihnout ani pohledávku povinného (nejen jeho manžela) z účtu u peněžního ústavu a ani jeho mzdu. Exekuce by musela být provedena výlučně postižením výlučného majetku povinného, tedy majetku, který povinný nabyl před manželstvím, nebo majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého povinným za majetek náležející do výlučného vlastnictví povinného, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě povinného, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku povinnému, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka (§ 143 odst. 1 písm. a) ObčZ).

Pokud trvám na názoru, že pohledávka z účtu u peněžního ústavu manžela povinného, jakož i jeho mzda, jsou součástí společného jmění manželů, jsem nucen přijmout i výše uvedený názor a to i s rizikem, kterého jsem si vědom a sice, že povinný nevlastní žádný výlučný majetek a veškeré majetkové hodnoty jsou součástí společného jmění manželů. Pokud bychom přijali názor opačný a sice, že výše uvedené majetkové hodnoty součástí společného jmění manželů nejsou, bylo by možno ve stejném případě postihnout alespoň pohledávku z účtu u peněžního ústavu a mzdu povinného.

Nyní bych se rád zastavil u situace, kdy povinnému vznikl dluh před uzavřením smlouvy o zúžení společného jmění manželů podle § 143a odst. 1 a 2 ObčZ a rozhodnutím soudu podle § 148 odst. 1 ObčZ.⁵³ Pouze zopakuji, že podle ust. § 42 odst. 1 e.ř. (§ 262a odst. 1 o.s.ř.) lze exekuci na majetek patřící do společného jmění manželů provést také tehdy, jde-li o vymáhání závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení exekuce považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného

⁵³ Jak jsem se pokusil vysvětlit výše, s oběma případy, tedy se smlouvou i s rozhodnutím soudu, je třeba nakládat při provedení exekuce stejně.

jmění manželů, nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství.

Podle druhého odstavce § 42 e.ř. (§ 262a odst. 2 o.s.ř.) se při provádění exekuce také nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li smlouvou rozšířen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Podle ustanovení § 143a odst. 4 ObčZ se manželé mohou vůči jiné osobě na smlouvu podle § 143a odst. 1 ObčZ dovolat pouze tehdy, pokud jí byl obsah smlouvy znám.

Z uvedeného plyne, že smlouva by musela být uzavřena před vznikem vymáhaného dluhu. Pokud byla smlouva uzavřena po vzniku dluhu, nečiní tato situace žádných potíží, ke smlouvě nebude přihlíženo. Avšak jak přistupovat k situaci, kdy je smlouva uzavřena před vznikem dluhu? Ke smlouvě nebude v souladu s § 42 odst. 1 a 2 exekučního řádu ve spojení § 143a odst. 4 ObčZ a § 267 občanského soudního řádu přihlíženo, ledaže by manžel povinného prokázal, že oprávněnému byl obsah smlouvy znám. Zdůrazňují, že je nutné prokázat, že oprávněnému byl obsah smlouvy znám, nikoliv pouze skutečnost, že se s textem smlouvy mohl seznámit.

„Okresní soud vyšel ze zjištění, že za trvání manželství žalobkyně a M.Č. vznikla žalovaná pohledávka vůči M.Č. ve výši 1.069.856,- Kč s 5,5 % úrokem z prodlení od 8.7. 2002 do zaplacení a ve výši 42.800,- Kč na nákladech nalézacího řízení. Uvedená pohledávka má původ v plnění žalované z pojistné smlouvy v důsledku škodní události, která nastala 15.1. 2001 a již zavinił M.Č. Dne 4.9. 2000 a 5.9. 2000 byly uzavřeny smlouvy o zúžení a vypořádání společného jmění manželů, podle nichž veškerý tento majetek nabyla výlučně žalobkyně. Žalovaná nebyla v době vzniku pohledávky seznámena z existencí smlouvy o zúžení a o vypořádání společného jmění manželů. Z uvedených skutkových zjištění uzavřel, že žaloba není důvodná. Pohledávka sice vznikla za trvání manželství jen povinnému při používání majetku, který podle smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění nebo podle smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství nepatřil do společného jmění, a smlouvy byly uzavřeny a staly se účinné před vznikem vymáhané pohledávky, avšak nebyla splněna další zákonná podmínka, aby oprávněnému (žalované) byl v době vzniku vymáhané pohledávky znám jejich obsah (§ 143a odst. 4 obč. zák., § 267 o.s.ř., § 262a odst. 1 o.s.ř.). Žalobě proto nebylo lze vyhovět a okresní soud ji zamítl. Se

stěžejní námitkou žalobkyně, že se žalovaná mohla seznámit s obsahem smlouvy, neboť byla vložena do katastru nemovitostí, který je veřejně přístupný, se okresní soud neztotožnil a odkázal na ust. § 267 odst. 2 o.s.ř., který stanoví, že oprávněnému musí být v době vzniku vymáhané pohledávky znám obsah smlouvy a nikoli, že měl možnost se seznámit s textem smlouvy. Jde o přísnější podmínku chránící věřitele...

Rozsudek napadla včas podaným odvoláním žalobkyně. Namítala, že ke vzniku pohledávky žalované došlo po uzavření dohody o zúžení společného jmění manželů za takových okolností, že ani žalobkyně ani povinný nemohli předpokládat, že k takovéto pohledávce dojde a že by měli s dohodou kohokoliv seznamovat. Žalovaná mohla znát obsah dohody po nahlédnutí do veřejného katastru nemovitostí, a proto zastává názor, že podmínka zákonem stanovená – seznámení s obsahem smlouvy – by mohla být považována za splněnou v těch případech, kdy se jedná o zápisy do veřejných listin. Jiný názor by měla za absurdní, neboť by účastníci dohody o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů museli při jakékoliv své činnosti, kde by byl jen náznak toho, že třetí osobě vznikne pohledávka za některým z účastníků, sdělovat, že dohoda byla uzavřena. To by zakládalo právní nejistotu v oprávněném užívání zákonem upraveného institutu. Navrhla proto, aby odvolací soud napadený rozsudek změnil a žalobě vyhověl...

Krajský soud z podnětu včas podaného odvolání napadený rozsudek přezkoumal (§ 212, § 212a odst. 1 o.s.ř.) a uzavřel, že odvolání není opodstatněné...

Okresní soud na věc správně aplikoval ust. § 143a odst. 4 obč. zák., podle něhož se manželé mohou vůči jiné osobě na smlouvu uvedenou v předcházejících odstavcích odvolat jen tehdy, jestliže jí byl obsah smlouvy znám. Dále i ust. § 267 odst. 2 písm. a) o.s.ř., podle něhož lze vylučovací žalobu podat, byl –li nařízeným výkonem rozhodnutí (exekucí) poškozen majetek patřící do společného jmění manželů nebo který se považuje za součást společného jmění manželů (§ 262 odst. 1 o.s.ř.⁵⁴, § 42 odst. 1 exekučního řádu), avšak vymáhaný závazek vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů při používání majetku, který podle smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů nebo podle smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství nepatřil do společného jmění manželů, a oprávněnému byl v době vzniku vymáhané pohledávky znám obsah smlouvy.

⁵⁴ Správně má být § 262a odst. 1 o.s.ř. – pozn. aut.

Okresní soud pak vyslovil i správný právní závěr, jestliže uzavřel, že žalovaná podmínky stanovené v citovaném ustanovení § 267 odst. 2 o.s.ř. nesplnila. Krajský soud se ztotožňuje s jeho názorem, že podmínka, aby oprávněnému byl znám obsah smlouvy o zúžení společného jmění manželů, není splněna pouze tím, že tato smlouva je součástí sbírky listin veřejného katastru nemovitostí a je vyznačena na příslušném listu vlastnictví. Zákon vyžaduje, aby „oprávněnému byl znám obsah smlouvy“ a nikoliv aby měl možnost se s ním seznámit, což by vyjádřil např. formulací „oprávněnému mohl být znám obsah smlouvy“. Podmínka, aby byl oprávněnému znám konkrétní obsah smlouvy, proto není splněna pouhým vyznačením této smlouvy do na listu vlastnictví katastru nemovitostí a možností oprávněného se s touto smlouvou (jejím obsahem) seznámit...“⁵⁵

„Se závěrem odvolacího soudu, že podmínka, aby třetí osobě byl obsah smlouvy o zúžení společného jmění manželů znám, není splněna pouze tím, že tato smlouva je součástí sbírky listin katastru nemovitostí a je vyznačena na příslušném listu vlastnictví, je třeba se ztotožnit. Citovaná ustanovení vyžadují, aby třetí osobě byla známa nejen sama existence smlouvy, nýbrž i její „obsah“; tato podmínka ovšem není splněna pouhým vyznačením této smlouvy na listu vlastnictví katastru nemovitostí. Skutečnost, že katastr nemovitostí je veřejně přístupný, každý do něj může nahlížet a pořizovat si z něho opisy a výpisy (§ 21 odst. 1 zákona č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky /katastrální zákon/ ve znění pozdějších předpisů), ještě neznamená vědomost konkrétní osoby o obsahu listin v něm založených; ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák. a § 267 odst. 2 písm. a) o.s.ř. totiž vyžadují skutečnou vědomost o obsahu smlouvy, nikoli jen (právní a faktickou) možnost se s obsahem smlouvy seznámit při vynaložení obvyklé péče. K témuž závěru dospívá ustálená soudní praxe i ve vztahu ke skutečné, nikoli jen možné vědomosti oprávněného o vzniku bezdůvodného obohacení podle § 107 odst. 1 obč. zák. (srov. např. stanovisko Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 11. 1985, sp. zn. Cpj 48/85, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 6, ročník 1986 pod č. 25, nebo rozsudek téhož soudu ze dne 17. 12. 1978, sp. zn. 2 Cz 35/77, uveřejněný ve Sborníku stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR a SSR 1970 – 1983, SEVT Praha 1986, str. 649). Rozlišuje-li občanský zákoník situace, kdy je třeba, aby určitá osoba o určité skutečnosti „věděla“ (např. § 33 odst. 3, § 33b odst. 5, § 558, § 562, § 616 odst. 3 obč. zák.), od

⁵⁵ Rozsudek KS v Hradci Králové č.j. 18 Co 177/2007-58 ze dne 27.6. 2007 - dosud nepublikováno

situací, kdy postačí, aby o nich „mohla vědět“ (např. § 20 odst. 2, § 485 odst. 2 obč. zák.), nelze tyto situace zaměňovat a dovozovat, že i v prvním případě postačí, že dotyčná osoba o určité skutečnosti mohla (při vynaložení obvyklé péče) vědět. Od toho, kdo s někým vstupuje do právního vztahu, ostatně nelze důvodně požadovat, aby před uzavřením smlouvy zjišťoval z katastru nemovitostí, zda nedošlo k uzavření smlouvy o zúžení společného jmění manželů.⁵⁶

Lze tedy uzavřít, že pokud povinnému vznikl dluh před uzavřením smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů podle § 143a odst. 1 a 2 ObčZ, popřípadě rozhodnutím soudu podle § 148 odst. 1 ObčZ, nebude mít tato skutečnost při provádění exekuce na právní postavení věřitele žádný vliv, neboť k této smlouvě (rozhodnutí) nebude přihlíženo. Pokud dojde ke vzniku dluhu po uzavření výše uvedené smlouvy, bude k ní přihlíženo pouze v případě, že byl obsah smlouvy věřiteli znám.

Pro úplnost bych se rád zastavil u institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů, tedy institutu majetkového společenství manželů, který byl s účinností od 1.8. 1998 nahrazen komplexnějším a pevnějším majetkovým společenstvím a sice společným jměním manželů. Společné jmění manželů je pevnějším majetkovým společenstvím, neboť zákon dnes neumožňuje jeho zrušení soudem za trvání manželství. Umožňuje pouze jeho modifikaci, tedy zúžení až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti (§ 148 odst. 1, 2 ObčZ). Předchozí právní úprava však umožňovala bezpodílové spoluvlastnictví manželů soudním rozhodnutím zrušit.

Vyvstává tedy otázka, jak v exekuci postupovat v případě, že před 1.8. 1998 soud svým rozhodnutím zrušil bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Podle čl. VIII bodu 2 přechodných ustanovení zákona č. 91/1998 Sb., který zavedl institut společného jmění manželů do právního řádu ČR, věci, které ke dni 1. srpna 1998 tvořily bezpodílové spoluvlastnictví manželů, se stávají součástí společného jmění manželů. Pohledávky a dluhy, které vznikly před 1. srpnem 1998 a které se podle tohoto zákona považují za součást společného jmění manželů, se stávají jeho součástí. Pokud jiné předpisy mluví o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, rozumí se tím společné jmění manželů. Jinými slovy majetek, který byl součástí bezpodílového spoluvlastnictví manželů, je nyní součástí společného jmění manželů. Nově nabytý majetek, samozřejmě ve své rozšířené

⁵⁶ Rozsudek NS ČR sp. zn. 20 Cdo 612/2005 in www.nsoud.cz

podobě (tedy i majetek který by dříve nebyl součástí bezpodílového spoluvlastnictví manželů) se stává součástí společného jmění manželů bez dalšího.

Jak postupovat v případě, že bezpodílové spoluvlastnictví manželů bylo zrušeno (pro naše účely lhostejno zda bylo i vypořádáno, neboť vzhledem k časovému odstupu lze předpokládat, že bylo vypořádáno zákonnou domněnkou, tedy uplynutím tří let od zániku BSM viz. ust. § 149 odst. 4 ObčZ ve znění před 1.8. 1998). Vzniklo mezi manžely v takovém případě společné jmění manželů? A pokud ano, ohledně jakého majetku? Spadá nyní do společného jmění manželů majetek, který spadl do zrušeného bezpodílového spoluvlastnictví manželů, nebo do něho spadá pouze majetek nově nabytý?

Přestože zákon nyní nepřipouští, aby mezi manžely byl zaveden systém zcela oddělených majetků, zdá se, že zde nedopatřením vznikla skupina manželství, která je v jistém smyslu privilegována, neboť za trvání manželství nabývají manželé majetkové hodnoty do svého výlučného vlastnictví a to i věci jinak tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Jedná se o manželství kde před 1.8. 1998 soud za trvání tohoto manželství zrušil bezpodílové spoluvlastnictví manželů a tato manželství nadále trvají. V případě, že bylo bezpodílové spoluvlastnictví manželů zrušeno, společné jmění manželů mezi manžely po 1.8. 1998 nevzniklo. Exekuci tak lze vést pouze na výlučný majetek povinného, neboť majetku ve společném jmění manželů není.

„V přezkoumávané věci tedy nelze souhlasit s názorem odvolacího soudu, že novelou z roku 1998 došlo pouze ke změně názvosloví. Avšak jak soud prvního stupně, tak soud odvolací ve svých odůvodněních dospěly k závěru, že bezpodílové spoluvlastnictví manželů bylo nahrazeno společným jměním manželů. Oba soudy také správně učinily závěr, že pokud bylo za trvání jednoho manželství soudem zrušeno bezpodílové spoluvlastnictví manželů jako institut manželského majetkového práva, nemohlo dojít k jeho transformaci ve společné jmění manželů jako nového institutu manželského majetkového práva. Obecně řečeno, pokud je chápáno bezpodílové spoluvlastnictví manželů jako komplex (systém) vlastnických vztahů manželů a tento byl za trvání manželství zrušen, pak logicky vzato, není možná jeho transformace v institut nově zákonodárcem vytvořený, t.j. ve společné jmění manželů nahrazující bývalé bezpodílové spoluvlastnictví manželů.“⁵⁷

II. 2. Mzda a účet manžela povinného

⁵⁷ Rozsudek NS ČR sp.zn. 30 Cdo 1803/2000 in www.nsoud.cz

V předchozí kapitole byla řeč o tom, kdy je možno postihnout majetek ve společném jmění manželů a to v jeho rozšířené podobě podle § 42 exekučního řádu. Nyní se dostáváme k další velice problematické otázce exekučního řízení a sice co je vlastně předmětem společného jmění manželů. Pokud se podíváme na definici společného jmění manželů, tak jak ji poskytuje občanský zákoník v § 143, zdá se, že je vše jasné. Opak je, bohužel, pravdou. Právní zástupci povinných, ale i některé peněžní ústavy argumentují starší judikaturou, která se však vztahovala na výkon rozhodnutí a neodráží již dostatečně rozdíly mezi výkonem rozhodnutí a exekucí podle exekučního řádu, a snaží se dokázat, tu úspěšně jindy méně, že zejména účet⁵⁸ u peněžního ústavu manžela povinného a jeho mzda není součástí společného jmění manželů, resp. že je nelze exekučně postihnout.

Zejména při exekuci příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného u peněžního ústavu by přijetí této myšlenky dlužníkům umožnilo úspěšně se vyhýbat exekuci a znamenalo by to ohrožení institutu exekuce v České republice vůbec.⁵⁹ Povinný by totiž mohl i své výlučné peněžní prostředky jednoduše poukázat na účet svého manžela a v případě zřízení dispozičního práva jej užívat jako účet svůj. Nejprve tedy bude užitečné uvést na tomto místě názory, které tvrdí, že účet manžela povinného a jeho mzda nejsou součástí společného jmění manželů, ve druhé části této kapitoly se pokusím o jejich vyvrácení.

Hlavními zastánci názoru, že účet manžela povinného a jeho mzda nejsou součástí společného jmění manželů jsou autoři JUDr. Kurka⁶⁰ a JUDr. Drápal, soudci Nejvyššího soudu ČR, jejichž názory se logicky promítly i v rozhodování tohoto soudu. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.4. 2000 sp. zn. 21 Cdo 1774/99: „Výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu podle ustanovení § 303 a násl. o.s.ř. může být nařízen a proveden jen u pohledávky z účtu, jehož majitelem je povinný. Jiná pohledávka z účtu není způsobilým předmětem tohoto výkonu rozhodnutí, i kdyby na

⁵⁸ Peněžní prostředky na tomto účtu.

⁵⁹ Příkázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu je nejčastějším způsobem provedení exekuce, neboť jednak počet těchto účtů v posledních letech výrazně vzrostl a jednak se jedná o způsob, který relativně nejsnáze dokáže vymoci pohledávku oprávněného a přitom šetří práva povinného v tom smyslu, že povinný nemá ostudu v místě bydliště, jako je tomu v případě exekuce prodejem movitých věcí, a tento způsob je levný. Náklady exekuce nese totiž v zásadě povinný. Tento způsob exekuce je použit téměř v každém exekučním řízení, teprve nevede-li k cíli, je přistupováno k jiným způsobům provedení exekuce.

⁶⁰ Toho času soudce Ústavního soudu ČR.

účet byly vloženy peněžní prostředky patřící do společného jmění manželů (povinného a majitele účtu).

Manžel majitele účtu není účastníkem řízení o výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z tohoto účtu.

Účet zřizuje peněžní ústav pro jeho majitele zpravidla na základě smlouvy o běžném účtu (srov. § 708 až 715 obch. zák.) nebo na základě smlouvy o vkladovém účtu (srov. § 716 až 719 obch. zák.). Uzavřením smlouvy vzniká mezi peněžním ústavem a majitelem účtu dvoustranný závazkový právní vztah, který je mimo jiné charakterizován tím, že peněžní ústav je povinen přijímat na účet peněžité vklady nebo platby uskutečněné ve prospěch majitele účtu a ze zůstatku účtu platit úroky, že majitel vkladového účtu je povinen vložit na účet peněžní prostředky a přenechat jejich využití peněžnímu ústavu, že peněžní ústav je povinen podle písemného příkazu majitele běžného účtu nebo při splnění podmínek stanovených ve smlouvě mu vyplátit požadovanou částku nebo uskutečnit jeho jménem platby jím určeným osobám, že peněžní ústav je povinen po uplynutí sjednané doby nebo po účinnosti výpovědi vyplátit majiteli vkladového účtu uvolněné peněžní prostředky a že peněžní ústav je povinen po zániku smlouvy vyplátit majiteli účtu zůstatek účtu.

Obchodní zákoník (zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů) používá v ustanoveních § 708 a násl. termín "majitel účtu", i když účet sám o sobě nemá majetkovou hodnotu a peněžní prostředky na něm uložené jsou v majetku peněžního ústavu. Za "majitele účtu" je třeba z pohledu ustanovení obchodního zákoníku o běžném a vkladovém účtu považovat osobu, pro kterou peněžní ústav zřídil na základě smlouvy účet.

Na základě smlouvy o běžném nebo vkladovém účtu je peněžní ústav povinen přijmout na účet peněžité vklady učiněné majitelem účtu nebo platby uskutečněné v jeho prospěch bez zřetele k tomu, kdo je majitelem peněžních prostředků, které se tímto způsobem na účet ukládají. Při provádění výplat z účtu se peněžní ústav řídí pokyny (event. písemnými příkazy) majitele účtu; skutečnost, kdo byl majitelem peněžních prostředků uložených na účtu, tu opět není významná.

Oprávnění (nároky) majitele účtu, spočívající - obecně vzato - v tom, aby mu nebo jím určeným osobám byly na jeho žádost nebo písemný příkaz, popřípadě při splnění sjednaných podmínek, vyplaceny peněžní prostředky z účtu nebo zůstatek účtu, představuje "pohledávku z účtu u peněžního ústavu", kterou lze postihnout výkonem rozhodnutí podle ustanovení § 303 až § 311 o.s.ř. Nařízením výkonu rozhodnutí soud

vstupuje do závazkového právního vztahu mezi majitelem účtu a peněžním ústavem; k uspokojení vymáhané peněžité pohledávky oprávněného totiž přikazuje oprávněnému, a to způsobem, uvedeným v ustanovení § 305 o.s.ř., až do výše vymáhané pohledávky s příslušenstvím uvedenou pohledávku majitele účtu z jeho účtu u peněžního ústavu. Tímto přikázáním pohledávky z účtu majitel účtu pozbývá svoji pohledávku z účtu až do výše vymáhané pohledávky s příslušenstvím a peněžní ústav ji vyplatí oprávněnému jako osobě, která přikázáním pohledávky majitele účtu získala právo uspokojit se z peněžních prostředků uložených na jeho účtu.

Vzhledem k tomu, že výkon rozhodnutí přikázáním pohledávky z účtu se týká pohledávky, kterou má majitel účtu na základě smlouvy o účtu vůči peněžnímu ústavu, vyplývá z výše uvedeného mimo jiné to, že je zcela nerozhodné, či byly peněžní prostředky, které byly na účet uloženy (s výhradou účelově určených prostředků - § 310 o.s.ř.). Podstatné z tohoto hlediska je jediné skutečnost, kdo je majitelem účtu, neboť jediné on má pohledávku z účtu u peněžního ústavu, kterou lze postihnout výkonem rozhodnutí podle ustanovení § 303 až § 311 o.s.ř.

Uvedené platí i v případě, že peněžní prostředky patřící do společného jmění manželů byly uloženy na účet, jehož majitelem je jeden z manželů.

Jsou-li nařízeným výkonem rozhodnutí postiženy věci ve společném jmění manželů, je účastníkem řízení, pokud jde o tyto věci, i manžel povinného (srov. § 255 odst. 2 o.s.ř. a čl. VIII bod 2, větu třetí, zákona č. 91/1998 Sb.).

Předmětem výkonu rozhodnutí přikázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu není - jak uvedeno výše - věc (a ani jiný majetek), ale nárok majitele účtu na výplatu peněžních prostředků z účtu (pohledávka z účtu). Protože společné jmění manželů může tvořit majetek, a to jen majetek již nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství (srov. § 143 odst. 1 písm. a/ obč. zák.), není pohledávka z účtu, jehož majitelem je jeden z manželů, součástí společného jmění; do společného jmění mohou patřit jen peněžní prostředky z účtu již vybrané (peněžním ústavem vyplacené jednomu z manželů - majiteli účtu podle jeho pokynu). Manžel povinného tedy nemůže být považován za účastníka řízení o výkon rozhodnutí přikázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu (obdobně ve vztahu k nároku na mzdu, srov. rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 29.9.1965, sp. zn. 8 Co 558/65, uveřejněné pod č. 8 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1966). Ustanovení § 255 odst. 2 o.s.ř. navíc odpovídá pouze na otázku, kdy (za jakých okolností) se manžel povinného stává účastníkem řízení, zatímco otázka, či účet může

být postižen výkonem rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, je řešena v ustanovení § 305 o.s.ř. Protože ustanovení § 255 odst. 2 o.s.ř. řeší jen otázku účastenství manžela povinného v řízení o výkon rozhodnutí, nelze z něj dovozovat (jak to naznačuje dovolatel), že by výkon rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu mohl postihovat právo na výplatu peněžních prostředků uložených na účtu u peněžního ústavu - pohledávku z účtu, jehož majitelem je manžel povinného.

Výkon rozhodnutí může být nařízen a proveden - jak vyplývá zejména z ustanovení § 251 a § 261 o.s.ř. - jen proti tomu, kdo je, podle k výkonu navrženého rozhodnutí, popřípadě jiné listiny podle zákona způsobilé k soudnímu výkonu rozhodnutí, povinnou osobou. V případě, že povinná osoba není majitelem účtu a nemá tedy ani pohledávku z účtu, jejíhož příkazání se oprávněný v návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí domáhá, není možné výkon rozhodnutí příkazáním této pohledávky z účtu nařídit a ani provést (byl-li přesto nesprávně nařízen), i kdyby peněžní prostředky, které jsou na účtu uloženy, patřily před vložením na účet povinnému, popřípadě by patřily do společného jmění povinného a jeho manžela.

Nejvyšší soud z uvedených důvodů dospěl k závěru, že výkon rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu podle ustanovení § 303 a násl. o.s.ř. může být nařízen a proveden jen u pohledávky z účtu, jehož majitelem je povinný. Jiná pohledávka z účtu není způsobilým předmětem tohoto výkonu rozhodnutí, i kdyby na účet byly vloženy peněžní prostředky povinného, případně peněžní prostředky patřící do společného jmění manželů (povinného a majitele účtu).

Uvedený závěr ovšem nelze vykládat tak, že by tyto peněžní prostředky vůbec nebylo možné postihnout cestou výkonu rozhodnutí. V závislosti na tom, z jakého právního titulu byly na účet uloženy, se oprávněný může domáhat vůči majiteli účtu (jako poddlužníku) nařízení výkonu rozhodnutí příkazáním tzv. jiné peněžité pohledávky povinného (§ 312 a násl. o.s.ř.), popřípadě postižením tzv. jiného majetkového práva povinného (§ 320 o.s.ř.); předmětem výkonu rozhodnutí by tu byla pohledávka povinného nebo jeho jiné majetkové právo, na základě kterého má vůči majiteli účtu právo na prostředky vložené na účet.⁶¹

Shodná argumentace se objevuje též například v rozsudku NS, sp.zn. 20 Cdo 681/2001 (R 75/2002) a dalších. Dále je často v rozhodnutích Nejvyššího soudu ČR odkazováno na jeho judikát 20 Cdo 1642/2004 ze dne 29.6. 2005, který se týká

⁶¹ Informační systém LexGalaxy

možností postihu mzdy manžela povinného, proto bude též užitečné ho na tomto místě uvést: „Usnesením z 11. 6. 2002, č. j. 12 Nc 429/2002-14, pravomocným 13. 8. 2002, okresní soud nařídil exekuci na majetek povinného, jejímž provedením pověřil navrženého exekutora; ten pak (kromě jiných příkazů k provedení exekuce dalšími způsoby /čl. 21, 22/) vydal exekuční příkaz z 2. 10. 2002, č. j. Ex 173/2002-7 (čl. 39), jímž rozhodl o provedení exekuce srážkami ze mzdy manželky povinného.

Usnesením ze 14. 1. 2003, č. j. 12 Nc 429/2002-53 okresní soud (kromě návrhu na odklad provedení exekuce) návrh povinného a jeho manželky na zastavení exekuce (prováděné právě srážkami z její mzdy, nikoli tedy, viz níže, dalšími způsoby) odůvodněný ve smyslu ustanovení § 268 odst. 1 písm. h/ občanského soudního řádu ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o.s.ř.“) tím, že manželčin nárok na mzdu, a tedy i její pohledávky z tohoto titulu, nenáleží do společného jmění manželů (dále též jen SJM), takže nemůže být postižen exekucí nařizenou na majetek povinného, zamítl jednak s poukazem na ustanovení § 42 exekučního řádu a dále s odůvodněním, že – za „širšího“ výkladu ustanovení § 255 odst. 2 o.s.ř. – „finanční prostředky získané z pracovního poměru manželky povinného tvoří společné jmění manželů, které lze bezpochybně užít k uspokojení části nároku pro oprávněného“...

V dovolání, jehož přípustnost dovozuje z § 238a odst. 1 písm. d/, odst. 2 ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř., manželka povinného namítá nesprávnost právního posouzení věci. Naplnění dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. (s poukazem na obdobně použitelné rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1774/99) spatřuje v právním závěru odvolacího soudu, že důvod k zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h/ o. s. ř. není dán přesto, že exekuce nařizená soudem na majetek povinného nemůže být na základě exekučního příkazu vydaného exekutorem prováděna srážkami ze mzdy manželky povinného, jejíž nárok na mzdu do SJM nenáleží.

Dovolání (přípustné § 238a odst. 1 písm. d/, odst. 2 ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c/, odst. 3 o. s. ř., jelikož odvolací soud dovoláním předestřenou právní otázku posoudil odlišně od stávající standardní judikatury) je důvodné...

Závěr, že pro peněžitou pohledávku vůči povinnému nelze nařídít (a tedy ani provést) výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy jeho manželky, dovodila nejen starší judikatura z doby, kdy namísto současného společného jmění manželů existoval pouze podstatně užší institut jejich bezpodílového spoluvlastnictví (srov. rozhodnutí Krajského soudu v Brně z 29. 9. 1965 sp. zn. 8 Co 558/65, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí a

sdělení soudů ČSSR č. 1, ročník 1966 pod poř. č. 8), ale i soudní praxe současná. Tak např. Krajský soud v Hradci Králové vyslovil ve svém usnesení z 24. 11. 2003, sp. zn. 17 Co 46/2003 (uveřejněném v Přehledu judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce, ASPI, Praha 2005, pod poř. č. 186 na str. 170) závěr, že exekuci k vymožení pohledávky vůči povinnému nelze nařídít ze mzdy jeho manželky, odůvodněný kromě jiného tím, že mzda náleží za vykonanou práci zaměstnanci a jemu se i vyplácí (§ 111 odst. 1 a 120 odst. 1 věta první zákoníku práce, § 4 odst. 1 zákona č. 1/1992 Sb. o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělků); dále pak krajský soud zdůraznil, že pohledávka, neboli právo na plnění od dlužníka, tedy právo na mzdu, musí – aby mohlo být exekucí postiženo – náležet povinnému, proti němuž směřuje exekuční titul, že do SJM náleží jen vyplacená a převzatá mzda, a že způsob exekuce srážkami ze mzdy vylučuje, aby k takovému vyplacení a převzetí mzdy zaměstnanci došlo. Kromě toho se v rozhodnutí připomíná, že nárok na mzdu vzniká teprve za vykonanou práci, a že tudíž teprve v budoucnu očekávaný opakovaný nárok manželky povinného na mzdu součástí SJM být nemůže.

Protože srážkami ze mzdy lze postihnout jen právo zaměstnance na plnění od zaměstnavatele, tedy pohledávku zaměstnance, jímž však – viz výše – není v daném případě povinný, ale jeho manželka, jejíž pohledávka tak do SJM nenáleží, nemůže na uvedeném závěru, že k vymožení pohledávky vůči povinnému nelze vést výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy jeho manželky, nic změnit ani dohoda povinného s manželkou (viz bod B/ 3/ na čtvrté straně notářského zápisu /čl. 41c/), že jejich příjmy ze zaměstnaneckých poměrů budou od uzavření smlouvy podle § 143a odst. 1 občanského zákoníku předmětem výlučného vlastnictví každého z nich.

Z odůvodnění napadeného usnesení vyplývá, že odvolací soud výše uvedený právní závěr, zaujatý standardní judikaturou, pominul; názor, že návrh na zastavení exekuce je nutno zamítnout, je tedy nesprávný a dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b/ o.s.ř. byl tudíž uplatněn právem.⁶²

Domnívám se, že výše uvedené názory, byť jsou obsaženy v rozhodnutích Nejvyššího soudu ČR jsou liché a je možno je považovat za překonané. Řada soudců je již dnes nesdílí. Tyto názory vycházejí z příliš úzkého chápání institutu společného jmění manželů. Ustanovení § 143 odst. 1 občanského zákoníku stanoví, že společné jmění manželů tvoří majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za

⁶² www.nsoud.cz

trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věci vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka, a dále závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Argumentace uvedená výše a sice, že pohledávka z účtu u peněžního ústavu jednoho manžela není součástí společného jmění manželů nemůže obstát, neboť stačí vycházet ze znění § 143 občanského zákoníku. Pohledávka z účtu u peněžního ústavu není majetkem získaným dědictvím či darem ani majetkem nabytým jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, neslouží pouze k osobní potřebě jednoho z manželů, nebyla ani vydána v restituci. Jedná se o pohledávku jako každou jinou a z tohoto titulu náleží do společného jmění manželů. Měli snad autoři výše uvedených názoru na mysl, že pohledávka není majetkem? Sami odkazují na úpravu obsaženou v obchodním zákoníku, podíváme se tedy, jak používá pojem majetek obchodní zákoník.

Ustanovení § 6 obchodního zákoníku říká, že obchodním majetkem podnikatele, který je fyzickou osobou, se pro účely tohoto zákona rozumí majetek (věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty), který patří podnikateli a slouží nebo je určen k jeho podnikání. Obchodním majetkem podnikatele, který je právnickou osobou, se rozumí veškerý jeho majetek. Majetkem, který je součástí společného jmění manželů podle § 143 odst.1 písm. a), je tedy nutné rozumět věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty.⁶³ Tedy veškerá aktiva společného jmění manželů jako majetkového společenství, které tvoří souhrn aktiv a pasiv.⁶⁴

⁶³ „Pojem majetek zákon v § 143 blíže nevymezuje. Majetkem pro účely společného jmění manželů je třeba rozumět především věci (movité a nemovité), pohledávky, jiná práva (např. průmyslová), která nejsou spjata s osobou některého z manželů a jiné hodnoty ocenitelné penězi (cenné papíry), pohledávky z vkladových a jiných účtů, z vkladových listů.“ in Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, svazek I., 3. vydání. Praha : Aspi, 2002, 329 s.

⁶⁴ „Pojmem jmění se obecně označuje souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot patřících určité osobě (aktiv), a to po odečtení penězi ocenitelných majetkových hodnot, které tato osoba dluží jinému (pasiva).“ in Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, svazek I., 3. vydání. Praha : Aspi, 2002, 328 s.

Pro pohledávku z účtu u peněžního ústavu není zaveden nějaký zvláštní režim. Jedná se o pohledávku, majetek ve společném jmění manželů a je tedy možno ji postihnout jako jakýkoliv jiný majetek ve společném jmění manželů povinného a jeho manžela. V případě, že pohledávka z účtu je již vyplacena, nejedná se o pohledávku, ale o věc movitou, peníze. Tyto peníze jsou samozřejmě součástí společného jmění manželů, jeho součástí je však nepochybně i pohledávka na jejich vyplacení. Skutečnost, že podle smlouvy s bankou může disponovat s prostředky uloženými na účtu pouze jeden z manželů, není relevantní, pohledávka z účtu u peněžního ústavu zde nemá zvláštní režim.

„Řetězec od obecného ke zvláštnímu předpisu je zde totiž konstruován tak, že § 709 odst. 1 a § 719 ObchZ jsou speciální ve vztahu k obecným dispozičním oprávněním manželů stran majetku jejich SJM (zejména § 145 ObčZ), ovšem § 262a o.s.ř. a § 42 e.ř. jsou speciální k těmto ustanovením obchodního zákoníku v případech nuceného vymáhání pohledávek spadajících do rozsahu jejich definice (tj. jde o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů).

Na podporu názoru je důvodné, aby bylo možno exekučně postihnout mzdu i bankovní účet manžela povinného, jsou-li splněny podmínky § 262a o.s.ř., lze uvést i argumenty teleologické – zákonodárce novou úpravou SJM chtěl vytvořit majetkové společenství manželů, jež zahrnuje v případě majetkových výhod (tj. § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ) až na výslovně určené výjimky veškeré majetkové hodnoty manželům náležející, bez ohledu na jejich formu. Tedy zásadně vše, co má penězi ocenitelnou hodnotu a bylo nabyto některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, je nutno zahrnout do SJM; není podstatná forma majetkových výhod, nýbrž jejich penězi vyčíslitelná hodnota. Podobný trend se následně prosadil v nové úpravě výkonu rozhodnutí a exekuce zavedením § 262a o.s.ř., resp. § 42 e.ř., kdy dříve nepostižitelné majetkové hodnoty (např. obchodní podíl) nově postižitelné jsou; trendem je tedy možnost exekučně postihnout pokud možno jakoukoli majetkovou výhodu povinného (resp. manželů jako jakési majetkové „jednotky“, s níž se v exekuci či výkonu rozhodnutí za splnění podmínek § 262a o.s.ř. nakládá jako s jedním případem), bez ohledu na formu či povahu oné majetkové výhody.“⁶⁵

⁶⁵ Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 225 s.

Bylo by tedy zcela nesmyslné, a nevidím k tomu jediný důvod, proč by soudní exekutor mohl exekučně postihnout movité a nemovité věci, obchodní podíl, ale nemohl postihnout pohledávku z účtu manžela povinného nebo jeho mzdu.

Výše byla řeč spíše o účtu manžela povinného, co se týče jeho mzdy lze argumentovat obdobně. Právo na vyplacení mzdy je bezesporu pohledávkou, pohledávkou zaměstnance vůči jeho zaměstnavateli. Ani tato pohledávka není vyjmuta ze společného jmění manželů, je jeho součástí. Právo na vyplacení mzdy není ryze osobním právem zaměstnance, je majetkovým právem, pohledávkou která je součástí společného jmění manželů. Na tom nic nemění ani skutečnost, že mzda se v zásadě vyplácí zaměstnanci jemu osobně. Skutečnost, že mzda není osobnostním právem zaměstnance, lze vyvodit i z ustanovení § 260 zákoníku práce, který říká, že nárok na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění smrtí zaměstnance zaniká. Ostatní peněžité nároky zaměstnance jeho smrtí nezanikají; do výše odpovídající trojnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku přecházejí mzdové nároky z pracovního poměru postupně přímo na jeho manžela, děti a rodiče, jestliže s ním žili v době smrti ve společné domácnosti; předmětem dědictví se stávají, není-li těchto osob.

„Žalobkyně uplatnila na žalovaném podniku nárok na zaplacení peněžité náhrady za dovolenou na zotavenou, kterou si její zemřelý manžel, zaměstnanec žalovaného podniku, nevyčerpal.

Okresní soud pro Plzeň-jih zamítl její žalobu s tím, že nárok na peněžitou náhradu dovolené na zotavenou je osobním nárokem zaměstnance, nepřevoditelný na jiné osoby.

Krajský soud v Plzni rozhodnutí soudu prvního stupně změnil tak, že žalobě vyhověl.

Základním účelem dovolené je, aby si zaměstnanec po celoroční práci odpočinul a načerpal tak síly k další práci. Nárok na dovolenou je osobním nárokem zaměstnance, nepřevoditelným na jiné osoby. Nárok na dovolenou jako takový nemůže být tedy převeden ani na dědice; v tom případě, že zaměstnanec před vyčerpáním dovolené zemře, nárok na dědice nepřechází. To platí ovšem jen o nároku na vybrání dovolené jako volna, kdy jediné může být splněn základní účel dovolené. Jde-li však o nárok na proplacení peněžité náhrady za nevybranou dovolenou, nejde již o to, aby byl splněn základní účel, který je sledován vybíráním dovolené jako volna k rekreaci zaměstnance a načerpání nových sil, jak bylo již shora uvedeno. Nárok na proplacení peněžité náhrady za nevyčerpanou dovolenou na zotavenou nelze tu již považovat na

osobní nárok zaměstnance, nýbrž nutno jej posuzovat jako ostatní mzdové nároky z pracovního poměru. Tento nárok, který je součástí odměny za pracovní výkon zaměstnance, přechází na dědice.“⁶⁶

„Ohledně samotného postihu peněžních prostředků na účtu manžela povinného je třeba předně obecně uvést, že dle § 36 odst. 2 a za podmínek dle § 42 odst. 1 e.ř. postihuje exekuce rovněž věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty patřící do společného jmění manželů (SJM). Ve smyslu § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku vymezuje SJM jako majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství. Rozsah pojmu majetek je v souladu s ust. 36 odst. 2 e.ř. uveden v § 118 odst. 1 občanského zákoníku, když předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty. Majetkem se mimo věcí rozumí i jakákoliv pohledávka (§ 6 odst. 1 obchodního zákoníku) a to zejména mzda (§ 6 odst. 2 zák. o konkurzu a vyrovnání), pohledávka na výplatu odměny z pracovněprávního nebo obdobného poměru, pohledávka na výplatu dávek nemocenského nebo důchodového pojištění (§ 47 odst. 5 písm. a) b) c) trestního řádu) a další. Součástí jsou proto i pohledávky manželů, a to zejména nárok na mzdu, pohledávka na výplatu plnění z účtu u peněžního ústavu, nárok na jiný příjem a další pohledávky z občanskoprávních, obchodněprávních, pracovněprávních vztahů a veřejnoprávních vztahů srov. Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 223-225 s.

Konkrétně pak bude exekutor postupovat podle § 303 a násl. o.s.ř., tj. podle ustanovení upravující provedení exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu. Pakliže by exekutor zvolil postup podle § 312 o.s.ř., tj. příkázáním jiné peněžité pohledávky⁶⁷, byl by podlužníkem povinného nutně manžel a nikoliv peněžní ústav. Judikatura, která stanoví obdobný postup sice existuje, ale nereflektuje velkou novelu o.s.ř. účinnou od 1.1. 2001 a mnohdy dokonce ani zavedení SJM na místo bývalého BSM...“⁶⁸

„Žalobou doručenou soudu dne 1.9. 2005 se žalobkyně domáhala vydání rozhodnutí, jímž by soud vyloučil z exekuce vedené žalobcem jako oprávněným proti povinnému J.V. příkázáním pohledávky z účtů vedených u peněžního ústavu...

⁶⁶ Rc 56/62 (5 Co 189/62) in Informační systém Aspi

⁶⁷ Tak jak naznačují autoři Drápal a Kůrka – pozn. aut.

⁶⁸ Ze stanoviska Právní a legislativní komise Exekutorské komory ČR

Žalobní návrh odůvodnila tvrzením, že usnesením zdejšího soudu č.j. 53 Nc 3091/2004-9 byla nařízena exekuce na majetek povinného J.V., manžela žalobkyně, k uspokojení pohledávky oprávněného... Usnesením Exekutorského úřadu P. ze dne 20.6. 2005 sp.zn. Ex 1605/05 byla žalobkyně přibrána za účastníka řízení jako manželka povinného. Exekučním příkazem č.j. Ex 1605/05-11 bylo rozhodnuto o provedení exekuce příkázáním pohledávky z účtů žalobkyně... S provedením exekuce příkázáním pohledávky ze svých účtů žalobkyně nesouhlasí, neboť předmětem výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu formou příkázání pohledávky z účtu může být pouze pohledávka, kterou má povinný, nikoliv však osoba odlišná od povinného vůči peněžnímu ústavu, jenž pro něj účet zřídil. Tento způsob exekuce může být proveden pouze u pohledávky vyplývající z účtu, jehož majitelem je povinný a je-li majitelem účtu, který má být postižen exekucí, manželka povinného, není možné exekuci příkázáním pohledávky provést, ani přesto, že byla nařízena a to ani v případě, kdy by peněžní prostředky na účtu uložené náležely před jejich vložení na účet povinnému, popř. by patřili do společného jmění povinného a jeho manželky. Tento závěr vyplývá rovněž z judikatury Nejvyššího soudu např. z rozhodnutí ve věci 21 Cdo 1774/99 nebo 20 Cdo 681/01. Vzhledem k tomu, že žalobkyně má k účtům v žalobě blíže specifikované vlastnické právo nepřipouštějící výkon rozhodnutí, navrhovala vyloučení těchto účtů z provedení exekuce příkázáním pohledávky...

Žalobkyně podniká na základě živnostenského oprávnění ode dne 1.4. 1999. Účet č... používá pro přijímání plateb odběratelů, hraří z něho nákupy zboží a také náklady na domácnost a osobní spotřebu. Druhý účet byl rovněž zřízen za trvání manželství a byly na něho posílány peníze sestry žalobkyně a jejího manžela a rovněž přídavky na dítě žalobkyně, k datu nařízení exekuce na něm zůstala pouze částka 700,- Kč, která patří žalobkyni... Žalovaný neměl dispozitivní právo k žádnému z těchto dvou účtů.

Podle ustanovení § 144 občanského zákoníku pokud není prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů.

Tento majetek zahrnuje i pohledávky a jiná majetková práva nabytá i jen jedním z manželů s výjimkami stanovenými v zákoně.

Podle ustanovení § 255 odst. 1 občanského soudního řádu je účastníkem řízení při výkonu rozhodnutí oprávněný a povinný. Podle odst. 2 tohoto ustanovení jsou-li nařízeným výkonem rozhodnutí postiženy věci nebo práva patřící do společného jmění manželů, je účastníkem řízení, pokud jde o tyto majetkové hodnoty i manžel povinného.

Podle tohoto ustanovení tedy nařízením exekuce mohou být postiženy také věci nebo práva patřící do společného jmění manželů, a to i tehdy, jde-li o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Při určení těchto práv je nutno vycházet z občanským soudním řádem vymezeným výčtem způsobů výkonu rozhodnutí, jimiž je možné exekučně postihnout práva. Takovými právy je rovněž pohledávka manžela povinného ze smlouvy o vedení běžného účtu za předpokladu, že tato pohledávka patří do SJM a tedy je jí možné postihnout příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu podle ustanovení § 303 a následující občanského soudního řádu. Dle názoru soudu, pokud za trvání manželství jedním z manželů je zřízen účet u peněžního ústavu, na který jsou ukládány finanční prostředky náležející do společného jmění manželů, patří pohledávka, kteréhokoliv z manželů ze smlouvy o vedení běžného účtu, rovněž do společného jmění manželů bez ohledu na skutečnost, že ve smluvním vztahu s peněžní ústavem je pouze jeden z manželů. Tyto pohledávky jsou rovněž běžně vypořádávány v rámci řízení o vypořádání společného jmění po jeho zániku.

Závazek povinného vznikl za trvání manželství ze smlouvy s oprávněným v roce 2001 a tedy v souladu s ustanovením § 144 patří do společného jmění. Žalobkyně si oba účty rovněž zřídila za trvání manželství a finanční prostředky na tyto účty ukládané rovněž patří do společného jmění žalobkyně a povinného a tedy i pohledávka z běžného účtu je součástí společného jmění manželů a v souladu s § 255 odst. 2 s účinností od 1.1. 2001 jde o právo patřící do společného jmění manželů, které tedy může být postiženo výkonem rozhodnutí a to i v případě, jde-li o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů a to v souladu s ustanovením § 262a o.s.ř.

K podání vylučovací žaloby je aktivně legitimována pouze třetí osoba, která je rozdílná od oprávněného a povinného, jejíž věc nebo jiná majetková hodnota byla postižena nařízením exekuce, ačkoliv k ní má právo, které výkon rozhodnutí nepřipouští. Žalobkyně byla usnesením soudního exekutora přibrána za účastníka exekučního řízení jako manželka povinného a tedy není aktivně legitimována k podání takové žaloby. Navíc v řízení neprokázala, že k majetku, který je v exekuci postižen má právo, které nepřipouští výkon rozhodnutí a to z důvodů, jež jsou výše uvedeny.

Za této situace soud žalobu zamítl, přičemž pokud žalobkyně poukazovala na judikaturu Nejvyššího soudu, která se danou problematikou zabývala, má soud za to, že

jde o judikaturu v současné době již nepoužitelnou, překonanou novelou občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. účinnou od 1.1. 2001...⁶⁹

„Žalobce se domáhal na žalovaných zaplacení částky uvedené ve výroku I. tohoto rozsudku s tím, že se jedná o škodu, která žalobci vznikla z následujících důvodů. Proti manželce žalobce byla usnesením Okresního soudu v Rakovníku nařízena exekuce, provedením exekuce byl pověřen druhý žalovaný, který svým exekučním příkazem nařídil exekuci srážkami ze mzdy žalobce. Tento postup žalobce považuje za protiprávní, ale přesto mu na základě exekučního příkazu byly provedeny v měsících dubnu až červnu 2006 srážky ze mzdy a vznikla mu tak škoda, kterou požaduje uhradit. Žalobce se domnívá, že jednání exekutora je nesprávným úředním postupem, přičemž za výkon státní správy se považují i úkony exekutora při výkonu exekuční činnosti a v tomto smyslu je dána odpovědnost státu za protiprávní postup exekutora. Kromě toho za nesprávný úřední postup považuje žalobce i nečinnost Okresního soudu v Rakovníku, který až 25.9. 2006, tedy téměř po 5ti měsících rozhodl o návrhu žalobce na zastavení exekuce a v mezidobí již uvedené částky byly žalobci zaměstnavatelem sraženy....

V daném případě je vymáhán závazek manželky žalobce, který vznikl na základě úvěrové smlouvy uzavřené dne 12.2. 2001, tedy v době, kdy i podle textu smlouvy trvalo manželství žalobce a jeho manželky, která smlouvu uzavřela. K vymožení tohoto závazku proto lze provést exekuci i na majetek patřící do společného jmění manželů a je třeba řešit již jen otázku, zda do tohoto majetku náleží i nevyplacená mzda žalobce.

Je pravdou, že v době minulé soudní praxe vycházela z toho, že pro peněžitou pohledávku vůči povinnému nebylo možné nařídít výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy manžela povinného, což byl výklad, jehož podkladem bylo ustanovení § 255 odst. 2 občanského soudního řádu ve znění platném do 30.12. 2000, které umožňovalo exekučně postihnout jen věci ve společném jmění manželů. V současné době, po novele občanského soudního řádu zákonem č. 30/2000 Sb., je manžel povinného účastníkem exekučního řízení, pokud jsou exekucí postiženy nikoli věci, ale majetkové hodnoty nebo práva patřící do společného jmění manželů. Vzhledem k této úpravě již není možné použít judikáty vylučující nařízení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy manžela, protože z hmotně právní úpravy rozsahu majetku, a tedy i práv, v občanském zákoníku nevyplývá, že by právo na mzdu nepatřilo do společného jmění manželů a naopak do tohoto společného jmění patří i práva nabytá jedním z manželů za trvání

⁶⁹ Rozsudek OS v Novém Jičíně č.j. 7 C 264/2005-32 ze dne 7.12. 2005 – dosud nepublikován

manželství. Není proto rozhodující, zda jde o mzdu vyplacenou nebo právo na mzdu, které vzniklo tím, že je stanoven den splatnosti a je pohledávku žalobce. Přitom se nejedná pouze o jeho osobní nárok, kterým by byl pouze nárok na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění v souvislosti s odškodněním pracovního úrazu...

I v případě, že by bylo shledáno porušení právní povinnosti jako jeden z předpokladů odpovědnosti za škodu, nebylo by možné žalobě vyhovět proto, že nebylo prokázáno, že by žalobci vznikla škoda. Na základě exekučního příkazu sice byly provedeny srážky ze mzdy žalobce, ale jeho majetkové sféře tím nevznikla žádná újma. Vymáhaný závazek je prokazatelně závazkem společného jmění žalobce a jeho manželky a jeho vymožením se v rozsahu provedených srážek snížila pasiva tohoto společného jmění a nedošlo tak ke vzniku škody.⁷⁰

Závěrem tedy konstatuji, že dle mého názoru, který sdílí čím dál více členů odborné veřejnosti, lze pohledávku manžela povinného z účtu u peněžního ústavu, jakož i jeho mzdu, v exekučním řízení postihnout.

II. 3. Účastenství manžela povinného

Podle § 36 odst. 2 e.ř. jsou-li exekucí postiženy věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty patřící do společného jmění manželů, je účastníkem exekučního řízení, pokud jde o tyto věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, i manžel povinného.⁷¹ Manžel povinného se stává ex lege účastníkem řízení ve chvíli, kdy soudní exekutor postihne majetek ve společném jmění manželů, popřípadě některý z účastníků tvrdí, že je postižen majetek ve společném jmění manželů. Účastníkem exekučního řízení je i bývalý manžel povinného, pokud jsou exekucí postiženy hodnoty ze zaniklého, ale dosud nevypořádaného⁷² společného jmění manželů.⁷³

Vzhledem k tomu, že manžel povinného se stává účastníkem řízení ex lege, není třeba v jeho případě vydávat usnesení podle § 94 odst. 3 o.s.ř. a přibírat ho tímto

⁷⁰ Rozsudek OS v Rakovníku č.j. 3 C 74/2007-43 ze dne 30.8. 2007 – dosud nepublikováno

⁷¹ I z tohoto ustanovení jednoznačně vyplývá, že exekuční řád předpokládá exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu manžela povinného a jeho mzdy. Ustanovení § 36 odst. 2 nezní: „je-li exekucí postižena movitá nebo nemovitá věc“, ale „jsou-li exekucí postiženy věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty patřící do společného jmění manželů“.

⁷² Jak jsem vyvodil výše přichází v úvahu vlastně jen uplatnění zákonné domněnky podle § 150 odst. 4 občanského zákoníku, ale jistě se najde velké množství odpůrců této myšlenky.

⁷³ R. 17/1967, R. 42/1972

rozhodnutím do řízení. Nicméně v praxi se tak děje a to z ryze praktických důvodů.⁷⁴ Výše jsem uvedl, že mzda i účet manžela povinného je součástí společného jmění manželů a soudní exekutor může tyto majetkové hodnoty postihnout. Problém ovšem spočívá v tom, že při poskytnutí součinnosti podle § 33 e.ř dožádané subjekty odmítají součinnost stran majetku, který je evidován na jméno manžela povinného poskytnout, pokud jim není předložen úřední doklad o tom, že konkrétní osoba je účastníkem exekučního řízení. Někdy však nepomáhá ani předložené usnesení o přibrání účastníka a soudní exekutor nemůže dohledat majetek ve společném jmění manželů, přestože by ho mohl postihnout. O tom ale více později.

Manžel povinného tedy není účastníkem řízení od počátku, ale až později ve chvíli postižení majetku ve společném jmění manželů. V teorii i praxi je sporné, zda manžel povinného má, nebo nemá právo podat odvolání proti usnesení soudu o nařízení exekuce.

Část praxe se kloní k názoru, že manžel povinného je aktivně legitimován k podání odvolání proti usnesení o nařízení exekuce. Účastenství manžela je vázáno zpětně a to k okamžiku nařízení exekuce. V praxi však s tímto pojetím bývají problémy. Může se stát, že soudní exekutor postihne majetek povinného, doručí mu usnesení o nařízení exekuce a exekuční příkaz. Povinný je nečinný, odvolání nepodá. Soud vyznačí na usnesení o nařízení exekuce doložku právní moci a zašle ho exekutorovi. Soudní exekutor vyhotoví vyrozumění o tom, že usnesení o nařízení exekuce nabylo právní moci a zašle ho příslušným institucím. Tyto na jeho základě (např. zaměstnavatel, peněžní ústav) zašlou zadržené částky na účet soudního exekutora.⁷⁵

Později se však objeví další majetek a to majetek ve společném jmění manželů vhodný k postihu (za předpokladu, že dosud nebylo vymoženo), například účet manželky povinného, kde se nachází podle sdělení banky dostatečná částka k pokrytí vymáhané částky a nákladů exekuce. Soudní exekutor účet postihne, doručí usnesení o nařízení exekuce manželce povinného spolu s exekučním příkazem. Manželka

⁷⁴ Tento postup je navíc nesprávný, neboť usnesení o přibrání účastníka řízení podle § 94 odst. 3 o.s.ř. je možno vydat pouze v řízeních, která lze zahájit i bez návrhu a to není případ exekučního řízení. „V tomto ustanovení je vyjádřena dispoziční zásada, která se vztahuje k zahájení exekučního řízení. Exekuční řízení totiž nelze zahájit bez návrhu (ex offa), ale pouze na návrh oprávněného.“ in Hlavsa - Exekuční řád s výkladem a prováděcími předpisy, Praha : Linde Praha, a.s. 2001, 47 s.

⁷⁵ Všichni soudní exekutoři vymožené finanční částky vyplácejí oprávněnému přes svůj účet, protože jinak by neměli přehled kolik finančních prostředků bylo vymoženo. Je to způsobeno tím, že v exekuci je použito zpravidla několik způsobů jejího provedení najednou, na rozdíl od výkonu rozhodnutí. Jiný postup z praktického hlediska nepřichází v úvahu. Z praxe vím, jak složité je dohledávání plateb, které provedl po nařízení exekuce povinný přímo oprávněnému. Řízení se tím zbytečně protahuje a s tím není spokojen ani oprávněný ani povinný.

povinného podá odvolání proti usnesení o nařízení exekuce. Co nyní? Právní moc byla vyznačena soudem na základě zpátečního lístku od doručení usnesení o nařízení exekuce povinnému a oprávněnému, v mezidobí mezi vyznačením právní moci a podáním odvolání manželkou povinného již mohly být peněžní prostředky poukázány oprávněnému. Skutečný problém nastane v případě, že soud odvolání manželky povinného vyhoví.

Otázkou je též, v jakém rozsahu má manžel povinného možnost podat odvolání proti usnesení o nařízení exekuce. Soud rozhodující o odvolání manželky povinného by měl návrh na nařízení exekuce zamítnout pouze stran majetku ve společném jmění manželů, nikoliv zamítnout návrh na nařízení exekuce jako takový. Manžel povinného je totiž účastníkem řízení pouze ohledně majetkových hodnot ve společném jmění manželů. V opačném případě by totiž problém, naznačený v příkladě uvedeném výše, mohl vyústit, za předpokladu že oprávněný peníze nepoukáže zpět, až v žalobu na náhradu škody, pravděpodobně vůči státu, a žalobu na vydání bezdůvodného obohacení vůči oprávněnému.

Těmto problémům lze však prozíravým postupem soudního exekutora zabránit i při zachování názoru, že manžel povinného je osobou, která může podat odvolání do usnesení o nařízení exekuce. Jakmile se soudní exekutor z Centrální evidence obyvatel dozví, že povinný má manžela⁷⁶, provede důkladnou lustraci majetku povinného a majetku ve společném jmění manželů, tento postihne najednou a doručí usnesení o nařízení exekuce a exekuční příkazy povinnému a jeho manželovi současně. V případě, že se tak nestane a objeví se majetek ve společném jmění manželů až po vyznačení právní moci na usnesení o nařízení exekuce, bude lepší jej snad raději nepostihovat. Pokud má tedy povinný manžela, bude lepší mu doručit současně s povinným, neboť téměř jistě bude účastníkem exekučního řízení, vždyť i účet u peněžního ústavu povinného, resp. pohledávka z něho, je vlastně majetkem ve společném jmění manželů.⁷⁷

Objevují se však i názory, které upírají manželovi povinného právo podat odvolání proti usnesení o nařízení exekuce a ponechávají mu jen právo podat vylučovací žalobu podle § 267 o.s.ř. a podat návrh na zastavení exekuce podle § 268 občanského soudního řádu.

⁷⁶ Lustrace v CEO se provádí ihned po zavedení spisu.

⁷⁷ Srov. výklad shora.

Manžel povinného je účastníkem řízení pouze pokud jde o majetkové hodnoty ve společném jmění manželů. V exekuci, na rozdíl od výkonu rozhodnutí, se při jejím nařízení neurčuje způsob provedení exekuce. Ten určuje až soudní exekutor v exekučním příkazu. Manžel povinného tak není účastníkem řízení ve fázi nařízení exekuce, ale pouze ve fázi provedení exekuce, pokud je postihován i jeho majetek ve společném jmění manželů. Nemůže tedy podat opravný prostředek proti usnesení o nařízení exekuce, neboť by se jednalo o podání učiněné osobou neoprávněnou podle § 219 písm. b) občanského soudního řádu.

Manžel povinného se může účinně bránit návrhem na zastavení exekuce podle § 268 občanského soudního řádu. Proti usnesení o nařízení exekuce je přípustné odvolání, v němž nelze namítat jiné skutečnosti než ty, jež jsou rozhodné pro nařízení exekuce. Skutečnosti rozhodné pro nařízení exekuce jsou: existence bezvadného návrhu na nařízení exekuce, existence pravomocného a vykonatelného exekučního titulu a tvrzení oprávněného o nesplnění povinnosti povinného, která mu vyplývá z exekučního titulu, dobrovolně.⁷⁸ Povinný tedy musí v odvolání buď zpochybnit vykonatelnost exekučního titulu⁷⁹, nebo prokázat, že vymáhaná pohledávka již neexistuje.⁸⁰

Návrh na zastavení exekuce je pro manžela povinného dostatečnou obranou v tom smyslu, že v něm může uplatnit i důvody, které by mohl uplatnit v odvolání proti usnesení o nařízení exekuce. Konkrétně se jedná o důvod uvedený v § 268 odst. 1 písm. a) o.s.ř., kde je stanoveno, že výkon rozhodnutí bude zastaven, jestliže byl nařízen, ačkoliv se rozhodnutí dosud nestalo vykonatelným, dále se jedná o důvod uvedený v § 268 odst. 1 písm. b) o.s.ř., a sice, že rozhodnutí, které je podkladem výkonu rozhodnutí, bylo po nařízení výkonu zrušeno nebo se stalo neúčinným a konečně, že výkon rozhodnutí je nepřipustný, protože je tu jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat.

Vzhledem k tomu, že podle § 269 odst. 1 o.s.ř. lze výkon rozhodnutí zastavit na návrh nebo i bez návrhu, může soud k návrhu manžela povinného zastavit exekuci

⁷⁸ „Usnesení NS, sp. zn. 20 Cdo 1215/2004: Vymezení právně významných skutečností při nařizování exekuce bývá jednotně soudy soustředěno na zkoumání, zda byl k výkonu předložen způsobilý exekuční titul vydaný oprávněným orgánem (§ 40 exekučního řádu dále jen ex.ř), zda je vykonatelný po stránce formální i materiální a zda jsou účastníci věcně legitimováni ve smyslu jejich poměru k označení v titulu či v jiných listinách (§ 36 odst. 3 a 4 ex. řádu).“ in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 261 s.

⁷⁹ Což se často stává například v případě rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu, kde povinný často s úspěchem tvrdí, že jim toto rozhodnutí nikdy nebylo doručeno. Často bylo doručováno na staré adresy, popř. opatrovníkovi, přestože k tomu nebyl důvod.

⁸⁰ Toto se také stává, zejména u velkých věřitelů, kdy bylo plněno ještě před podáním návrhu na nařízení exekuce, ovšem návrh byl přesto podán.

zcela, nikoliv jen v rozsahu, v jakém se tohoto manžela týká. Kromě toho může manžel povinného podat návrh na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí podle § 267 odst. 2 občanského soudního řádu.

Tento názor který, zdá se, začíná převažovat, řeší problémy, které byly naznačeny výše. Je ovšem třeba se zamyslet nad skutečností, že drtivá většina exekucí se týká majetku fyzických osob bez právního vzdělání. Manželu povinného je doručen exekuční příkaz, proti exekučnímu příkazu není přípustný opravný prostředek (§ 47 odst. 3 e.ř.), toto poučení je v něm uvedeno (§ 52 odst. 1,2 e.ř. ve spojení s § 169 odst. 1 o.s.ř.). V případě, že odepřeme manželu povinného možnost podat odvolání proti usnesení o nařízení exekuce, není mu toto pravděpodobně ani doručováno, přestože je postižen i jeho majetek ve společném jmění manželů. Pokud mu doručováno je, obsahem tohoto usnesení je i poučení o možnosti podat opravný prostředek, odvolání. Manžel povinného, pokud není poučen soudním exekutorem či soudem, o možnosti podat vylučovací žalobu nebo návrh na zastavení exekuce ani zpravidla netuší.

Platí sice okřídlené *ignorantia legis non excusat*, je nutné se však zamyslet nad tím, zda odepřením možnosti manželu povinného podat odvolání proti usnesení o nařízení exekuce mu neodpíráme jediný opravný prostředek, který pro něho, jako pro laika, v danou chvíli přichází v úvahu. Na druhou stranu druhý z uvedených názorů se zdá právně čistší a pro praxi rozhodně jednodušší, neboť nebude působit problémy s vyznačováním právní moci. Koneckonců pokud manžel povinného uvede v odvolání proti usnesení o nařízení exekuce odvolací důvody, které by mohl uplatnit v rámci řízení o zastavení exekuce, měl by soud jeho podání vyhodnotit podle obsahu jako návrh na zastavení exekuce, bez ohledu na to, jak bylo toto podání označeno a podle toho též rozhodnout.⁸¹

„Manžel povinného se stává účastníkem řízení o výkon rozhodnutí, je-li nesporné nebo alespoň možné, že věci, které jsou nařízeným výkonem rozhodnutí postihovány, patří do bezpodílového spoluvlastnictví povinného a jeho manžela; jeho účastenství nastává (vzniká) dnem, kdy soud výkon rozhodnutí svým usnesením nařídil.“⁸²

„Ustanovení § 36 odst. 2 e.ř. upravuje účast manžela povinného v řízení, v němž má být uspokojena pohledávka věřitele jen za jedním z manželů z majetku v SJM. Postavení manžela povinného je vymezeno procesním způsobem. Aby se stal

⁸¹ Srov. § 41 odst. 2 o.s.ř.

⁸² SJ 113/1997 in Kurka – Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce, Praha : Aspí 2005, 65 s.

účastníkem řízení (jeho částí), stačí, že je tu tvrzení že postižený majetek v SJM je. Manžel povinného se stává účastníkem exekučního řízení až ve chvíli, kdy jsou exekucí postihovány věci, práva a jiné majetkové hodnoty, o nichž se tvrdí, že náležejí do společného jmění manželů. K vymezení konkrétního majetku postiženého exekucí dochází až exekučním příkazem. U obou exekučních příkazů o provedení exekuce příkázáním pohledávky z účtu manželky povinného a srážkami ze mzdy manželky je z jejich obsahu jisté, že manželka povinného byla brána za účastnici řízení. Byl jimi postížen majetek, který soudní exekutor, který příkazy vydal, pokládal za součást společného jmění povinného a jeho manželky, jak v příkazech uvedl. Jestliže s ní na základě svého právního názoru, že pohledávka manželky z účtu u peněžního ústavu a její mzdové nároky náležejí do SJM, jako s účastnicí řízení jednal a jestliže účastenství je vymezeno procesním způsobem, přiklání se krajský soud k závěru soudu okresního, že tím se účastnicí exekučního řízení stala.⁸³

„Manžel povinného se stává účastníkem exekučního řízení až ve chvíli, kdy jsou exekucí postihovány věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které náležejí do společného jmění manželů. K vymezení, jaký majetek bude postížen exekucí, dochází až exekučním příkazem. Teprve po jeho vydání, postihuje-li majetek ve společném jmění manželů, je třeba doručit usnesení o nařízení exekuce manželu povinného.

Z odůvodnění: Jsou-li exekucí postíženy věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty patřící do společného jmění manželů, je účastníkem exekučního řízení, pokud jde o tyto věci, práva a jiné majetkové hodnoty, i manžel povinného. Z uvedeného vyplývá, že manžel povinného se stává účastníkem řízení, až ve chvíli, kdy jsou exekucí postihovány věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které náležejí do společného jmění manželů. Nikoli tedy od počátku řízení, ale až po vztážení výkonu rozhodnutí na tento majetek. K vymezení, jaký majetek bude postížen exekucí, dochází exekučním příkazem, který vydává exekutor (§ 47 odst. 1 exekučního řádu) a není proti němu přípustný opravný prostředek (§ 47 odst. 3 exekučního řádu). Až v tomto okamžiku, kdy je již zřejmé, že exekucí bude postížen majetek ve společném jmění manželů, je na místě, aby bylo usnesení o nařízení exekuce doručeno také manželu povinného. Není tedy proto nutné před nařízením exekuce zjišťovat, zda má povinný manžela a uvádět ho do záhlaví usnesení o nařízení exekuce. Takto bylo postupováno i v tomto případě a

⁸³ Usnesení KS v Hradci Králové, sp.zn. 21 Co 10/2003 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. I. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 191 s.

řízení před vydáním usnesení o nařízení exekuce tudíž netrpí žádnou procesní vadou. Proti usnesení o nařízení exekuce má manžel povinného právo odvolání stejně jako ostatní účastníci řízení (§ 44 odst. 10 exekučního řádu).⁸⁴

III. Náklady exekuce

III. 1 Úvod

Náklady exekuce jsou kapitolou samy pro sebe. V exekuci, jako v každém jiném řízení, vznikají náklady s jejím prováděním. V žádném jiném řízení však jeho náklady nezbuzují tak rozporuplné reakce veřejnosti laické i odborné⁸⁵, proto jim věnuji celou následující část. Rozhodl jsem se věnovat nákladům exekuce tolik prostoru i z toho důvodu, že se jedná o každodenní problematiku exekučního řízení, která se týká téměř všech subjektů zúčastněných na exekučním řízení. Týká se nejen povinného, oprávněného a soudního exekutora, ale i soudů, neboť rozhodování o nákladech exekuce a odvoláních týkajících se rozhodnutí o nákladech exekuce tvoří nemalou část jejich agendy.

Nejprve bude účelné vymezit si, co všechno lze považovat za náklad exekuce, poté se podíváme na jednotlivé složky nákladů exekuce, včetně geneze právní úpravy a v závěru pojednám podrobněji o tom, kdo rozhoduje o nákladech exekuce, kdo nese náklady exekuce. Celá část bude doplněna o příklady ze současné judikatury.

Nákladem exekuce je v první řadě odměna advokáta za právní zastoupení v exekučním řízení, pokud je oprávněný či povinný zastoupen advokátem. Dále je to odměna soudního exekutora za provedení exekuce a konečně účelně vynaložené náklady exekuce.

Podle § 87 odst. 1 e.ř. jsou náklady exekuce odměna exekutora, náhrada hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při provádění exekuce, náhrada za doručení písemností,

⁸⁴ Usnesení KS v Hradci Králové, sp.zn. 21 Co 10/2003 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 191 s.

⁸⁵ Zejména při neúspěšnosti exekuce a jejím následném zastavení.

odměna a náhrada nákladů správce podniku, a je-li exekutor nebo správce podniku plátcem daně z přidané hodnoty, je nákladem exekuce rovněž příslušná daň z přidané hodnoty (jinými slovy odměna exekutora a účelně vynaložené náklady exekuce). V § 87 odst. 2 e.ř. je stanoveno, že oprávněný má právo na náhradu nákladů účelně vynaložených k vymáhání nároku (v podstatě se jedná o náklady právního zastoupení a jiné účelně vynaložené náklady např. poštovné).

III. 2. Odměna advokáta

Pokud je účastník řízení zastoupen advokátem, vznikají v tomto řízení náklady spojené s tímto zastoupením. Soudní exekutor (příkaz k úhradě nákladů exekuce), popř. soud rozhodující o nákladech exekuce (usnesení) přiznává účastníku, který měl ve věci úspěch náhradu nákladů právního zastoupení v exekučním řízení a to podle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. náhradu dvou režijních paušálů ve výši 300,- Kč (od 1.9. 2006, dříve 75,- Kč) a § 3 a § 12 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 484/2000 Sb. odměnu advokáta, která je závislá na výši sazby. Sazby odměn se stanoví pro řízení v jednom stupni z peněžité částky nebo z ceny jiného penězi ocenitelného plnění, které jsou předmětem řízení, anebo podle druhu projednávané věci. Vzhledem k tomu, že se jedná o výkon rozhodnutí, se vypočtená odměna krátí o 50% (§ 12 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 484/2000 Sb.). V případech nepeněžitých plnění viz. vyhl. č. 484/2000 Sb.

Nárok na náhradu nákladů právního zastoupení v exekučním řízení je všeobecně účastníky řízení respektován, na rozdíl od odměny exekutora, a proto se v dalším textu budu věnovat především odměně exekutora a účelně vynaloženým nákladům exekuce.

III. 3. Odměna exekutora

Odměna exekutora je upravena jednak přímo exekučním řádem, který v § 90 odst. 1 říká, že za exekuční činnost a další činnost podle tohoto zákona náleží exekutorovi odměna, náhrada hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při provádění exekuce, náhrada za doručení písemností, a je-li exekutor plátcem daně z přidané hodnoty, rovněž příslušná daň z přidané hodnoty, a dále v prováděcí vyhlášce č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku

a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (tzv. exekuční tarif), na který odkazuje § 92 exekučního řádu. Dalším ustanovením, které se týká odměny soudního exekutora je kogentní ust. § 3 exekučního řádu, na které se často zapomíná, a které stanoví, že exekutor vykovává exekuční činnost a další činnost za úplatu a dále, že tato činnost je neslučitelná s jinou výdělečnou činností s výjimkou správy vlastního majetku, činnosti vědecké, publikační, pedagogické, tlumočnické, znalecké a umělecké.⁸⁶

Odměna exekutora je blíže specifikována a rozvedena ve vyhlášce č. 330/2001 Sb., která ve svém § 1 odst. 1 stanoví, že soudní exekutor vykonává exekuční činnost a další činnost za odměnu, jejíž výše a způsob jejího určení se řídí touto vyhláškou. Odstavec druhý pak blíže rozvádí, co se rozumí další činností exekutora. Touto další činností soudního exekutora se rozumí poskytování právní pomoci⁸⁷, sepisování exekutorských zápisů, přijímání věcí do úschovy, provádění jiné činnosti na základě pověření soudu, zejména doručování písemností soudu a činnosti soudního vykonavatele, a provádění dražeb movitých nebo nemovitých věcí na návrh vlastníka či osoby oprávněné disponovat s věcí (dále jen "dobrovolná dražba"). Další činností exekutora se rozumí rovněž správa majetku na základě pověření soudu nebo státního zástupce v trestním řízení. Tato další činnost soudního exekutora však není předmětem této práce, proto ji ponechám zcela stranou.

V odměně exekutora je zahrnuta i náhrada za běžné administrativní a jiné práce v souvislosti s exekuční činností a další činností exekutora. Tímto ustanovením je

⁸⁶ Na rozdíl od advokátů.

⁸⁷ Existuje více názorů na otázku, v jakém rozsahu je soudní exekutor oprávněn poskytovat právní pomoc. Je nutné vycházet ze znění § 74 odst. 1 písm. a) e.ř., který umožňuje soudnímu exekutorovi poskytovat právní pomoc oprávněnému nebo povinnému po vydání exekučního titulu, jakož i v souvislosti s exekuční a další činností. Toto oprávnění je, dle mého názoru, nutné vykládat spíše restriktivně s ohledem na výlučnost advokacie jak je popsána v díle JUDr. et Dr. A. Mackové – Právní pomoc advokátů a její dostupnost, 1. vydání. Praha: CH. Beck, 2001, 32 s. U oprávněného si ji lze nejspíše představit tak, že soudní exekutor oprávněnému poradí, zda případná exekuce bude podle jeho zkušeností úspěšná, kde lze případně pátrat po majetku budoucího povinného (přičemž nesmí použít svých pravomocí k získání těchto informací z veřejně nedostupných zdrojů), dále případně v opatření doložky právní moci na exekuční titul a sepsání návrhu na nařízení exekuce. Různé předexekuční výzvy povinným k dobrovolnému plnění, které někteří exekutoři nabízejí na svých webových stránkách se mi zdají přinejmenším neetické, pokud je již rovnou nesubsumovat pod ust. § 158 trestního zákona. V případě povinného si právní pomoc snad ani nedovedu a nechci představit. Setkal jsem se již s případy, kdy soudní exekutor zastupoval povinného v jiném exekučním řízení, avšak toto počínání nepovažuji za vhodné a domnívám se, že takovouto právní pomoc je nutné přenechat advokacii. Vždy je nutno mít na paměti ust. § 29 exekučního řádu. Proto, po pověření soudního exekutora soudem k provedení exekuce, již nelze v této věci poskytovat účastníkům řízení právní pomoc, neboť soudní exekutor, jak již bylo výše uvedeno, vlastně nahrazuje činnost soudu prvního stupně a jako takový musí vystupovat nezávisle a nestranně.

myšlena zejména mzda zaměstnanců exekutora, které exekutor použil při výkonu exekuční činnosti. Naopak součástí odměny není útrada za papír, tonery aj. kancelářské potřeby spotřebované při provádění těchto administrativních prací, neboť zde se již jedná o účelně vynaložené náklady exekuce. O problémech s prokazováním těchto nákladů, které nejsou součástí odměny se zmíním níže. Součástí odměny také nejsou náklady spojené s účastí dalších osob při exekučním úkonu, jako je zámečník, bezpečnostní služba, stěhovací služba aj., neboť i zde se jedná o účelně vynaložené náklady exekuce, které jdou zpravidla k tíži povinného.

Exekuční tarif (vyhl. č. 330/2001 Sb.) rozlišuje odměnu soudního exekutora za vymožení peněžitého plnění, která je závislá na výši vymožené částky a je stanovena v procentech. Procentuální odměna klesá s výši vymoženého plnění od 15% až po 1%, přičemž nejnižší výše odměny je 3000,- Kč. Vyhláška dále stanoví výši popř. výpočet výše odměny při exekuci k vymožení nepeněžitého plnění a to podle jeho druhu.⁸⁸

Soudní exekutor může s oprávněným ve smlouvě o provedení exekuce sjednat kromě odměny podle vyhlášky i odměnu smluvní. Tuto však hradí soudnímu exekutorovi oprávněný nikoliv povinný.

Závěrem této pasáže je nutné se zmínit, že podle § 15 Etického kodexu soudního exekutora pokud exekutor účtuje v rámci exekuční či další činnosti odměnu, která je nižší než platná odměna tarifní, stanovená cenovým předpisem (vyhláška č. 330/2001 Sb. v pl. znění) nebo za provedené služby neúčtuje odměnu žádnou, dopouští se závažného porušení pravidel soutěže mezi exekutory. Nejde o porušení pravidel, pokud se jedná o účtování odměny účastníku řízení, který podle zákona splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Porušením pravidel soutěže je i postup exekutora v případě, kdy se smluvně zaváže, že za provedenou exekuční a další činnost nebude na oprávněném požadovat žádné náklady. Pokud takovéto smlouvy má, je povinen je vypovědět či změnit do tří měsíců od účinnosti předpisu.⁸⁹

⁸⁸ Např. provedením prací a výkonů, rozdělením společné věci, vyklizením...

⁸⁹ Usnesení sněmu Exekutorské komory České republiky ze dne 28. února 2006, kterým byl přijat, v souladu s ustanovením § 110 odst. 7 písm. l) Exekučního řádu, s tavovský předpis, kterým se stanoví Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže soudních exekutorů.

III. 4. Účelně vynaložené náklady exekuce

Výše odměny soudního exekutora byla a je stanovena vyhláškou, tedy právním předpisem. Přestože účastníci řízení, zpravidla povinní, často poukazovali na její výši, byla tato vždy nezpochybnitelná a spory u této položky nákladů exekuce nevznikaly a nevznikají. Jinak tomu ještě donedávna bylo s tzv. účelně vynaloženými náklady exekuce. Povinní vždy zpochybňovali jejich výši, vzhledem ke skutečnosti, že měli možnost pozorovat pouze následek exekuce. Tedy například zablokovaný účet v bance.

Skutečnost je taková, že než soudní exekutor přistoupí k blokaci účtu u peněžního ústavu, musí provést řadu úkonů, které nejsou na první pohled zřejmé a které s sebou nesou náklady. Nejprve je nutné ztotožnit osobu povinného a poté provést důkladnou lustraci jeho majetku. S tím jsou spojeny různé náklady, jako jsou poplatky za získání dat z centrálních evidenčních systémů (CEO, KN aj), poštovní, ověření dokumentů a další. Účelně vynaloženým nákladem exekuce nikdy nebylo pouze poštovné ve výši 32,- Kč⁹⁰ za doručení usnesení o nařízení exekuce povinnému, jak se tito domnívají.

V průběhu tvorby této práce byla přijata vyhláška č. 291/2006 Sb., která novelizovala vyhlášku č. 330/2001 Sb. (exekuční tarif)⁹¹, kde je nyní stanoveno, že exekutorovi náleží v souvislosti s výkonem exekuční činnosti náhrada hotových výdajů v paušální částce 3500 Kč. Tato náhrada zahrnuje zejména soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, úhrady osobám provádějícím přepravu zásilek, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy, fotokopie a náhrady nákladů na vložení či získání dat z centrálních informačních systémů. Překročil-li výše hotových výdajů exekutora účelně vynaložených v souvislosti s prováděním exekuční činnosti částku 3500 Kč, náleží mu místo náhrady podle odstavce 1 náhrada hotových výdajů v plné výši. Tyto náklady je exekutor povinen prokázat. Jinými slovy soudní exekutor může nyní požadovat úhradu nákladů exekuce v paušální výši 3500,- Kč, aniž by musel prokazovat, zda mu skutečně náklady v této výši vznikly.

Pokud by však v konkrétní věci požadoval vyšší úhradu nákladů, musel by veškeré náklady exekuce doložit, tak jako tomu bylo před novelou. Tedy nikoli v jen ve výši, o kterou požaduje úhradu vyšší než 3500,- Kč ale veškeré náklady. Výše 3500,- Kč byla během vyjednávání stanovena s ohledem na průměrné, účelně vynaložené náklady

⁹⁰ Od 1.1. 2008 42,- Kč.

⁹¹ S účinností od 1.8. 2006

exekuce v minulých letech u průměrného spisu při vymáhání peněžitého plnění.⁹² Jedná se o částku kompromisní, ale odpadlo složité a zdlouhavé prokazování výše účelně vynaložených nákladů exekuce při námitkovém řízení. Touto novelou se velmi ulevilo jak agendě soudních exekutorů tak soudů v řízení o námitkách proti příkazu k úhradě nákladů exekuce a při zastavení exekuce a tato řízení se velmi zrychlila.

S ohledem na výše uvedenou novelu již dnes není tak aktuální otázka, jaké položky je možné považovat za účelně vynaložené náklady exekuce, ani jakým způsobem je nutné jejich vynaložení doložit. Vzhledem k odporu, se kterým se tato novela setkala u odpůrců institutu soudního exekutora však nebude na škodu zaměřit se i na starší úpravu, která byla účinná do konce července 2006 a připomenout si těžkosti, které vznikaly při vyčíslení, ale hlavně při doložení účelně vynaložených nákladů exekuce. Připomenout spory o tom, co je účelně vynaloženým nákladem exekuce, spory o účelnosti toho kterého nákladu exekuce. A to ze dvou důvodů. Jednak totiž není vyloučeno, že další novela toto ustanovení vypustí, nebo změní⁹³ a jednak lze nahlédnutím do historie obhájit existenci výše uvedené novely.

Původní znění § 13 exekučního tarifu tedy požadovalo, aby soudní exekutor prokázal výši účelně vynaložených nákladů exekuce, které mu vznikly při provádění té které konkrétní exekuce. Mezi hotové výdaje podle § 13 exekučního tarifu se počítaly všechny výdaje exekutora, které byl nucen vynaložit při konkrétní exekuční věci, tedy nikoliv takové, které by musel vynaložit, kdyby soudem v této věci nebyl provedením exekuce pověřen. Mezi takové výdaje tedy nepatří výdaje na mzdy zaměstnanců, úhrady za elektřinu, nájem apod. Ustanovení § 13 exekučního tarifu stanovilo demonstrativním výčtem hotové výdaje exekutora a sice soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, úhrady osobám provádějícím přepravu zásilek, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy, fotokopie a náhrady nákladů na vložení či získání dat z centrálních informačních systémů. Pravidelně se však

⁹² Nyní je pro exekutora výhodnější i v případě, že skutečně vynaložené náklady exekuce přesáhnou mírně částku 3500,- Kč, účtovat pouze částku 3500,- Kč, neboť prokazování všech účelně vynaložených nákladů exekuce je spojeno s nepřekonatelnými obtížemi. Vyšší náklady exekuce se tak účtují pouze v případech, kdy byly vypracovány znalecké posudky, konána dražba apod., kteréžto náklady není problém doložit. V důsledku jsou tedy exekuce v průměru levnější, neboť průměrný spis „vyjde“ exekutora spíše na 4500,- Kč, on však účtuje pouze 3500,- Kč, toto se sice vyrovnává u spisů, kde náklady byly ve skutečnosti nižší, kterých ovšem není mnoho. Tato novela dle mého názoru přispívá i k právní jistotě účastníků řízení, kdy lze dopředu velmi přesně odhadnout výši nákladů exekuce, kterou bude účastník povinen uhradit, ať se jedná o povinného, který bude znát výši „sankce“ pokud nebude dobrovolně plnit své judikátní závazky, či v případech zastavení exekuce oprávněného, který si takto bude moci lépe zvážit své riziko.

⁹³ V průběhu tvorby této kapitoly se vyhláškou č. 291/2006 Sb. zabýval Ústavní soud ČR, viz. níže.

objevovaly i jiné hotové výdaje např. úhrada za služby zámečníka, stěhovací služby, skladné, pronájem dražební síně, v komplikovanějších případech služby bezpečností agentury⁹⁴ a jiné.

„V příkazu k úhradě nákladů exekuce by měly být jednotlivé položky hotových nákladů popsány a jejich názvy by pokud možno měly kopírovat položky uvedené demonstrativním výčtem v § 13 odst. 1 exekučního tarifu. Další položky mohou být nazvány např. „stěhování zajištěných věcí dne..., přeprava zajištěných věcí dne..., bezpečností agentura na výkonu dne..., lékař na úkonu dne..., veterinář na úkonu dne..., pronájem dražební místnosti dne..., (očekává-li se větší účast), inzerce dražby, detektivní kancelář ke zjištění pobytu nebo majetku povinného (v odůvodněných případech), skladné za pronájem skladovací plochy m² po dobu...dnů“ aj. Vyúčtované hotové výdaje nesmí obsahovat položky nájemné, elektřina, mzda zaměstnanců, místní šetření, administrativní práce, lustrace, spisová agenda, tedy všechny úkony, které jsou kryty odměnou.

Hotové výdaje musí být na výzvu soudu v námitkovém řízení doloženy fakturami a stvrzenkami, u poštovního doručenkou a u zásilky bez doručenky postačí záznam ve spise. U telekomunikačních poplatků lze záznamem ve spise doložit délku hovoru či připojení a záznamem ve spise lze prokázat i počet kopií s tím, že náhrada za pořízení jedné kopie musí vycházet z ceny papíru a opotřebení kopírovacího stroje.“⁹⁵

Z výše uvedeného je patrné, že doložit v námitkovém řízení některé účelně vynaložené náklady exekuce je spojeno s velkými obtížemi a při dokládání těchto nákladů vlastně další náklady exekutorovi vznikají.⁹⁶ Některé hotové výdaje lze doložit bez větších problémů, tak je tomu při znaleckém posudku, kde máme fakturu znalce (na jejímž základě bylo rozhodnuto soudním exekutorem o znalečném), stejně je tomu i při doložení, kolik stál pronájem dražební místnosti, zámečník, stěhovací služba, bezpečnostní agentura, skladné a podobně, kde máme k dispozici faktury za poskytnuté služby a na výzvu soudu je možno tyto předložit.

⁹⁴ Osobně doporučuji v rizikových případech raději včas požádat o součinnost Policii ČR, neboť přítomnost uniformovaných policistů na místě výkonu pozitivně psychologicky působí na případného útočnicka v tom směru, že k případnému konfliktu ani nemusí dojít. Ekonomické výhody tohoto postupu též nelze přehlédnout, Policie by však neměla být zatěžována neúměrně a pokud není důvodně předpokládán odpor, je zbytečné od ní součinnost vyžadovat.

⁹⁵ Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 595 s.

⁹⁶ Jedná se o další nemalý počet papírů, na který se pořizují fotokopie doručenek, další použití kopírovacího stroje, tiskárny, další nemalé poštovné atd...

Daleko horší je situace při účtování poštovního v případech, kdy nebyly doručovány písemnosti na doručenkou, neboť ve spisu, pochopitelně, chybí doručenkou. Některé soudy v takovém případě požadovaly podací lístky. Tento požadavek je však naprosto mimo realitu, protože v některých exekutorských úřadech je výše denního poštovního porta okolo 20.000,- Kč a dopisy se samozřejmě neposílají jednotlivě spodacím lístkem, neboť to není prakticky možné, ale za pomoci velkých podacích archů jako hromadná podání. Tyto archy se samozřejmě archivují, ale zpětné vyhledávání konkrétních poštovních zásilek, které byly odeslány ten který den v tom kterém spisu, je práce nadmíru časově náročná. Tyto archy jsou zpracovávány i elektronicky, avšak jako důkaz mnoha soudům nepostačovaly. Bylo tedy nutné pořizovat fotokopie podacích archů opatřených razítkem pošty. Ve výsledku však tento čas chyběl pro provádění vlastních exekučních úkonů, a proto se leckterý exekutor smířil s tím, že úhrada za tuto poštu šla na úkor odměny exekutora, přestože se jednalo o účelný náklad exekuce, na jehož úhradu má exekutor právo.

Jakkoliv shora nastíněné prokazování výše účelně vynaložených nákladů exekuce v případě doporučených zásilek bez doručenkou bylo obtížné, při vynaložení zvýšeného úsilí bylo alespoň možné. V jiných případech však bylo prokázání těchto nákladů téměř nemožné. Jak doložit opotřebení kopírovacího stroje? Jak doložit, jaké množství náplně v tiskárně a jaké množství papíru bylo vyčerpáno na ten který případ?

Jedinou možností bylo rozpočítat tyto náklady v určitém časovém období na počet spisů v daném období paušálně na jeden spis. Toto řešení však soudy odmítaly akceptovat a náhradu nákladů takto vyčíslených nepřiznávaly. I tyto, ve výsledku nemalé, náklady tak šly k tíži odměny exekutora. Podobně si lze těžko představit záznam ve spisu po každém použití telefonního přístroje. Ve výsledku by to vedlo k situaci, kdy exekuční řízení ztrácí svoji pružnost a rychlost, neboť pracovníci soudního exekutora by trávili polovinu pracovní doby důkladným dokumentováním jednotlivých účelně vynaložených nákladů exekuce (každý telefonát, každý papír) na úkor jednotlivých úkonů v exekučním řízení. Podobně se ulevilo i soudům v rozhodování při podání námitek proti příkazu k úhradě nákladů exekuce a při zastavení exekuce, kde o nákladech exekuce rozhoduje též soud. Obecně lze říci, že znatelně ubylo i samotných námitek proti příkazu k úhradě nákladů exekuce.

„Ústavní soud se zcela ztotožňuje s názorem, že již v samotném příkazu k úhradě nákladů exekuce musí být jednotlivé položky nákladů popsány a jejich názvy by měly pokud možno kopírovat položky uvedené demonstračním výčtem v § 13 odst. 1

vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem. Vyúčtované hotové výdaje přitom nesmí obsahovat ty náklady, které jsou kryty odměnou (§ 1 odst. 3 vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem.) Veškeré hotové výdaje přitom musí být ve spise soudního exekutora doloženy fakturami a stvrzenkami či jinými doklady, a pokud to není možné úředními záznamy.⁹⁷

Soudnímu exekutorovi dále náleží náhrada za ztrátu času a náhrada za doručení písemností. Náhrada za ztrátu času exekutorovi náleží pokud provádí exekuční úkon mimo obvod svého úřadu, tedy v jiné obci než je jeho sídlo úřadu. V takovém případě činí náhrada 50,- Kč za každou započatou čtvrt hodinu. Do této doby se nezapočítává doba strávená při úkonu. Náhrada za doručení písemností soudnímu exekutorovi náleží pouze v případě, že doručení písemnosti provedl sám, tedy nikoliv prostřednictvím pošty.⁹⁸ V takovém případě má nárok na úhradu nákladů spojených s doručením písemnosti (cesta) a navíc nárok na náhradu za doručení písemnosti ve výši 50,- Kč. Tato náhrada se poskytuje pouze jednou, nikoliv 50,- Kč za každou písemnost.

III. 5. Rozhodování o nákladech exekuce

Kompetence v rozhodování o nákladech exekuce je rozdělena mezi soudního exekutora a soud, podle toho, v jaké fázi exekučního řízení je o nákladech exekuce rozhodováno. Pokud exekuce probíhá standardním způsobem a pověření soudního exekutora zaniká vymožením podle § 51 c) e.ř., rozhoduje o nákladech exekuce soudní exekutor svým specifickým rozhodnutím, které se nazývá příkaz k úhradě nákladů exekuce.

V případech, kdy dochází k zastavení exekuce, rozhoduje o nákladech exekuce, a tedy i exekutora, exekuční soud. Z této dělené kompetence však vyplývají v praxi problémy, jaké můžeme pozorovat i u dalších institutů exekučního řízení, jak bylo

⁹⁷ Nález Ústavního soudu II. ÚS 336/05 ze dne 31.8. 2005

⁹⁸ Usnesení OS v Českých Budějovicích, sp.zn. 34 Nc 6992/2003; „Náhrada za doručení podle § 15 ET náleží pouze v případě, že exekutor provede doručení písemnosti sám. Z obsahu spisu se však nepodává, že by bylo takové doručení v tomto řízení provedeno. Náhrada za doručení proto v tomto řízení exekutorovi nepřisluší.“ in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 599 s.

naznačeno výše.⁹⁹ Může se stát, a často tato situace nastane, že o nákladech exekuce rozhodne jak soudní exekutor, tak soud. Potom lze jen doporučit, aby soud před rozhodnutím o nákladech exekuce zjistil dotazem u exekutora, zda již nebylo o nákladech exekuce z nějakého důvodu rozhodnuto.

Představme si případ, kdy povinným je právnická osoba, exekutor vymáhá částku ve výši 100.000,- Kč. Soudnímu exekutorovi se podaří vymoci částku ve výši 50.000,- Kč s tím, že zbytek pohledávky je nedobytný, například proto, že povinný již další majetek nemá a je v průběhu exekuce vymazán z obchodního rejstříku a tedy zaniká. Soudní exekutor však mezitím vydal příkaz k úhradě nákladů exekuce, který nabyl právní moci a stanoví odměnu soudního exekutora ve výši 7500,- Kč podle exekučního tarifu, tedy 15% z vymožené částky. Prostředky na úhradu odměny exekutora jsou zajištěny. Soud však exekuci zastaví, neboť povinný zanikl bez právního nástupce a další majetek není k dispozici a v usnesení o zastavení exekuce rozhodne o nákladech exekutora tak, že mu přizná odměnu ve výši 3000,- Kč podle exekučního tarifu, přestože o nákladech exekuce již bylo rozhodnuto a jsou uhrazeny. Co nyní s přebývajícím finančními prostředky? V daném případě by bylo na místě, kdyby se soud nejprve informoval u soudního exekutora, zda nebylo o nákladech rozhodováno v průběhu řízení a poté rozhodl, že o nákladech exekutora nebylo rozhodováno, neboť již o nich rozhodl soudní exekutor v příkazu k úhradě nákladů exekuce.

Dalším z problémů, kterému musí exekutoři čelit, je situace, kdy oprávněný podá návrh na nařízení exekuce, soudní exekutor provede zajišťovací úkony, obstaví majetek povinného a ten pod tlakem exekučních úkonů plní dlužnou částku, často vysokou, přímo oprávněnému, tento pak podá návrh na zastavení exekuce a soud exekuci zastaví a rozhodne o tom, že soudní exekutor má nárok na odměnu 3000,- Kč, přestože majetek povinného obstavil exekutor, často celou dlužnou částku zajistil na účtech u peněžních ústavů, popřípadě obstavil lukrativní nemovitosti povinného a existovala velká šance, že exekuce bude ukončena vymožením a bude vydán příkaz k úhradě nákladů exekuce, kde bude stanovena odměna exekutora z vymoženého plnění, tedy leckdy desetinásobně vyšší.

Oprávnění takto vlastně velmi levně využívají soudního exekutora jako „strašáka“ a donutí tím povinného plnit a zároveň ukrátí soudního exekutora na odměně. Mállokterý soud v takovém případě přiznával odměnu soudního exekutora v plné výši, zvláště

⁹⁹ Například rozhodování o procesním nástupnictví podle § 107 a §107a o.s.ř.

pokud si před rozhodováním o zastavení exekuce neověřil stav věci u soudního exekutora, ale pouze šablonovitě rozhodl o návrhu oprávněného na zastavení exekuce. Tato situace se přechodně mírně zlepšila po novele exekučního tarifu, kde bylo stanoveno v § 5 odst. 1, že nestanoví-li se dále jinak, je základem pro určení odměny za provedení exekuce ukládající zaplacení peněžité částky výše exekutorem vymoženého plnění. Za vymožené plnění se považovalo každé plnění, které bylo učiněno poté, co soud vydal rozhodnutí podle § 44 odst. 2 zákona.

Napříště tedy mělo být správně rozhodováno tak, že v případě, že povinný bude hradit oprávněnému po nařízení exekuce, nepovažuje se toto plnění za dobrovolné a měla by být soudem přiznána odměna exekutora v plné výši a to k tíži toho, kdo procesně zavinil, že exekuce musela být zastavena, v tomto případě tedy oprávněného, který podal návrh na zastavení exekuce. V takovém případě mělo být pro oprávněného výhodnější nechat probíhat exekuci dále s tím, že o nákladech exekuce si rozhodne soudní exekutor sám v příkazu k úhradě nákladů exekuce, kde stanoví povinnost povinného k úhradě nákladů exekuce a tyto náklady též vymůže. Ústavní soud však nálezem sp.zn. Pl ÚS 8/06 toto ustanovení vypustil a tím znovu otevřel diskuzi o tom, jaké plnění je možno považovat za dobrovolné.

III. 5.1. Příkaz k úhradě nákladů exekuce

Příkaz k úhradě nákladů exekuce je specifické rozhodnutí soudního exekutora, kterým určuje výši nákladů exekuce. Podle § 88 odst. 1 e.ř. náklady exekuce a náklady oprávněného určuje exekutor v příkazu k úhradě nákladů exekuce, který doručí oprávněnému a povinnému. Jak vidno z formulace tohoto ustanovení, zákonodárce presumuje procesní zavinění povinného, neboť je to on, kdo způsobil, že exekuce musela být nařízena a kdo tedy bude hradit exekutorovi a oprávněnému náklady exekuce.

O povinnosti hradit náklady exekuce rozhoduje již soud v usnesení o nařízení exekuce, kde nařídí exekuci na majetek povinného a zároveň mu uloží, aby uhradil náklady exekuce, které určí soudní exekutor v příkazu k úhradě nákladů exekuce.

Soudní exekutor tedy na základě tohoto pověření soudu konkretizuje jednotlivé náklady exekuce a tyto náklady též v exekučním řízení vymůže. Příkaz k úhradě nákladů exekuce má své místo pouze v tom exekučním řízení, ve kterém je vydán, nelze

ho zřejmě užít jako exekučního titulu v jiném řízení, neboť je úzce vázán na usnesení o nařízení exekuce. Lze ho tedy, dle mého názoru, vydat i před právní mocí usnesení o nařízení exekuce, analogicky jako exekuční příkaz, vymoci (tedy například odčerpat finanční prostředky z peněžního ústavu) náklady exekuce v příkazu konkretizované lze však až po nabytí právní mocí usnesení o nařízení exekuce. Soudní exekutor je oprávněn vydat několik příkazů k úhradě nákladů exekuce v případě, že vzniknou další náklady exekuce.¹⁰⁰

Koncepce příkazu k úhradě nákladů exekuce pravděpodobně neumožňuje, aby soudní exekutor rozhodl o tom, že náklady exekuce bude hradit oprávněný. Příkaz k úhradě nákladů exekuce vlastně pouze konkretizuje povinnost uloženou povinnému soudem v usnesení o nařízení exekuce.¹⁰¹

Podle § 88 odst. 3 e.ř. účastník řízení může podat u exekutora proti příkazu námitky do 8 dnů¹⁰² od doručení. Pokud exekutor v plném rozsahu námitkám nevyhoví, postoupí je bez zbytečného odkladu soudu, který o námitkách rozhodne do 15 dnů. Podle § 88 odst. 4 e.ř. rozhodnutí soudu o námitkách se doručí oprávněnému, povinnému a exekutorovi. Proti rozhodnutí soudu o námitkách není přípustný opravný prostředek.

Toto ustanovení zavádí do exekučního řízení zvláštní typ opravného prostředku a sice námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce. Zároveň stanoví, že námitky lze podat u soudního exekutora, který pokud jim v plném rozsahu nevyhoví, postoupí je bez zbytečného odkladu příslušnému soudu, kterým je v tomto případě soud, který exekuci nařizoval. Praxe dovodila, že při námitkovém řízení se postupuje analogicky podle ustanovení občanského soudního řádu upravujících odvolací řízení, ovšem s modifikacemi vyplývajícími z exekučního řádu jako *lex specialis*. Předně je zde stanoveno, komu mají být námitky doručeny. Je to soudní exekutor, který vydal příkaz k úhradě nákladů exekuce, nelze tedy aplikovat ust. § 208 odst. 2 o.s.ř. Dále zde

¹⁰⁰ Pokud již soudní exekutor pravomocně vymohl větší část finančních prostředků, doporučil bych vydat příkaz k úhradě nákladů exekuce a odměnu vypočítat z prozatím vymoženého plnění, poukázat vymoženou částku oprávněnému a nečekat, až bude vymožena celá pohledávka, neboť v případě, že bude na povinného prohlášen konkurz, což se často stává zejména u právnických osob, nedostane oprávněný ani exekutor nic, protože vymožené částky budou muset být poukázány správci podstaty. Náklady exekuce pak zpravidla nejsou v konkurzu uspokojeny.

¹⁰¹ Setkal jsem se zatím dvakrát s požadavkem soudu, aby soudní exekutor rozhodl o tom, že náklady exekuce bude hradit oprávněný. V prvním případě se jednalo o žádost připsím. V takovém případě pak dle mého názoru chybí zmocnění soudního exekutora k vydání takového příkazu k úhradě nákladů exekuce. Ve druhém případě soud zastavil exekuci a stanovil povinnost oprávněného k úhradě nákladů exekuce ve výši, která bude stanovena soudním exekutorem v příkazu k úhradě nákladů exekuce. V tomto případě se domnívám, že *cum grano salis* je možno takto postupovat analogicky k usnesení o nařízení exekuce.

¹⁰² Platí od 1.1. 2008, předtím byla lhůta pro podání námitek třídní.

zákonodárce vyjádřil zájem, aby námitkové řízení probíhalo rychle, a proto stanovil, že soudní exekutor postoupí námitky soudu bez zbytečného odkladu a dokonce, že soud o námitkách rozhodne do 15 dnů. Rozhodnutí soudu o námitkách je konečné a nelze proti němu podat opravný prostředek.

Rozhodnutí soudu o námitkách proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, jak již bylo řečeno, se podobá rozhodnutím soudu v odvolacím řízení. Soud námitky odmítne, nebo je zamítne, popřípadě příkaz k úhradě nákladů exekuce potvrdí jako věcně správný (§ 219 o.s.ř.), může příkaz k úhradě nákladů exekuce změnit, nebo zrušit (což je častější případ) a vrátit soudnímu exekutorovi k novému rozhodnutí. V takovém případě je exekutor vázán právním názorem soudu. Aktivně legitimován k podání námitek proti příkazu k úhradě nákladů exekuce je oprávněný, povinný a v případě, že je účastníkem řízení i manžel povinného podle § 36 odst. 2 e.ř., může podat námitky i on. Ve zvláštním případě je aktivně legitimován i soudní exekutor a to tehdy, když dojde v průběhu exekučního řízení ke změně exekutora (§ 51 d) e.ř.) a nový soudní exekutor rozhodl o nákladech exekuce předchozího soudního exekutora.

„Námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce musí vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 2 o.s.ř.) obsahovat i důvod, pro který účastník nesouhlasí s obsahem příkazu k úhradě nákladů exekuce. Obsahem uvedeného důvodu je exekutor i soud při rozhodování o námitkách vázán. Vázanost uvedeným důvodem lze dovodit jednak z toho, že zákonodárce vyjádřil zavedením zvláštního typu opravného prostředku a důrazem na rychlost rozhodování o něm omezenou možnost přezkoumání původního rozhodnutí a jednak i ze zvoleného názvu opravného prostředku „námitky“, který je v procesním právu spojen vždy s uvedením všeho, co je namítáno a k pozdějším námitkám se nepřihlíží (např. § 175 o.s.ř.). I jazykovým výkladem slova „námitky“ lze dovodit, že jednotlivé důvody, pro které účastník s rozhodnutím nesouhlasí, jsou naformulovány jako jednotlivé námitky, o kterých soud rozhodne. V soudní praxi se však lze setkat i s postupem, kdy soud k námitkám přezkoumá celý obsah příkazu k úhradě nákladů exekuce.

Neobsahují-li námitky obecné náležitosti nebo důvod nesouhlasu s příkazem k úhradě nákladů exekuce, vyzve exekutor (a po předložení soudu soud) účastníka k odstranění vad podání podle § 211 a 43 o.s.ř. Nebudou-li vady odstraněny, soud námitky podle § 211 a 43 odmítne, nelze-li pro vady námitky projednat. O takové vady

jde zejména tam, kde nelze individualizovat příkaz k úhradě nákladů exekuce, proti kterému námitky směřují, nejsou uvedeny důvody a rozsah námitek aj.¹⁰³

„Soud prvního stupně postupoval nesprávně, když nařídil exekuci též k uspokojení nákladů právní pomoci při podání návrhu na exekuci.“¹⁰⁴

„Při rozhodování o odvolání proti usnesení o nařízení exekuce a o pověření soudního exekutora jejím provedením odvolací soud nerozhoduje o nákladech odvolacího řízení, až na případy, kdy právo na tuto náhradu vznikne povinnému. O nákladech řízení účastníků v odvolacím řízení nebylo rozhodováno, neboť takové rozhodnutí je svěřeno dle ust. § 88 exekučního řádu (zák. č. 120/2001 Sb.) exekutorovi, který náhradu nákladů exekuce určuje samostatným příkazem k jejich úhradě.“¹⁰⁵

„Při zastavení exekuce podle § 55 odst. 1 exekučního řádu není exekutor oprávněn rozhodovat o nákladech exekuce příkazem k úhradě nákladů. O těchto nákladech rozhoduje výlučně soud.“¹⁰⁶

„Příkaz k úhradě nákladů exekuce ztrácí své opodstatnění, byla-li exekuce zastavena. Je-li exekuce zastavena, rozhoduje o nákladech exekučního řízení soud.“¹⁰⁷

„Při posuzování námitek povinného proti příkazu k úhradě nákladů exekuce je třeba konstatovat, že samotným příkazem k úhradě nákladů exekuce jsou určeny náklady exekuce a tento příkaz k úhradě nákladů exekuce je vykonatelný pouze ve vazbě na usnesení o nařízení exekuce, která je nařizována nejenom pro vymáhanou pohledávku, ale i pro náklady exekuce. Povinný proti usnesení o nařízení exekuce podal odvolání, v němž shodně jako v námitkách namítá, že mu nebylo doručeno vykonávané rozhodnutí. Bude-li přisvědčeno jeho procesní obraně o tom, že mu nebyl exekuční titul řádně doručen, a usnesení o nařízení exekuce bude zrušeno (či návrh na nařízení exekuce zamítnut), pak příkaz k úhradě nákladů exekuce, který určuje pouze výši

¹⁰³ Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 428 s.

¹⁰⁴ Usnesení MěS v Praze, sp.zn. 16 Co 295/2003 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 430 s.

¹⁰⁵ Usnesení KS v Hradci Králové, sp. zn. 24 Co 463/2003 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 430 s.

¹⁰⁶ Usnesení KS v Ústí nad Labem – pobočka Liberec, sp. zn. 30 Co 341/2003 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 431 s.

¹⁰⁷ Usnesení KS v Hradci Králové, sp. zn. 23 Co 9/2003 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 431 s.

nákladů (neukládá povinnost k jejich zaplacení, což činí usnesení o nařízení exekuce) samostatně neobstojí a nelze podle něj náklady vůči povinnému vymáhat.¹⁰⁸

„Právní mocí rozhodnutí, kterým se exekuce končí, zaniká i účinnost příkazu k úhradě nákladů exekuce jako podkladu k vymáhání nákladů a k jeho zrušení není v usnesení o zastavení exekuce třeba zvláštního výroku.“¹⁰⁹

„Tento příkaz exekutora nelze vykonat v soudním výkonu rozhodnutí.“¹¹⁰

III. 5.2. Usnesení o zastavení exekuce

V případě že je exekuce zastavena, rozhoduje o nákladech exekuce soud. Ustanovení § 89 e.ř. ve znění do 1.1. 2008 pouze stručně stanovilo, že dojde-li k zastavení exekuce, může soud uložit oprávněnému, aby nahradil náklady exekuce. V praxi způsobovalo takto stručné ustanovení, které navíc nepamatuje na případy, kdy nedojde k úspěšnému vynucení povinnosti z jiných důvodů, než je zastavení exekuce (zastavení exekučního řízení, zamítnutí návrhu na nařízení exekuce, změna exekutora v průběhu exekuce) velké problémy a to především soudním exekutorům.

Problémy spočívají především v tom, jak vykládat slovo „může“, které je obsaženo v ust. § 89 exekučního řádu. Odborná veřejnost je rozdělena na dva tábory, které spolu více méně soupeří (v podstatě se jedná o příznivce a odpůrce institutu soudního exekutora vůbec). Jedni tvrdí, že soudní exekutor vykonává exekuční činnost samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku (§ 2 odst. 1 zák.č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník), tedy podnikatelsky a že tedy v případě neúspěchu exekuce by měl nést náklady této neúspěšné exekuce sám. Neuvědomují si však, či spíše přehlížejí skutečnost, že soudní exekutor nemůže provedení exekuce odmítnout (§ 28 a § 30 e.ř.). Druzí naopak tvrdí, že soudní exekutor není pouhým podnikatelem, jedná se o veřejného činitele, sice soukromou osobu, avšak osobu, kterou stát pověřil exekutorským úřadem, tedy propůjčil jí oprávnění provádět činnost, kterou doposud mohl provádět pouze stát sám a je v zájmu státu, aby tuto činnost vykonával efektivně a nezávisle. Zákonodárce tedy kogentně stanovil, že tuto činnost vykonává

¹⁰⁸ Usnesení OS pro Prahu 2, č.j. 25 Nc 85/2002-33 in in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 431 s.

¹⁰⁹ Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 435 s.

¹¹⁰ Hlavsa P - Exekuční řád s výkladem a prováděcími předpisy, Praha : Linde Praha, a.s. 2001, 103 s.

soudní exekutor za úplatu (§ 3 odst. 1 e.ř.). Níže tedy uvedu oba názory, přestože první z nich nesdílím a pokusím se obhájit ten druhý.

„V čísle 6 ročníku 2005 Bulletinu advokacie bylo publikováno rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 30.9. 2004, sp. zn. 39 Co 339/2004, které zaslal JUDr. Onheiser, advokát v Praze.

Z právní věty tohoto rozhodnutí (byť byla tato právní věta sestavena redakcí) plyne, že „...dojde-li k zastavení exekuce, může soud uložit oprávněnému, aby nahradil náklady exekuce (§ 89 ex.řádu). V takovém případě se však postupuje podle procesního výsledku a je třeba zkoumat, kdo zastavení exekuce zavinil. Soud je pak povinen uvést, v čem spatřuje procesní zavinění oprávněného na zastavení exekuce. Skutečnost, že oprávněný zvolil exekuci soudním exekutorem, která zůstala bezvýsledná, takovým důvodem není.“

Uvedenou právní problematikou se v naší právní praxi nemálo zabýváme. S právě uvedeným právním názorem Městského soudu v Praze v tomto případě souhlasíme. Jsou mi však známa i rozhodnutí, která vycházejí z právního názoru opačného a docházejí k závěru, že v zásadě oprávněný nese riziko případné neúspěšné exekuce (usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 20.4. 2004, sp. zn. 20 Co 7/2004) nebo dokonce k závěru, že riziko neúspěšné exekuce nese oprávněný, který „zvolil právě možnost obrátit se s návrhem na nařízení exekuce a pověření soudního exekutora na soud, podle ustanovení exekučního řádu a nezvolil například jiné možnosti, dané mu občanským soudním řádem, při zjišťování majetku podle ustanovení § 259 a násl. o.s.ř. kdy náklady s tím spojené, případně vzniklé při provádění výkonu rozhodnutí, nese stát“ (usnesení Městského soudu v Brně ze dne 25.3. 2003, sp.zn. 69 Nc 1992/2002). Je vidět, že se dosud nevytvořila potřebná jednota v rozhodování soudů. Dovoluji si proto uvést i svůj právní názor a podrobněji jej zdůvodnit.

Důvodem přijetí zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) byla primárně snaha umožnit oprávněným dosáhnout rychlejšího uspokojení jejich nároku a sekundárně snaha odlehčit soudům v oblasti výkonu rozhodnutí, neboť přetíženost soudů v této oblasti byla jednou z příčin nefunkčnosti této větve soudní moci. Mám za to, že z tohoto teleologického hlediska je třeba při úvahách o výkladu exekučního řádu vycházet, neboť pokud by v soudní praxi převážily názory, které by oprávněné motivovaly spíše k návratu k soudnímu výkonu rozhodnutí, došlo by k nepřímému popření smyslu přijetí exekučního řádu.

Podle ustanovení § 89 exekučního řádu v platném znění „Dojde-li k zastavení exekuce, může soud uložit oprávněnému, aby nahradil náklady exekuce.“ Již gramatickým výkladem je podle mého názoru nutno dospět k závěru, že v žádném případě není na místě automatické ukládání povinnosti oprávněnému nahrazovat náklady exekuce. Exekučnímu soudu nezbyvá, než se zabývat otázkou z jakého důvodu (pro jakou právní skutečnost) je exekuce zastavována. Jak uvedl Městský soud v Praze ve shora citovaném rozhodnutí, soud „postupuje podle procesního výsledku a je třeba zkoumat, kdo zastavení exekuce zavinil“. Na právě uvedených závěrech se asi lze snadno shodnout, stejně jako na tom, že je nutné, aby se soud ve svém rozhodnutí podrobně zabýval důvody, které jej vedly k tomu, že se v konkrétním případě přiklonil k možnosti zavázat oprávněného k náhradě nákladů exekuce.

Klíčovou otázkou pro probíranou problematiku tedy je, zda bezvýslednost exekuce, danou nemajetností povinného, lze přičítat k tíži oprávněného a tedy uzavřít, že procesní zavinění na zastavení exekuce leží na jeho straně.

Z obecného hlediska jistě existují situace, kdy dojde k zastavení exekuce v důsledku procesního zavinění oprávněného. Typickým příkladem je stav předpokládaný ustanovením § 268 odst. 1 písm. c) o.s.ř. To jsou případy, ve kterých je obvykle uvažováno o povinnosti oprávněného k úhradě odměny exekutora i ve smlouvách o provedení exekuce. Takový postup odpovídá i logice věci. Necht' je oprávněný zavázán k povinnosti hradit náklady exekuce, jestliže svým procesním zaviněním přivodí zastavení exekuce. Neexistuje však žádný rozumný důvod, proč by tuto povinnost oprávněný nesl tehdy, když důvodem zastavení exekuce jsou okolnosti jím neovlivnitelné, např. důvody podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. b) a g) o.s.ř., ale zvláště důvody podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. e) o.s.ř. Vždyť tyto důvody zastavení exekuce (příp. částečného zastavení exekuce) nemohl oprávněný ovlivnit. Naopak, důvody takového zastavení exekuce mohou být způsobeny jednáním exekutora (sepsáním věcí z exekuce vyloučených nebo patřících do majetku, k němuž má někdo právo nepřipouštějící výkon rozhodnutí). Zaviněním exekutora může být i málo efektivní zjišťování majetku povinného a z toho rezultující úsudek o nedostatku majetku potřebného pro efektivní exekuci. Jistě nelze připustit, aby riziko takového výsledku nesl oprávněný. Ten se přece jako laik obrací na exekutora nadaného zákonnými pravomocemi a profesní zkušeností, a proto nemůže být po oprávněném spravedlivě žádáno, aby suploval funkci exekutora a např. mu oznamoval skutečnosti potřebné ke zjištění majetku povinného, a pokud takovými informacemi nedisponuje, aby nesl

náklady neprovedené exekuce. To je evidentní popření smyslu a účelu exekuce a pro oprávněného navození výrazně méně příznivé situace než při výkonu rozhodnutí soudem.

Podle mého názoru je rozporné se smyslem a účelem exekučního řízení klást za vinu (byť procesní) oprávněnému, že zvolil k dosažení svého – soudem přiznaného nároku – služeb soudního exekutora a nikoliv soudní výkon rozhodnutí. Jak shora uvedeno, mám za to, že takovýto postup by, de facto, vedl k výrazné rizikovosti exekuce pro oprávněného, k upřednostňování soudního výkonu rozhodnutí a tím k popření smyslu přijetí exekučního řádu.

Bez povšimnutí nelze ponechat ani to, že činnost soudního exekutora je činností privilegovanou. Jde o činnost, jejíž součástí je udělení zvláštních práv a kompetencí. Exekutor disponuje širokými oprávněními, jež mu umožňují přístup k jinak běžně nedostupným informacím a vytvářejí mu předpoklady nejen pro uspokojení nároku oprávněného, ale i pro získání své vlastní odměny. V situaci úspěšného vymožení pohledávaného nároku jde o řešení rozumné a správné, motivující exekutora ke snaze o co nejrychlejší a nejúspěšnější uspokojení nároku oprávněného. Pokud by však exekutorovi náležela odměna i v případě nemožnosti vymožení pohledávky (nároku), ať už pro skutečnou nemajetnost povinného nebo pro nedostatek aktivity exekutora, ztrácí se onen motivační faktor odměny exekutora a jeho vlastní podnikatelské riziko se přenáší na oprávněného.¹¹¹

Výše tedy zazněl názor brněnského advokáta, který jsem na tomto místě, vzhledem k jeho rozšířenosti, nechal zaznít v nezkrácené verzi, tak jak byl publikován v Bulletinu advokacie. Nyní se pokusím výše publikovaný článek podrobněji rozebrat.

Především konstatuji, že souhlasím s autorem článku v tom, že exekuční řád byl primárně přijat z důvodů, aby se oprávnění rychleji a efektivněji domohli uspokojení svého nároku a zároveň, aby se ulevilo soudům provádějícím výkon rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že úspěšnost výkonu rozhodnutí byla poslední léta okolo 10% přičemž některá řízení trvala i 10 let a úspěšnost exekucí je mezi 60-70% a jejich průměrná délka je 1 rok (počítaje v to i poexekuční agendu a archivaci spisu), lze říci, že účel, pro který byl přijat exekuční řád byl naplněn.

Autor dále v článku tvrdí, že gramatickým výkladem § 89 e.ř. lze dospět k závěru, že při zastavení exekuce není na místě automatické ukládání povinnosti k náhradě nákladů

¹¹¹ JUDr. Ludvík Ševčík, ml., in Bulletin advokacie č. 11-12/2005 str. 42

exekuce oprávněnému. S gramatickým výkladem si na tomto místě však nevystačíme. Ustanovení § 89 e.ř., ve kterém se říká, že dojde-li k zastavení exekuce, může soud uložit oprávněnému, aby nahradil náklady exekuce je nutno vykládat v souladu s kogentním ustanovením § 3 odst. 1 e.ř., který stanoví, že soudní exekutor vykonává exekuční a další činnost za úplatu.

Toto ustanovení spolu s § 3 odst. 2 e.ř. stanoví, že soudní exekutor se může živit pouze prováděním exekucí a činnostmi vědeckou, publikační, pedagogickou, znaleckou, tlumočnickou a uměleckou. Není tedy možné, aby zakládal obchodní společnosti a jinak podnikal, jako je tomu například v případě advokátů. Tak je to jistě správně, neboť soudní exekutor je povinen vykonávat svou činnost nezávisle (§ 2 e.ř.) a jiné aktivity by mohly oprávněně vzbuzovat pochyby o jeho nepodjatosti. Přiznat v usnesení o zastavení exekuce z důvodu § 268 odst. 1 písm. e) o.s.ř. soudnímu exekutorovi právo na náhradu nákladů exekuce vůči povinnému který je nemajetný, většinou již ukončil podnikatelskou činnost (jedná se především o právnické osoby – obchodní společnosti), de facto znamená, že soudní exekutor nedostane za svou práci zapláceno a co je ještě horší, k jeho tíži jdou i účelně vynaložené náklady exekuce, čili prováděním této konkrétní exekuce se jeho majetek zmenšil.

Takový postup je v rozporu s ustanovením § 3 odst. 1 e.ř., který jak bylo řečeno výše, stanoví, že exekutor vykonává svou činnost za úplatu. Zároveň, jak uvedl ve svém nálezu I.ÚS 290/05 ze dne 23.2. 2006 Ústavní soud (viz. níže) je takový postup soudu neústavní, protože porušuje ústavní právo exekutora na spravedlivý proces a ústavní právo exekutora vlastnit majetek. Rozhodnutí soudů musí být ústavně konformní. Jedinou možností, jak v těchto případech zajistit náhradu nákladů exekuce je uložit oprávněnému povinnost k náhradě nákladů exekuce, neboť je to oprávněný, kdo uzavřel (ve většině případů) s povinným smlouvu, je to on, kdo podal návrh na nařízení exekuce s rizikem, že exekuce nebude úspěšná, soudní exekutor nemůže provedení exekuce odmítnout, nemá možnost volby (§ 30 e.ř.). Povinnost nést náklady exekuce by mohla být u soudního exekutora zvažována pouze v případě, že by měl zákonnou možnost provedení exekuce odmítnout. Oprávnění často nevolí podání návrhu na nařízení exekuce uvážlivě, často jim jde pouze o to (jedná se například o obce), aby jim někdo nemohl vytknout, že se nechovali jako řádný hospodář, proto volí cestu exekučního vymáhání svých pohledávek, přestože je jasné již dopředu, že exekuce nebude úspěšná. Pohledávku pak odepíší.

Z výše uvedeného je patrné, že oprávněnému lze procesní zavinění při zastavení exekuce pro nedostatek majetku povinného přičítat spíše než exekutorovi. Jedná se především o případy obchodních společností, které již přestaly podnikat, jsou v likvidaci či v konkurzu. Často jsou v likvidaci nebo v konkurzu již při podání návrhu na nařízení exekuce a v takových případech lze těžko obviňovat soudního exekutora z nedostatečné aktivity při provádění exekuce. Pokud se obchodní společnost nezdržuje na adrese svého sídla, nemá internetové stránky a po statutárních orgánech není „vidu ani slechu“, měl by si oprávněný dobře rozmyslet, zda podá návrh na nařízení exekuce a nepřenášet svoje podnikatelské riziko na exekutora.

Kdyby soudní exekutor mohl provedení exekuce odmítnout, v takových případech by oprávněného jistě odmítl. Protože tak učinit nemůže (a někteří oprávnění na nařízení exekuce trvají i přes upozornění, že exekuce úspěšná nebude, vždyť „jde o princip nikoliv o peníze“), je nutné, aby nesli náklady exekuce. U fyzických osob je situace trochu jiná, zamítnutím návrhu na prohlášení konkurzu pro nedostatek majetku či zrušením konkurzu po splnění rozvrhového usnesení fyzická osoba nezaniká, je zde tedy prostor se domnívat, že se její majetková situace časem zlepší a exekuce tak bude v delším časovém horizontu úspěšná.

Co se týče argumentu autora článku, že exekuce může být zastavena z procesního zavinění soudního exekutora vzhledem k tomu, že vyvinul nedostatečnou aktivitu při lustraci majetku povinného, je nutno tento argument ostře odmítnout. Povinný buď majetek má, nebo ho nemá, resp. je možné, že tento majetek byl včas převeden na jiné subjekty, avšak zde již není místo pro soudního exekutora, ale spíše pro advokáta oprávněného, aby využil institutu odporovatelnosti právních úkonů apod. Tvrzení, že soudní exekutor svou prací prostě „odflákl“, a proto by měl hradit náklady exekuce, pokud se nenalezne majetek povinného, nemá v odborné diskusi místo.

Autor dále tvrdí, že po oprávněném nelze spravedlivě žádat, aby suploval činnost exekutora a oznamoval mu skutečnosti potřebné k provedení exekuce. K tomu toliko pouze ustanovení § 50 e.ř., které stanoví, že exekutor může vyzvat oprávněného, aby navrhl, jakým způsobem má provést exekuci, a označil plátce mzdy povinného či plátce jiného pravidelného příjmu povinného, popřípadě fyzickou nebo právnickou osobu, vůči které má povinný pohledávku, (dlužník povinného) a uvedl důvod této pohledávky; jde-li o pohledávku z účtu u peněžního ústavu, uvede oprávněný peněžní ústav a číslo účtu, z něhož má být pohledávka odepsána.

A konečně autor poznamenává, že činnost exekutora je činností privilegovanou, exekutor disponuje širokými oprávněními, které mu umožňují zjišťovat informace, které nejsou běžně dostupné a dále píše, že pokud by „exekutorovi náležela odměna i v případě nemožnosti vymožení pohledávky (nároku) ať už pro skutečnou nemajetnost povinného nebo pro nedostatek aktivity exekutora ztrácí se onen motivační faktor odměny exekutora a jeho vlastní podnikatelské riziko se přenáší na oprávněného.“

K tomuto argumentu je nutné poznamenat, že soudní exekutor může provádět lustraci majetku povinného až po nařízení exekuce (viz. níže v kapitole součinnost třetích osob), pokud měl tento argument sloužit k tomu, aby vysvětlil, že vzhledem k tomu, že soudní exekutor má přístup do různých evidencí, tak v případě, že nebude dohledán i přes tuto skutečnost žádný majetek povinného, ponese exekutor náklady ze svého, je naprosto nesmyslný a nelogický.

Co se týče druhého argumentu ohledně odměny exekutora při neúspěšné exekuci, pan autor neobdrží jako advokát palmáře, pokud prohraje spor? A ponese i s tím spojené všechny hotové výdaje? Pokud ano, slouží mu to ke cti, on ovšem má mnohem větší možnosti, jak klienta odmítnout. Soudní exekutor toto učinit nemůže, a proto je třeba trvat na tom, že při neúspěšné exekuci musí hradit náklady exekuce oprávněný, neboť v opačném případě by mohli být menší exekutorské úřady přivedeny zcela promyšleně k bankrotu a v důsledku by bylo ohroženo provádění exekucí podle exekučního řádu jako takové. A právě tím by byl zmařen účel přijetí exekučního řádu, na který se v textu svého článku autor několikrát odvolával.

„Usnesením Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17.4. 2003, č.j. Nc 8592/2003-8 byla nařízena exekuce rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21.5. 2001, č.j. 33 Cm 27/2001-60, k uspokojení pohledávky oprávněné...a k úhradě nákladů exekuce. Provedením exekuce byl pověřen stěžovatel.

Usnesením Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 2.7. 2003, č.j. Nc 8592/2003-13, který rozhodl vyšší soudní úředníci, byl návrh soudního exekutora (stěžovatele) na zastavení shora uvedené exekuce zamítnut (výrok I.) s tím, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II.). Usnesením téhož soudu ze dne 5.9. 2003, č.j. Nc 8592/2003-24, bylo toto usnesení ve výroku I. změněno tak, že shora uvedená exekuce se zastavuje. Tentýž soud dále usnesením ze dne 12.11. 2003, č.j. Nc 8592/2003-28, rozhodl, že povinná je povinna nahradit stěžovateli jakožto soudnímu exekutorovi náklady exekuce ve výši 5.684,- Kč a oprávněné náklady exekuce ve výši 28.366,- Kč.

Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatel odvolal s tím, že důvodem zastavení exekuce byl nedostatek majetku povinné, a pokud byla tato zavázána k úhradě nákladů exekuce, znamená takové rozhodnutí ve svém důsledku, že náklady exekuce ponese stěžovatel ze svého. K náhradě nákladů má být proto zavázána oprávněná.

Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 30.3. 2004, č.j. 21 Co 603/2003-43, nyní napadeným ústavní stížností, změnil rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku o náhradě nákladů exekuce exekutorovi tak, že exekutor nemá právo na náhradu nákladů exekuce. V odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že povinná zanikla výmazem z obchodního rejstříku dne 16. 5. 2003. Ztotožňuje se sice se závěrem soudu prvního stupně, dle něhož by vzhledem k důvodu zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. e) zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále jen „o.s.ř.“), měla mít povinnost k náhradě nákladů exekuce povinná, usoudil nicméně, že ji nelze podle § 89 zák. č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů (dále jen „ex. řád“), uložit povinnost nést náklady exekuce. Náklady exekuce nehradí exekutorovi ani stát. Exekutor proto nemá na náhradu nákladů exekuce právo.

Posledně uvedené rozhodnutí napadá stěžovatel v projednávané ústavní stížnosti. Nesouhlasí se závěry krajského soudu, že oprávněné nelze přičítat zavinění na zastavení exekuce, a nelze jí proto uložit povinnost k náhradě nákladů exekutora. Argumentem a contrario lze podle stěžovatele z napadeného usnesení dovodit, že zavinění za zastavení exekuce v tomto případě lze přičíst soudnímu exekutorovi. Ten však řádně vedl exekuci a vyčerpал všechny zákonné prostředky k tomu, aby pohledávku oprávněného uspokojil. Naopak oprávněná/y je v takových případech tou/tím, kdo exekuci navrhuje, aniž by měl/a informace o majetku povinného a tou/tím, kdo vstupuje do obligačních vztahů s nebonitními dlužníky. Stěžovatel tedy napadá interpretaci a aplikaci občanského soudního řádu soudem. Domnívá se, že soud musí přihlížet k tomu, že občanský soudní řád byl přijat v době, kdy exekuční řád ani institut soudního exekutora neexistovaly. V současné době musí být o.s.ř. aplikován v úzké vazbě na exekuční řád a jeho specifika. Vložení ustanovení § 89 do exekučního řádu bylo podle něj nepochybně vedeno snahou zákonodárce upravit režim nákladů exekuce při zastavení exekuce odlišně, a zohlednit tak specifika exekučního řízení. Dále připomíná, že soudní exekutor je povinen nařízenou exekuci provést bez ohledu na svou vůli. Pokud tuto činnost provádí rozhodnutím soudu fakticky bez odměny, je podroben nucené práci. Nadto musí ze svého majetku hradit i hotové výdaje exekuce, čímž je prolomena i ochrana

vlastnického práva, neboť jeho majetek je tím zmenšován. Odkazuje dále na ustanovení § 3 odst. 1 a 2 ex. řádu a dovozuje, že by se soudní exekutor, v hypotetickém případě, kdy by neměl příjem ze správy vlastního majetku, portfolio jeho exekucí tvořily případy nemajetných povinných a obecné soudy postupovaly shodně s projednávaným případem, ocitl zcela bez příjmů. I z toho je zřejmé, že stížností napadené usnesení je neústavní a zcela absurdní. Dodává, že drtivá většina soudů v případě zastavení exekuce pro nedostatek majetku povinného ukládá povinnost uhradit náklady exekuce oprávněnému. Pokud by se však stalo praxí ukládání povinnosti nemajetnému povinnému, znamenalo by to likvidaci minimálně menších exekutorských úřadů a prohlášení konkursu...

Ústavní stížnost je důvodná. Ústavní soud mnohokrát v minulosti zdůraznil, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti soudů a že není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81, čl. 90 Ústavy). Proto na sebe nemůže atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností za předpokladu, že soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté listiny (čl. 83 Ústavy ČR). Ústavní soud na druhé straně opakovaně připustil, že aplikace a interpretace právních předpisů obecnými soudy mohou být v některých případech natolik extrémní, že vybočí z mezí hlavy páté Ústavy, a zasáhnou tak do některého ústavně zaručeného základního práva. Ústavní soud shledal, že právě k takovému zásahu do ústavně garantovaného práva v projednávaném případě došlo...

Ústavní soud při svých úvahách zohlednil primárně charakter činnosti vykonávané soudním exekutorem tak, jak vyplývá z exekučního řádu. Stát exekučním řádem přenesl na exekutory část svých mocenských pravomocí. Současně stanovil, že exekutor vykonává tuto činnost nezávisle a nestranně (§ 2 ex. řádu). Nezávislost exekutora je zabezpečena v rámci exekučního řádu různými způsoby, mimo jiné též úpravou obsaženou v § 3, dle něhož exekutor vykonává exekuční a jinou činnost za úplatu a současně je omezen na výdělečných činnostech – jeho činnost je neslučitelná s jinou výdělečnou činností s výjimkou správy vlastního majetku (může však i za úplatu vykonávat činnost vědeckou, publikační, pedagogickou, tlumočnickou, znaleckou a uměleckou). Nelze současně nezmínit, že s ohledem na ustanovení § 30 exekučního řádu lze provedení požadovaných úkonů v rámci exekuce odmítnout jen z velmi omezených důvodů. Exekutor tedy zásadně nemá volnost při výběru provedení exekuce. Nezávislost exekutora (i ekonomická) na státu je základním předpokladem exekutorovy nestrannosti při výkonu exekuční činnosti (srov. mj. důvodovou zprávu k exekučnímu řádu).

Ustanovení exekučního řádu, která upravují náhrady nákladů exekuce, proto musí být aplikována a interpretována s ohledem na specifické postavení exekutora v řízení o exekucích a nezbytnost zachování a šetření jeho nezávislosti. Jestliže na jedné straně zákonodárce vyjádřil zjevně svůj úmysl, aby exekutor vykonával svou činnost za úplatu, přičemž toto ustanovení chrání jeho nezávislost, nelze další ustanovení téhož právního předpisu aplikovat a interpretovat zcela opačně, s tímto úmyslem v rozporu, tedy ignorovat specifika jeho postavení a v řízení o exekuci mu nepřiznat nejen odměnu, ale ani náhradu dalších nákladů, při provádění exekuce vzniklých. To vše pochopitelně platí pouze tehdy, pokud by takový záměr zákonodárce z příslušných ustanovení exekučního řádu, jimiž se upravuje náhrada nákladů řízení, explicitně nevyplýval. K takovému závěru však podle Ústavního soudu nelze dospět. Podle § 87 odst. 2 a 3 exekučního řádu leží povinnost k úhradě nákladů exekuce zásadně na povinném, a to jak vůči oprávněnému, tak vůči exekutorovi. Podle § 89 však soud může uložit oprávněnému, aby nahradil náklady exekuce, dojde-li k zastavení exekuce. Vzhledem k premise, že náklady exekutora musí být nahrazeny, tedy musí mu být zajištěna „úplata“, jak zaručuje § 3 exekučního řádu, není možné náhradu nákladů exekutora odmítnout pro nedostatek „procesního zavinění“. Pro tento případ exekuční řád zjevně „stanoví jinak“ a subsidiární použití o.s.ř., na nějž odkazuje § 52 exekučního řádu, je vyloučeno. Náklady exekuce tedy musí hradit buď povinný a, není-li to možné, tedy jestliže soud dospěje k závěru, že jsou důvody proto, aby neuložil povinnost k náhradě nákladů řízení povinnému, musí být rozhodnuto o uložení povinnosti náhrady nákladů oprávněnému. Oprávněný tak musí při podání návrhu na provedení exekuce toto riziko, s ohledem na možnosti povinného, zvážit. Každé takové rozhodnutí soudu musí být pochopitelně řádně odůvodněno...

Jestliže tedy soud při svém rozhodování zcela pominul kogentní ustanovení § 3 exekučního řádu a nárok na úplatu exekutorovi odepřel, vymyká se jeho rozhodnutí zcela zjevně nosnému principu, na němž je exekuční řád vybudován, a ohrožuje i pro futuro nezávislost exekutora. Podle názoru Ústavního soudu obecný soud interpretoval a aplikoval příslušná ustanovení exekučního řádu natolik extrémně, že tímto svým postupem zjevně vybočil z mezí ústavnosti, a zasáhl tak do práv stěžovatele, jakožto účastníka řízení, v němž se rozhodovalo o úhradě nákladů exekuce, jež mu vznikly, na spravedlivý proces.

S ohledem na výše uvedené tedy lze konstatovat, že pokud je exekutor pověřen provedením exekuce, vzniká mu tím nárok na úplatu, za níž tuto činnost

provozuje... Jestliže tedy soud shora popsaným, ústavně nonkonformním způsobem rozhodl, že tyto náklady, a to včetně hotových nákladů, ponese sám exekutor, resp. že na jejich náhradu nemá nárok, zasáhl tím nepochybně též do práva stěžovatele vlastnit majetek, garantovaného č. 11 Listiny, neboť vlastní majetek exekutora byl tímto způsobem neoprávněně zmenšen.“¹¹²

Shodné závěry se vyskytly v rozhodnutích Ústavního soudu ČR vícekrát: „Usnesením Okresního soudu v Chrudimi ze dne 18.8. 2003, č.j. Nc 2376/2002-16 byla na návrh soudního exekutora (stěžovatele) ze dne 17.4. 2003, sp.zn. EX 2020/02-56 (ke sp.zn. Okresního soudu v Chrudimi Nc 2376/2002-9) zastavena exekuce nařízená výše citovaným usnesením Okresního soudu v Chrudimi (ve výrokové části I.) s tím, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů exekuce (ve výrokové části II.) a dále, že povinná je povinna nahradit stěžovateli jakožto soudnímu exekutorovi na nákladech exekuce částku ve výši 6.506,- Kč (ve výrokové části III.).

Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatel odvolal s odůvodněním, že důvodem zastavení exekuce byl nedostatek majetku povinné, a pokud byla tato zavázána k úhradě nákladů exekuce, znamenalo by takové rozhodnutí ve svém důsledku, že náklady exekuce ponese stěžovatel ze svého. K náhradě nákladů má být proto zavázána oprávněná...

Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ve svém vyjádření prohlásil argumentaci stěžovatele za nepřipadnou, zcela odkázal na odůvodnění ústavní stížností napadeného usnesení a dodal, že aplikace zákona č. 120/2001 Sb. s sebou přináší řadu problémů, které dle jeho přesvědčení může odstranit jen úprava, která důsledně svěří exekuci, od jejího zahájení do skončení, do rozhodovací pravomoci exekutorů...

Okresní soud v Chrudimi ve svém vyjádření odkázal na odůvodnění napadeného usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích. Dále uvedl, že činnost soudního exekutora lze považovat za činnost podnikatelskou, s čímž jsou spojena i podnikatelská rizika...

Pokud tedy v souzené věci oprávněná za dané situace zvolila cestu exekuce, pověřený exekutor (stěžovatel) v průběhu exekuce zjistil, že výtěžek, kterého jím bude dosaženo, nepostačí ani ke krytí jejích nákladů a požádal proto o zastavení exekuce (ostatně s důvody a zastavením exekuce – jak vyplývá z č.l. 15 spisu Okresního soudu v Chrudimi sp.zn. Nc 2376/2002 – souhlasila i oprávněná), nelze po stěžovateli spravedlivě požadovat, aby tíhu nákladů na zjevně bezúspěšnou exekuci nesl sám...“¹¹³

¹¹² Nález Ústavního soudu sp.zn. II ÚS 372/04 ze dne 8.8. 2005

¹¹³ Nález Ústavního soudu sp.zn. I ÚS 290/05 ze dne 23.2. 2006

Výše uvedeným závěrům Ústavního soudu však neodpovídá výkladové stanovisko Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Cpjn 200/2005.¹¹⁴ „Oprávněnému lze uložit povinnost k náhradě nákladů exekuce (§ 89 ex. ř.), jestliže při zastavení exekuce je z hlediska zásad uvedených v § 271, větě první, o. s. ř. osobou povinnou k náhradě nákladů exekučního řízení.

Nelze-li oprávněnému přičítat zavinění, že exekuce byla zastavena proto, že u povinného nebyl zjištěn postižitelný majetek (§ 268 odst. 1 písm. e/ o. s. ř.), nelze oprávněnému uložit povinnost k náhradě nákladů exekuce; osobou povinnou k jejich náhradě exekutorovi může být jen povinný...

Ustanovení § 89 ex. ř., podle kterého dojde-li k zastavení exekuce, může soud uložit oprávněnému, aby nahradil náklady exekuce, zjevně doplňuje ustanovení § 271 o. s. ř. (§ 52 odst. 1 ex. ř.) o úpravu nákladů, na něž § 271 o. s. ř. pamatovat z povahy věci nemůže. Otevírá tím prostor pro vymezení procesního vztahu k dalšímu subjektu, jímž je exekutor, a to výlučně vůči oprávněnému, neboť co do povinného platí i zde princip, vyjádřený v ustanovení § 87 odst. 3 ex. ř.

Jestliže tedy zhodnocením hledisek zakotvených v § 271 o. s. ř. (z jakého důvodu došlo k zastavení exekuce) to má být povinný, komu se ukládá povinnost k náhradě nákladů oprávněnému, pak to je právě povinný, komu musí být uložena - ve prospěch exekutora - i povinnost k náhradě nákladů exekuce. V případě, že přichází v úvahu uložení povinnosti k náhradě nákladů podle § 271 o. s. ř. naopak oprávněnému, je oprávněný rovněž nositelem povinnosti k náhradě nákladů exekuce, kterou předjímá právě ustanovení § 89 ex. ř.

Tyto zásady jsou v soudní praxi - ve výsledku - většinou respektovány (viz usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 30 Co 627/2003, Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 15 Co 77/2004, Krajského soudu v Brně sp. zn. 12 Co 778/2004 a další). Výstižně je ilustruje usnesení Krajského soudu v Plzni sp. zn. 15 Co 523/2004, v jehož odůvodnění se uvádí, že „náklady exekuce hradí exekutorovi zásadně povinný (§ 87 odst. 3 ex. ř.). Ustanovení § 89 téhož zákona je třeba chápat jako výjimku ze shora vyjádřené zásady, že náklady exekuce platí ten, kdo nesplnil dobrovolně povinnost vymáhanou exekucí. Konstrukce § 89 ex. ř. je podobná ustanovení § 271 o. s. ř.,

¹¹⁴ Celé toto stanovisko však lze hodnotit spíše negativně, neboť pro praxi přináší více problémů, než jich řeší. Rozhodně se nedá označit jako stanovisko, které by sjednocovalo soudní praxi, naopak neodpovídá postupům, které se již řadu let demě užívají v praxi. Mám na mysli například rušení exekučních příkazů soudními exekutory apod. Pokud se soudní praxe začne tímto stanoviskem ve větší míře řídit, hrozí bez nadsázky kolaps justice, viz níže.

dovolujícímu při zastavení výkonu rozhodnutí uložit i oprávněnému náhradu nákladů prováděného výkonu podle toho, z jakého důvodu k zastavení došlo. Zmíněnou procesní zásadu je nutno aplikovat ve všech případech, tedy i při rozhodování o nákladech exekuce, a to z pohledu procesního zavinění. Rozhodování podle § 89 ex. ř. přichází v úvahu jen v situaci, kdy to bude odůvodněno procesním zaviněním (zejména nedbalostí) oprávněného, který vedle zastavení exekuce ponese ještě následky spočívající v hrazení nákladů exekuce.“

Z uvedeného plyne, že naopak není možno přisvědčit rozhodnutím, v nichž se za správné považuje, že lze uložit povinnost k náhradě nákladů exekuce oprávněnému, a současně ve prospěch oprávněného uložit povinnost povinnému (usnesení Krajského soudu v Plzni sp. zn. 10 Co 880/2004, Krajského soudu v Praze sp. zn. 27 Co 253/2004, Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 9 Co 1962/2004 a 9 Co 64/2005). Toto řešení otázky nákladů exekučního řízení se zhusta zjevuje v případech, kdy dochází k zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. e) o. s. ř. proto, že u povinného nebyl zjištěn postižitelný majetek.¹¹⁵

Jestliže však oprávněnému nelze přičítat zavinění na tomto výsledku, pak z hlediska názoru, který byl výše ohlášen (jako správný), mu nelze ani ukládat povinnost k náhradě nákladů exekuce, jelikož ustanovení § 89 ex. ř. se vzhledem k § 271 o. s. ř. neuplatní a naopak se prosadí standardní nákladový režim podle § 87 odst. 3 ex. ř. Tomu odpovídá, že povinnost k náhradě nákladů exekuce nelze uložit nikomu jinému než povinnému, a to bez ohledu na to, že bylo v řízení shledáno, že je „insolventní“, resp. že možnost jejího splnění se nejeví reálnou. Argument, že exekutor vykonává exekuční činnost za odměnu (§ 1 odst. 1 vyhlášky č. 330/2001 Sb.), je proto bezcenný; ostatně, jak se v některých rozhodnutích (usnesení Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 23 Co 9/2003, Krajského soudu v Plzni sp. zn. 15 Co 523/2004) připomíná, usnesení o povinnosti povinného k náhradě nákladů exekuce je samostatným titulem, který exekutor může použít v budoucnu (a nelze vyloučit, že majetkové poměry povinného doznají změny).¹¹⁶

¹¹⁵ Na rozdíl od Nejvyššího soudu považují tuto konstrukci za optimální.

¹¹⁶ V drtivé většině případů lze s jistotou určit, že majetkové poměry povinného se nezlepší, neboť se jedná o obchodní společnosti v konkurzu a tyto jsou po skončení konkurzu zrušeny a posléze zanikají výmazem z obchodního rejstříku. Napříště již tedy nebude žádného povinného ani jeho majetkových poměrů. Exekuce na majetek fyzických osob se, i pokud nebyl aktuálně dohledán žádný postižitelný majetek, zpravidla nezastavují, neboť zde existuje šance, že v budoucnu se podaří vymoci plnění, které pokryje alespoň náklady exekuce.

Nepřijatelná je tedy úvaha obsažená v usnesení Krajského soudu v Brně ve věci sp. zn. 20 Co 274/2004, že „...správně bylo postupováno podle § 89 ex. ř. oprávněný se sice nepodílel na vzniklé situaci, ovšem na druhé straně nelze veškeré negativní důsledky insolventnosti povinného přenášet na exekutora, když vzhledem k jeho insolventnosti nelze postihnout povinného žádnou formou majetkového plnění ... Odvolací soud se domnívá, že je namístě případné ztráty oprávněného pokrýt jeho možností získat exekuční titul bezprostředně proti povinnému, vůči němuž by v případě, že se následně dostane do příznivější finanční situace, mohl vymáhat náklady, které musel zaplatit z nerealizované exekuce...“...

Dovozené závěry výkladu ustanovení § 89 ex. ř. jsou přiměřeně použitelné i v případech, kdy sice o zastavení exekuce nejde, nastává však účinek obdobný (resp. silnější), totiž kdy bylo zastaveno samo exekuční řízení nebo návrh na nařízení exekuce odmítnut. Jak bylo vyloženo v oddílu XV., bude přicházet především v úvahu užití ustanovení § 52 odst. 1 ex. ř., § 254 odst. 1 a § 146 odst. 2, 3 o. s. ř., nicméně v situaci, kdy povinnost k náhradě by podle těchto pravidel měla stíhat oprávněného, se otevírá potřeba upravit i jeho nákladový poměr k exekutorovi. Ustanovení § 89 ex. ř. zde může posloužit (cestou procesní analogie) jako přiměřená základna efektivního řešení.¹¹⁷

Výše uvedené stanovisko Nejvyššího soudu podrobil kritice JUDr. Jaroslav Mádr, soudce Okresního soudu v Jihlavě, jehož příspěvek považuji za tak zdařilý, že ho zde uvedu v nezkrácené verzi. „Oprávněnému lze uložit povinnost k náhradě nákladů exekuce (§ 89 EŘ), jestliže při zastavení exekuce je z hlediska zásad uvedených v § 271 větě první OSŘ osobou povinnou k náhradě nákladů exekučního řízení. Nelze-li oprávněnému přičítat zavinění, že exekuce byla zastavena proto, že u povinného nebyl zjištěn postižitelný majetek [§ 268 odst. 1 písm. e) OSŘ], nelze oprávněnému uložit povinnost náhradě náklad exekuce; osobou povinnou k jejich náhradě exekutorovi může být jen povinný.“

Zcela zásadní výhrady mám především ke v pořadí druhé právní větě, uvozující tuto část. V případě zastavení exekuce pro její bezvýslednost není podle mého možno bez dalšího vycházet ze subsidiárního použití §271 OSŘ, které by vylučovalo postup dle § 89 EŘ, a to především v důsledku specifického postavení exekutora.

Konkrétního exekutora pověřuje provedením exekuce soud na návrh oprávněného. Exekutor nemá možnost pověření odmítnout, a to ani v případě, kdy je mu již známo, že

¹¹⁷ Výkladové stanovisko NS ČR Cpjn 200/2005 in www.nsoud.cz

povinný nevlastní jakýkoliv postižitelný majetek. Exekutor je tak při provádění exekuční činnosti v obdobném postavení jako notář v dědickém řízení. Na rozdíl od notáře, jehož odměnu a hotové výdaje v případě předlužení dědictví platí stát (§ 140 odst. 3 OSŘ), však exekutor obdobné oprávnění ve vztahu ke státu nemá. Náklady exekuce mu proto může uhradit pouze některý z účastníků řízení. Jestliže pak dochází k zastavení exekuce pro bezvýslednost (tedy pro nedostatek majetku na straně povinného), potom rozhodnutí, kterým je současně povinnému ukládáno, aby uhradil exekutorovi náklady exekuce, představuje ve svém důsledku faktické odepření tohoto práva exekutorovi – v případě, že náklady exekuce nebudou povinným uhrazeny dobrovolně (což lze v této situaci považovat za obvyklé), se bude jednat o pohledávku nedobytnou.

Velká část soudní praxe se proto postupně shodla na závěru, že v případě zastavení exekuce pro bezvýslednost v důsledku nemajetnosti povinného se princip zavinení obsažený v § 146 odst. 2 OSŘ při rozhodování o náhradě nákladů exekuce neuplatní a že v těchto případech bude povinnost uhradit tyto náklady exekutorovi uložena oprávněnému dle § 89 EŘ. Nejde přitom o jakkoliv svévolný výklad zákona – podobný postup umožňuje § 52 odst. 1 EŘ, podle kterého se (nestanoví-li exekuční řád jinak) použijí pro exekuční řízení přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu. Právě výše popsaná specifičnost postavení exekutora přitom podle mého postupu podle § 146 odst. 2 OSŘ neumožňuje. Oprávněnému pak lze přiznat právo na náhradu takto vynaložených nákladů vůči povinnému (poté, co exekutorovi náklady exekuce uhradí).

Výše popsaný postup má i další důležitý účinek – vede oprávněné k větší míře odpovědnosti při podávání návrhů na nařízení exekuce. Pokud by tomu tak nebylo, pak zvláště za situace, kdy s podáním návrhu není spojena povinnost zaplatit soudní poplatek, by se vytvářel bezbřehý prostor i pro zjevně bezúspěšná exekuční řízení. Přitom právě zvýšení odpovědnosti účastníků řízení (společně se zvýšením odpovědnosti při uzavírání právních vztahů) je jednou z cest, které by mohly vést ke snížení současného enormního zatížení soudů obecně a ve vykonávacím a exekučním řízení zvláště (počet zahájených exekučních řízení rok od roku stoupá). Pokud by se měl prosadit právní názor dovozený v tomto příspěvku, znamenalo by to podle mého vážnou ránu celému institutu exekučního řízení a tím i takto nastoupené cestě k dosažení lepší vynutitelnosti práva.

Připomínám konečně, že k závěru o možnosti uložit oprávněnému povinnost uhradit náklady exekuce v případě její bezvýslednosti dospěl i Ústavní soud ve svém nálezu ze

dne 8. 8. 2005 ve věci sp. zn. II. ÚS 372/04, kterým též revidoval opačný názor vyslovený dříve v usnesení ze dne 31. 8. 2004 ve věci sp. zn. II. ÚS 150/04. Nejvyššímu soudu muselo být při tvorbě stanoviska rozhodnutí Ústavního soudu již známo. Proto mi připadá naprosto nepochopitelné, že zůstalo zcela bez povšimnutí.¹¹⁸

Vzhledem k výše uvedenému je tedy jasné, že nazrál čas k rozsáhlejší novelizaci exekučního řádu, neboť soudní praxe je nesjednocená, což nepřispívá k naplňování principu právní jistoty účastníků exekučního řízení. Tato novela by však měla být výsledkem širší a hlavně důkladné diskuze odborné veřejnosti a měla by být přijata an bloc, pokud možno bez pozměňovacích návrhů vtělených do novely na „poslední chvíli“.

III. 6. Jak je to s ústavností odměny exekutora

Předchozím odstavcem měla původně kapitola o nákladech exekuce končit. V průběhu tvorby této kapitoly však došlo k tomu, že se problematika nákladů exekuce opět dostala na první stránky novin. Považuji tedy za nutné se u této problematiky zastavit blíže. Dne 1.3. 2007 totiž Ústavní soud zrušil několik ustanovení exekučního tarifu a to nálezem sp.zn. Pl ÚS 8/06. Tento nález spustil vlnu námitkových řízení a jeho závěry jsou rozporuplné. Níže se ho pokusím podrobněji rozebrat.

„...Po jejich postoupení¹¹⁹, soud příkaz k úhradě nákladů potvrdil, shledav nedůvodnost námitek. Vycházel přitom z novelizovaného znění § 5 odst. 1 vyhl. č. 330/2001 Sb., které bylo aplikovatelné rovněž na exekuční řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti novelizace (pokud v nich nebylo pravomocně rozhodnuto o odměně soudního exekutora). Z toho vyplývá, že za vymožené plnění, které je základem pro určení odměny za provedení exekuce, se považovalo každé plnění, které bylo učiněno poté, co bylo povinnému doručeno rozhodnutí soudu o nařízení exekuce. Vzhledem k tomu, že vymáhaná částka byla povinným uhrazena po dni doručení usnesení o nařízení exekuce, soud shledal, že stanovená odměna exekutora i další požadované částky jsou v souladu s novelizovanou dikcí vyhlášky č. 330/2001 Sb. Ze soudního spisu Ústavní soud dále zjistil, že oprávněný k dotazu Obvodního soudu pro Prahu 3 informoval o průběhu úhrady pohledávky, k níž došlo tak, že po nařízení exekuce bylo do 21.1.2004

¹¹⁸ JUDr. Jaroslav Mádr, Ke stanovisku Nejvyššího soudu k výkladu exekučního řádu in www.ipravnik.cz

¹¹⁹ Námitka proti příkazu k úhradě nákladů exekuce – poz. autora

zaplacen 1 819 975,- Kč, dne 13.2. 2004 bylo zaplacen 324 542,- Kč (tj. celkem 2 144 517,- Kč), z toho prostřednictvím soudního exekutora suma ve výši 770 000,- Kč) a dne 16.2.2004 bylo odpuštěno penále ve výši 159 071,- Kč.

V průběhu řízení o ústavní stížnosti I. senát Ústavního soudu zkonstatoval, že v posuzovaném případě šlo o aplikaci § 5 odst. 1 vyhl. č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (dále jen „vyhláška“). Tato vyhláška byla vydána ministerstvem spravedlnosti na základě zmocnění zařazeného do § 131 písm. a) až c) exekučního řádu a nabyla účinnosti 18.9.2001. Ustanovení § 5 odst. 1 v původní podobě znělo: „Nestanoví-li se dále jinak, je základem pro určení odměny za provedení exekuce ukládající zaplacení peněžité částky výše exekutorem vymoženého plnění.“ Vyhláškou č. 233/2004 Sb., s účinností od 30.4.2004, bylo toto ustanovení doplněno tak, že jeho dikce zněla: „Nestanoví-li se dále jinak, je základem pro určení odměny za provedení exekuce ukládající zaplacení peněžité částky výše exekutorem vymoženého plnění. Za vymožené plnění se považuje každé plnění, které bylo učiněno poté, co bylo povinnému doručeno rozhodnutí soudu o nařízení exekuce, ke splnění povinnosti uvedené v usnesení o nařízení exekuce, nejde-li o plnění ke splnění povinnosti k úhradě nákladů exekuce nebo k úhradě nákladů oprávněného.“

...V přechodných ustanoveních bylo ve vyhlášce č. 233/2004 Sb. zakotveno toto pravidlo:

„Odměna stanovená touto vyhláškou náleží exekutorovi i v exekučním řízení, které bylo zahájeno přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky, s výjimkou řízení, ve kterém již bylo pravomocně o odměně soudního exekutora rozhodnuto.“

Vyhláška současně v obou verzích zohlednila „dobrovolné“ splnění povinnosti dlužníkem v první fázi exekuce, tj. ještě před jejím provedením. V původním znění podle § 11 odst. 1 písm. a) náležela exekutorovi odměna, pokud od provedení exekuce upustil (dle § 46 odst. 3 exekučního řádu), v případě exekuce ukládající zaplacení peněžité částky ve výši 50 % odměny podle § 6 s tím, že za základ odměny se považovala výše pohledávky, která měla být vymožena. Podle novelizovaného znění náleží exekutorovi, který upustil od provedení exekuce odměna ve výši 50 % odměny podle § 6, jde-li o exekuci ukládající zaplacení peněžité částky. Současně byl doplněn druhý odstavec v tomto znění:

„ Exekutorovi náleží odměna v plné výši, upustil-li od provedení exekuce poté, co

a) písemně vyzval povinného k dobrovolnému splnění povinnosti, kterou povinnému ukládá exekuční titul, a

b) povinný splnil dobrovolně to, co mu ukládá exekuční titul, a uhradil náklady exekuce až po uplynutí přiměřené lhůty stanovené exekutorem ve výzvě podle písmene a).“

...V průběhu řízení o návrhu I. senátu Ústavního soudu přikročilo ministerstvo spravedlnosti k další novelizaci inkriminovaného ustanovení, a to s účinností od 1.8.2006 (viz vyhl. č. 291/2006 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění vyhlášky č. 233/2004 Sb.). Od uvedeného data ustanovení § 5 odst. 1 zní: „Nestanoví-li se dále jinak, je základem pro určení odměny za provedení exekuce ukládající zaplacení peněžité částky výše exekutorem vymoženého plnění. Za vymožené plnění se považuje každé plnění, které bylo učiněno poté, co soud vydal rozhodnutí podle § 44 odst. 2 zákona“. Současně do přechodných ustanovení zařadil toto pravidlo:

„Odměna stanovená vyhláškou č. 330/2001 Sb., ve znění vyhlášky č. 330/2004 Sb. (pozn. správně má být „č. 233/2004 Sb.“) a této vyhlášky náleží exekutorovi i v exekučním řízení, které bylo zahájeno přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky, s výjimkou řízení, ve kterém již bylo pravomocně o odměně soudního exekutora rozhodnuto.“

V návaznosti na tuto novelizaci podala Exekutorská komora Ústavnímu soudu podnět k zastavení řízení ve smyslu § 67 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

...Po zvážení uvedených argumentů a stanovisek, zejména stanoviska Ministerstva spravedlnosti formulovaného v závěrečném návrhu, dospěl Ústavní soud k závěru, že ustanovení § 5 odst. 1 věty druhé vyhl. č. 330/2001 Sb. a přechodná ustanovení k novelizujícím úpravám je nezbytné zrušit. Přitom se řídil následujícími úvahami.

Ústavní soud, aniž by popíral právo exekutorů na spravedlivou odměnu za provádění exekuční činnosti, považuje skutečnost, že do základu odměny exekutora se zahrnuje i částka uhrazená povinným bez přímé účasti exekutora na provedení exekuce za neodůvodněné zvýhodnění vůči těm exekutorům, kteří exekuci fakticky provedou (neboť taková diferenciací není racionálně zdůvodnitelná). Navíc, v přijaté konstrukci postrádá Ústavní soud i „výchovný“ prvek, když de iure není dána možnost „ocení“ to, že povinný dlužník splní sám svoji povinnost (bez přímé exekuce), byť v poslední

možný moment. Ustanovení vyhlášky sice naznačují, že v takovém případě náleží exekutorovi odměna ve výši 50%, avšak jen tehdy, pokud exekutor upustil od provedení exekuce, přičemž exekuční řád mu umožňuje tak učinit pouze v případě, že byly uhrazeny i náklady exekuce, do nichž patří též odměna exekutora. Z toho vyplývá, že pokud povinný neuhradí odměnu exekutora v plné výši, podle doslovného znění zákona nelze upustit od exekuce, byť vymáhaná pohledávka byla uhrazena, a proto má exekutor právo na odměnu v plné výši (jde o pohyb v kruhu). Uvedenou konstrukci považuje Ústavní soud za rozpornou s čl. 1 odst. 1 Ústavy, neboť vytvoření nesplnitelné podmínky pro použití snížené sazby odměny je v rozporu s principy právního státu (viz zmíněný náleží ve věci Pl. ÚS 38/04). V konečných důsledcích taková právní úprava představuje i zásah do základního práva povinného na ochranu majetku zakotveného v čl. 11 odst. 1 Listiny (viz též jeden ze základních principů exekuce – princip zákonné ochrany povinného, jehož smysl spočívá v tom, že exekuce může sloužit jen k uspokojení práva oprávněného a k náhradě nákladů exekučního řízení, včetně adekvátní odměny exekutora). Nesmí však povinnému způsobit nepřiměřenou újmu proto, že náležitě nezohledňuje jistý stupeň „dobrovolnosti“ ve splnění vymáhané povinnosti, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením. Posuzovaná úprava popírá preventivní funkci exekuce jako prostředku, jehož smyslem není majetková likvidace povinného subjektu (viz také smysl insolvenčního řízení). Za ekvivalent odpovídající vynaloženému úsilí exekutora lze proto považovat odměnu ve sníženém rozsahu, což je v souladu též s principem proporcionality poměřujícím přiměřenost zásahu do majetku povinného za účelem ochrany majetku oprávněného (vymožení jeho pohledávky). Ústavní soud uzavírá, že ústavně konformní úprava odměn exekutora by neměla vycházet z přímé závislosti odměny na výši vymoženého plnění, ale odrážet složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce. Do přijetí takové právní úpravy bude na obecných soudech, aby při rozhodování o odměně exekutora interpretovaly „výši exekutorem vymoženého plnění“ v souladu s naznačenými principy.

...V této souvislosti Ústavní soud poznamenává, že současnou úpravu výše odměn exekutorů nelze odůvodňovat poukazem na to, že exekutor nemůže odmítnout provedení exekuce, a že náhrada nákladů řízení jim může být přiznána vůči povinnému i v případě, že je exekuce zastavena pro nedostatek majetku na straně povinného (viz stanovisko Ústavního soudu sp.zn. Pl. ÚS – st. 23/06). Kompenzaci v tomto smyslu „nevýhodného“ postavení exekutora je třeba hledat ve výhodách spojených přímo s jeho

profesí, např. v jeho téměř výlučném postavení při výkonu exekučních titulů, v němž mu mohou částečně konkurovat pouze soudní vykonavatelé. Nelze akceptovat, že by odměna přiznaná vůči jednom povinným mohla být výrazně navýšena pouze z toho důvodu, že v případě jiných povinných, se kterými první skupina povinných nemá žádné funkční vazby (tudíž za jejich dluhy a nemajetnost nemůže nést žádnou odpovědnost), musela být exekuce pro nedostatek majetku zastavena. Proto Ústavní soud ruší § 5 odst. 1 větu druhou vyhl. č. 330/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů (výrok I.).

Princip právní jistoty porušují i přechodná ustanovení, která protiústavní zásadu tvorby základu odměny exekutora bez jakýchkoliv zohlednění stavu exekučního řízení vztahují na řízení zahájená před účinností změny. Je notorií, že právní věda rozeznává tzv. pravou retroaktivitu, která zahrnuje případy, kdy právní norma reglementuje i vznik právního vztahu a nároky z něho vzešlé před její účinností a retroaktivitu nepravou, spočívající v tom, že právní vztahy, které vznikly za platnosti práva starého, se spravují tímto právem až do doby účinnosti práva nového, poté se však řídí tímto novým právem. Vznik právních vztahů, existujících před nabytím účinnosti nové právní úpravy, právní nároky, které z těchto vztahů vznikly i vykonané právní úkony se řídí zrušenou právní normou. V obou posuzovaných případech totiž došlo k uspokojení vymáhané pohledávky ještě za účinnosti předcházející úpravy, soudní exekutoři také ještě v této době náklady exekuce (včetně odměny) vyúčtovali, jejich příkazy však byly zrušeny. Nové příkazy však již byly posuzovány z hlediska novelizované regulace, tudíž námitky uplatněné s ohledem na předchozí úpravu soudy shledaly neopodstatněnými. Taková konstrukce zcela nepochybně otřásla důvěrou v právní řád, protože odměna se řídila právní úpravou účinnou v době, kdy již exekutor nečinil žádný z právních úkonů směřujících k uspokojení vymáhané pohledávky. Z těchto důvodů Ústavní soud přechodná ustanovení ruší (výrok II. a III.).¹²⁰

Výše uvedený nálezný pléna Ústavního soudu osobně považují za nešťastný a argumentaci v jeho odůvodnění za nepřesvědčivou. Především je nutno podotknout, že na podobných principech, na kterých je vybudován exekuční tarif (zák. č. 330/2001 Sb. ve znění pozdějších předpisů), jsou vybudovány i ostatní předpisy, které se zabývají odměnou subjektů působících v justici. Mám na mysli zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, který stanoví ve svém § 6 odst. 1, že základem procentního

¹²⁰ Nález ÚS sp.zn. Pl ÚS 8/06 ze dne 1.3. 2007

poplatku je cena předmětu řízení vyjádřená peněžní částkou, není-li dále stanoveno jinak. Cena příslušenství předmětu řízení tvoří základ poplatku jen v případech, je-li příslušenství samostatným předmětem řízení.

Výše poplatku je zde tedy stanovena v závislosti na výši hodnoty sporu. Nezávisí tedy na skutečnosti, jak bude řízení pro soudce komplikované, kolik času mu zabere příprava jednání, kolik úkonů bude muset v průběhu řízení vykonat. Tedy čím vyšší je například částka, kterou žádám přisoudit vůči druhé straně, tím vyšší bude soudní poplatek, který musím zaplatit a který, pokud budu úspěšný, bude muset uhradit druhá strana.

Další předpis, o kterém bych se rád zmínil je vyhláška č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví. Tato ve svém § 4 odst. 1 stanoví, že tarifní hodnotou je hodnota předmětu úkonu. Tedy opět odměna, která vychází z hodnoty věci, práva nebo jiného nehmotného statku. Opět zde není ve své podstatě měřena náročnost toho kterého úkonu, který notář vykonal.

A konečně vyhláška č. 177/1996 Sb. o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Ustanovení § 8 odst. 1 této vyhlášky stanoví, že není-li stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu výše peněžitého plnění nebo cena věci anebo práva a jejich příslušenství v době započetí úkonu právní služby, jichž se právní služba týká; za cenu práva se považuje jak hodnota pohledávky, tak i závazku. Jinými slovy, opět se zde neposuzuje náročnost té které věci, ale pro výši odměny je určující hodnota věci.¹²¹

Všechny výše uvedené předpisy navíc nikterak nerozlišují mezi úspěchem a neúspěchem ve věci. Exekuční tarif stanoví odměnu z vymoženého plnění, podíváme-li se podrobněji na ostatní vyhlášky, tedy na notářský a advokátní tarif (vlastně i na zákon o soudních poplatcích), měl by tento napříště stanovit odměnu spíše z vymáhaného plnění.

Dalším problematickým místem je dobrovolnost či nedobrovolnost plnění povinného. Objevují se názory, že v průběhu exekuce je dobrovolné plnění ex definitione vyloučeno. Usuzuje se tak i vzhledem k ustanovení § 37 odst. 2 e.ř., které stanoví, že oprávněný může podat návrh na nařízení exekuce podle tohoto zákona, nesplní-li povinný dobrovolně to, co mu ukládá exekuční titul podle tohoto zákona. Je-li tedy exekuce nařízena, nelze již považovat plnění dlužníka (povinného) za dobrovolné.

¹²¹ Obdobně vyhláška č. 484/2000 Sb.

Povinný totiž nesplnil dobrovolně povinnost uloženou mu exekučním titulem, a proto se musel oprávněný obrátit se svým návrhem na soud, aby pověřil soudního exekutora provedením exekuce. S tím jsou samozřejmě spojeny náklady, které nutně musí jít k tíži dlužníka. Proto je nutné každé plnění, které proběhlo ze strany dlužníka po nařízení exekuce považovat za plnění, které proběhlo v rámci exekuce a za které náleží soudnímu exekutorovi odměna, neboť povinný plnil především proto, aby odvrátil či zmírnil dopad exekučních úkonů na jeho majetek.

Termín „plnění mimo exekuci“ je dle těchto názorů naprosto chybný. Po nařízení exekuce nelze plnit mimo exekuci. Nezáleží na tom, zda platba byla poukázána povinným na účet soudního exekutora či přímo oprávněnému. Povinný totiž dobrovolně plnit ani nemůže vzhledem k ustanovení § 44 odst. 7 e. ř., ve kterém je obsaženo tzv. generální inhibitorium. Generální inhibitorium se sice váže až k doručení usnesení o nařízení exekuce, nicméně dobrovolnost plnění po nařízení exekuce je vyloučena § 37 odst. 2 e.ř. viz. výše. Takto radikální názor nesdílím, avšak do budoucna je nezbytné podrobněji upravit institut dobrovolného splnění povinnosti.

Nález Ústavního soudu také zcela opomíjí skutečnost, že odměna soudnímu exekutorovi náleží za exekuční činnost, nikoliv za realizaci exekučního příkazu (§ 90 e.ř., § 47 odst. 2 e.ř.). Ústavní soud se na jedné straně vyslovuje pro co nejmenší zásah do práv povinného, ale na druhé straně vlastně nutí soudní exekutory, pokud si chtějí vydobýt právo na odměnu, aby co nejrychleji zabavili majetek povinného a to nejlépe movité věci, neboť tento způsob provedení exekuce je jistě náročnější než například exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu a exekuci okamžitě realizovali.

Praxe byla nyní taková, že majetek povinného byl obstaven, avšak povinný měl ještě možnost, před vlastní realizací exekuce (například dražba nemovitosti) tyto nepříznivé následky odstranit tím, že v přiměřené době sehnal prostředky na uhrazení vymáhané částky. Ústavní soud je však zřejmě toho názoru, že v takovém případě si exekutor odměnu nezaslouží a tím tedy vlastně tlačí soudní exekutory k tomu, aby postupovali ve věci razantněji a exekuce co nejrychleji realizovali, na což doplatí hlavně povinní.

Ústavnímu soudu se také nepodařilo vystihnout podstatu problému, neboť jeho nález způsobí v praxi jediné to, že soudy budou muset znovu hledat odpověď na otázku, co považovat za vymožené plnění. Ustanovení § 5 vyhlášky č. 330/2001 Sb., věta druhá, ve znění pozdějších předpisů, které se snažilo tuto otázku s ohledem na právní jistotu všech účastníků řízení upravit, bylo Ústavním soudem zrušeno. Nyní zní § 5 vyhlášky č.

330/2001 Sb. tak, že nestanoví-li se dále jinak, je základem pro určení odměny za provedení exekuce ukládající zaplacení peněžité částky výše exekutorem vymoženého plnění. Otázka, která zde tedy vyvstala, vzhledem ke zkušenosti let minulých, je definice vymoženého plnění. Tuto otázku však Ústavní soud neřeší.

V této souvislosti je nutné podotknout, že lze plně souhlasit se separátním votem soudce Kůrky, které stojí za povšimnutí, neboť JUDr. Kůrka je, mimo jiné, odborníkem v oblasti výkonu rozhodnutí a exekuce, kterou se dlouhodobě zabývá:

„Odlišné stanovisko směřuje výlučně proti výroku I. nálezu a vychází především z přesvědčení, že většinový názor pléna Ústavního soudu své výhrady ukotvil v § 5 odst. 1, věty druhé, vyhlášky č. 330/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhlášky č. 330/2001 Sb.“) nepřiléhavě, neboť toto ustanovení je z pohledu nálezem vyslovené kritiky, jakož i jím sledovaného cíle, nepodstatné. Slouží totiž toliko podkladem (všeobecného) určení exekutorovy odměny, zatímco v rozhodných souvislostech bylo naopak určujícím ustanovení § 11 odst. 1; právě jeho smyslem je totiž reagovat na situace, o něž v obou věcech ústavních stížností šlo („splnil-li dobrovolně povinný to, co mu ukládá exekuční titul...“), a až jím se mělo dát najevo, že se nákladová zátěž povinného co do odměny exekutora snižuje tak, že se exekutorovi dostane jen 50% toho, co by mu příslušelo, kdyby příslušné plnění skutečně (exekučními nástroji) vymohl. Ostatně ve věci sp. zn. I. ÚS 639/04, z níž vzešel první senátní návrh podle § 64 odst. 1 písm. c/ zákona o Ústavním soudu, se stěžovatelka dožadovala právě toho, aby jí dobrodiní ustanovení § 11 odst. 1 písm. a/ vyhlášky č. 330/2001 Sb. nebylo upíráno.

Tento účel ustanovení § 11 odst. 1 vyhlášky nález pléna nikterak nezpochybnuje; zcela právem mu pak ale vytýká, že spojení s tím, že povinný též „uhradí náklady exekuce“, je činí prakticky neaplikovatelným, čímž se dostává do kolize s čl. 1 odst. 1 Ústavy, jelikož „vytvoření nesplnitelné podmínky pro použití snížené sazby odměny je v rozporu s principy právního státu“.

Je to proto právě ustanovení § 11 odst. 1 vyhlášky (nikoli § 5 odst. 1, věta druhá), jehož intencí je na jedné straně zohlednit faktické snížení exekutorova „úsilí“ k dosažení splnění povinnosti podle titulu (čemuž odpovídá i snížení jeho odměny) a na straně druhé „výchovně“ působit na povinného tím, že se mu dostane určité nákladové „slevy“, bude-li – přece jen – byť „v poslední možný moment“ plnit mimo exekuci.

Ustanovení § 5 odst. 1, věty druhé, vyhlášky směřuje k cíli odlišnému. Snaží se odstranit výkladový problém, jenž se odvíjí od první věty tohoto ustanovení, jmenovitě

vyložit pojem „vymoženého plnění“ v situacích, kdy po zahájení exekučního řízení bylo povinným plněno „dobrovolně“. Potřeba doplnit původní (jedinou) větu § 5 odst. 1 vyvstala proto, že v soudní praxi nebylo jednoty, zda „vymoženým plněním“ lze rozumět jen to, co bylo uskutečněno výlučně v rámci realizovaných exekučních instrumentů (na základě exekutorem vydaných exekučních příkazů) nebo naopak i to, co bylo povinným poskytnuto sice mimo ně, ale pod jejich tlakem a k jejich odvrácení, když současně se exekutor již chopil určité aktivity na základě pověření provedením konkrétní exekuce. Existovaly nepřehlédnutelné důvody, pro které lze obojí postavit na roveň, a tudíž i pro to, aby též ve druhém případě poskytnuté plnění bylo pojato jako „vymožené“ (a tvořilo součást „základu pro určení odměny za provedení exekuce“ ve smyslu § 5 odst. 1, věty první, vyhlášky). Jsou známy i situace, kdy je nesnadno rozlišitelné, plní-li povinný v rámci způsobu, jímž je exekuce prováděna, nebo mimo něj, resp. „dobrovolně“ (srov. kupříkladu ustanovení § 325a o.s.ř., kdy povinný plní „dobrovolně“ z ruky předtím, než exekutor přistoupí k osobní prohlídce).

Věta druhá § 5 odst. 1 vyhlášky namísto dotud nejednoznačného výkladu zakotvila (od účinnosti vyhlášky č. 233/2004 Sb.) zákonnou fikci, co jest považovat za plnění „vymožené“, jež obsahově vystihuje to, co bylo možné výkladem sice též dosáhnout, na čemž se však soudní praxe nedokázala (včas) sjednotit.

V obecné rovině platí, že právní fikce je i z pohledu ústavněprávních požadavků přípustná, sleduje-li legitimní cíl a je-li vhodná, potřebná a přiměřená.

Z popsaných interpretačních obtíží výkladu § 5 odst. 1 vyhlášky v původním znění plyne, a lze též dále doložit, že fikce vyjádřené posléze v § 5 odst. 1, větě druhé, a to i ve znění vyhlášky č. 291/2006 Sb., jsou z těchto hledisek tolerovatelné. Pojetí vymoženého plnění ve znění vyhlášky č. 233/2004 Sb. reflektuje především okolnost „nedobrovolnosti“ plnění povinného, jestliže se tak stalo působením subjektivně zprostředkovaného faktu exekuce (doručením rozhodnutí soudu o jejím nařízení), plnění „vymožené“ ve smyslu vyhlášky č. 291/2006 Sb. pak vychází z toho, že s okamžikem vydání soudního rozhodnutí o nařízení exekuce a pověření exekutora se zpravidla pojí již jisté exekutorovo „příčinění“, resp. působnost (srov. kupříkladu § 35 odst. 2, § 44 odst. 1 ex. řádu). Akceptovatelnost těchto fikcí se prohlubuje připomenutím, že jejich prostřednictvím se určuje toliko základ odměny exekutora, zatímco její případné snížení pro případy plnění, které povinný poskytne v rámci exekučního řízení, avšak mimo režimy nuceného vymáhání podle vydaných exekučních příkazů, je vyhrazeno instrumentu, k němuž směřuje ustanovení § 11 odst. 1 vyhlášky.

Odstraněním věty druhé § 5 odst. 1 vyhlášky lze dosáhnout jen toho, že se původní výkladový problém, co je „vymožené plnění“, pro soudní praxi otevírá znovu.

I kdyby proti konkrétnímu zpodobení fikce podle § 5 odst. 1, věty druhé, vyhlášky mohly být vzneseny námitky (což si lze představit zejména ve vztahu k té, již založila vyhláška č. 291/2006 Sb.), nelze pomíjet ani to, že „účelnost“, případně „vhodnost“ či „správnost“ nejsou samy o sobě referenčním hlediskem ústavnosti, resp. ústavní kontroly právních norem.

Ústavněprávní reflex lze jen ztěžka spatřovat v úvaze, že „bez přímé účasti“ exekutora při plnění povinného by mohlo dojít k jeho neodůvodněnému zvýhodnění oproti těm exekutorům, kteří exekuci „fakticky“ provedli (neboť jednou jsou to ti, podruhé jiní, a není zaznamenáno, že by se cítili diskriminováni), a ústavněprávní roviny nedosahuje zjevně ani případná absence „výchového“ prvku ve vztahu k povinnému, když nadto je pro něj vyhrazen, jak bylo již řečeno, efektivní prostor jinde (§ 11 odst. 1 vyhlášky).

Skutečný ústavněprávní argument ochrany vlastnictví ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny, ve vazbě na princip ochrany povinného (nezpůsobit mu újmu v rozsahu větším než nezbytném atd.), který byl jinak právem v nálezu uplatněn, však má nepřehlédnutelné „exekučně“ konstituované meze; ochrana, jež je povinnému poskytována, je logicky limitována tím, že se váže k osobě, která nesplnila dobrovolně svoji povinnost, pročež jí jí bylo nutno autoritativně uložit exekučním titulem (typicky soudním rozhodnutím), a jež přesto, ani v další lhůtě titulem stanovené, oprávněnému neplnila. Bere-li taková osoba na sebe riziko exekuce, není – ani ústavněprávně – nepřijatelné s ní spojovat též ty nepříznivé důsledky dalšího soudního (exekučního) řízení, jež spočívají v objektivně předjímatelných újmách nákladových, včetně nákladů exekuce v části exekutorovy odměny (§ 87 odst. 1 ex. řádu). Pak lze jen obtížně dovodit, že by ochrana povinného podle čl. 11 odst. 1 Listiny mohla nalézt vyjádření i v rovině hodnocení, které plnění, poskytnuté po zahájení exekučního řízení, má být podřazeno plnění „vymoženému“ a které nikoli.

Konečně je vhodné poznamenat, že určitá „paušalizace“ nákladů řízení, ať se zjevují v podobě nákladů státu, na nichž účastníci soudních řízení participují povinností k zaplacení soudních poplatků, nebo nákladů zastoupení, jež jsou povinni účastníci platit, je v soudních procesech akceptována se všeobecným konsensem a vystihuje objektivní nezpůsobilost – jen pro určení těchto nákladů, tj. mimo vlastní těžiště příslušných řízení – uspokojivě (a „prakticky“) stanovit „skutečné“, „adekvátní“,

a přičinění či odborným nárokům odpovídající náklady, ať již státu nebo zástupců účastníků. Proto je „hodnota“ sporu v těchto souvislostech tradičně měřena předmětem, povýtce peněžně vyjádřeným, a nikoli odhadem jeho „skutečné“ odborné nebo organizační náročnosti (srov. § 6 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, § 7, § 8 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, § 3 vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení, § 4 vyhlášky č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, a další). Tam, kde nastane situace vskutku typové nižší „náročnosti“, nehledají uvedené předpisy „slevu“ ve snížení předmětu, „základu“, resp. „tarifní hodnoty“ apod. (srov. § 5 odst. 1 vyhlášky č. 330/2001 Sb.), nýbrž v režimu, k němuž mělo – ve sledovaném kontextu – sloužit ustanovení § 11 odst. 1 téhož předpisu (viz § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb. nebo § 13 až § 15 vyhlášky č. 484/2000 Sb.).

Shrnutí řečeného vede k závěru, že argumentace nálezu proti ustanovení § 5 odst. 1, věty druhé, vyhlášky č. 330/2001 Sb. není efektivní ani v rovině podústavního práva ani práva ústavního, a že derogační ambice měly směřovat nikoli proti tomuto ustanovení, nýbrž proti § 11 odst. 1, jehož se ostatně i významná část odůvodnění nálezu týkala.¹²²

Po vydání výše uvedeného nálezu Ústavního soudu ČR praxe vyčkávala. Soudní exekutoři vesměs několik týdnů nevydávali příkazy k úhradě nákladů exekuce, soudy nevěděly, jak rozhodovat o nákladech exekuce při námitkovém řízení a při zastavení exekuce. Posléze se soudní praxe ustálila tak, že paušální úhradu nákladů exekuce ve výši 3500,- Kč soudy přiznávají pouze v řízeních, která byla zahájena po 1.8. 2006 (tedy po účinnosti vyhlášky č. 291/2006 Sb.). V řízeních zahájených před tímto datem úhradu nákladů exekuce soudnímu exekutorovi nepřiznají, pokud vznik jednotlivých účelně vynaložených nákladů exekuce soudní exekutor neprokáže. Tedy je v podstatě aplikován stav před novelou vyhlášky č. 330/2001 Sb.

¹²² Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Kůrky k nálezu pléna Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 8/06

IV. Součinnost třetích osob při provádění exekuce

IV. 1 Úvod

Soudní exekutor postihuje majetek povinného a majetek ve společném jmění povinného a jeho manžela. Soud pověří exekutora provedením exekuce, tento však nemá dosud o majetku povinného zpravidla žádné informace. Na samém počátku provádění exekuce je tedy jeho spis prázdný. Obsahuje pouze návrh oprávněného na nařízení exekuce a usnesení soudu o nařízení exekuce.

Aby soudní exekutor mohl započít s vlastním prováděním exekuce, tedy vydat exekuční příkaz, kde dostatečně přesně specifikuje postižený majetek, je tedy nejprve nutné provést lustraci majetku povinného a majetku ve společném jmění povinného a jeho manžela. V této fázi se soudní exekutor neobejde bez pomoci třetích subjektů, které vedou různé evidence osob a majetku. Soudní exekutoři se však velmi často potýkají s neochotou těchto subjektů (zejména peněžních ústavů) tyto informace, důležité pro exekuční řízení, poskytovat. Především při sdělování informací o osobě manžela povinného, jakož i o majetku, který je na něho evidován, záměrně neříkám „jeho majetku“, neboť tento majetek je v drtivé většině případů součástí společného jmění manželů a lze ho tedy exekučně postihnout, se soudní exekutoři setkávají s obstrukcemi ze strany dožádaných subjektů.

Tyto subjekty ve snaze chránit své klienty překračují zákon a zaštitují se rozhodnutími Nejvyššího soudu, které říkají, že pohledávka z účtu manžela povinného u peněžního ústavu a jeho mzda není součástí společného jmění manželů; o těchto rozhodnutích byla řeč výše.

Tyto subjekty však překračují pravomoc danou jim právním řádem České republiky, neboť je to pouze soud, kdo podává závazný výklad zákona, a to ještě *inter partes*, nikoliv peněžní ústav či jiné subjekty. V České republice neplatí precedenční právo, soudy tedy mohou rozhodnout v obdobné věci jinak. Obecně závazné jsou pouze nálezy Ústavního soudu nikoliv judikáty Nejvyššího soudu. „Soudní moc v systému kontinentálního práva založená na psaných zákonech právo netvoří, ale nalézá. Právo České republiky je právem kontinentálním. Určitou výjimkou je rozhodování Ústavního soudu při posuzování ústavnosti zákona (čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, § 64 a násl.

zákona č. 182/1992 Sb.).¹²³ Proto je banka povinna na písemnou žádost soudnímu exekutorovi odpovědět a sdělit údaje o účtech manžela povinného, nemá pravomoc mu odpověď upírat nebo dokonce přezkoumávat věcnou správnost vydaného exekučního příkazu, neboť podle § 28 e.ř. se úkony soudního exekutora považují za úkony soudu.

„Usnesením soudního exekutora byla stavební spořitelně uložena pořádková pokuta 50.000,- Kč za hrubé ztěžování postupu exekučního řízení a nesplnění příkazu soudního exekutora...

Proti tomuto usnesení se odvolala stavební spořitelna a navrhla jeho zrušení. Namítá, že exekutor nepostupoval správně ve smyslu zákonných předpisů, když za účastníka přibral I.P. a hodlá postihnout peněžní prostředky na účtu, jehož majitelem je I.P., i když proti němu nezní exekuční titul a není proti němu vedena jako dlužníku exekuce. Exekuční příkaz, který byl vydán soudním exekutorem, nebyl vydán v souladu s exekučním řádem ani občanským soudním řádem. Peněžní prostředky na účtu vedeném na jméno manžela povinné nejsou podle názoru odvolatele předmětem SJM (svůj názor opírá o rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14.4. 2000). Poněvadž finanční prostředky nejsou předmětem SJM, nelze na ně vést exekuci. Součástí SJM se stanou až výplatou těchto prostředků jednomu z manželů za trvání manželství. Pokud byl vydán exekuční příkaz příkázáním pohledávky, jedná se podle komentáře občanského soudního řádu o postižení majetkových práv na nepeněžitě plnění. Není tedy pravda, že by peněžní ústav svým postupem ztěžoval průběh exekučního řízení. Pokud by naopak vyhověl exekučnímu příkazu, byla by tím poškozena osoba, která má na svém účtu peněžní prostředky nespádající do SJM. Peněžní ústav tak nemůže poškodit majitele účtu, kterého si, podle jejich názoru zcela nedůvodně, exekutor přibral jako účastníka exekučního řízení ve smyslu § 36 odst. 2 exekučního řádu.

Krajský soud přezkoumal usnesení soudního exekutora a řízení mu předcházející a dospěl k závěru, že odvolání odvolatele není důvodné...

Podle exekučního řádu exekutor pověřený provedením exekuce posoudí, jakým způsobem bude exekuce provedena a vydá exekuční příkaz ohledně majetku, který má být exekucí postižen (§ 47 exekučního řádu). Podle § 47 odst. 2 exekuční příkaz má účinky nařízení výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu. Exekuční příkaz je tak postaven na roveň rozhodnutí soudu, které je v případě, nabude-li právní moci

¹²³ Pavlíček V., Hřebejk J., Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 1. díl, 2. vydání. Praha: Linde, 1998, 271 s.

závazné pro všechny účastníky řízení. Jestliže exekutor vydal exekuční příkaz na nařízení exekuce postižením jiných majetkových práv a to práva povinného na finanční prostředky vyplacené z účtu, který je veden na jméno jeho manželky dle § 49 odst. 1 písm. d), § 52 odst. 1,2 exekučního řádu za použití § 320 o.s.ř., bankovní dům, který vede tento účet, není účastníkem řízení, nemůže proti takovému rozhodnutí podat opravný prostředek a musí jej respektovat. V žádném případě mu nepřísluší hodnotit správnost soudního rozhodnutí a provádět výklad práva. To přísluší pouze soudům a v tomto případě exekutorovi, který zde nastupuje vzhledem k specifčnosti charakteru exekučního řízení na místo soudu. Pokud by postižený účastník řízení nesouhlasil s tímto postupem, má možnost domáhat se nápravy buď návrhem na zastavení exekuce, příp. žalobou na vyloučení tohoto účtu z výkonu rozhodnutí dle § 327 o.s.ř. Toto právo opět, jak odvolací soud zdůrazňuje, nepřísluší bankovnímu domu, který účet vede. Žádný z účastníků exekučního řízení se nebrání této formě exekuce. Naopak bankovní dům se vystavuje nebezpečí postižení poddlužnickou žalobou dle § 315 o.s.ř...¹²⁴

Úprava povinnosti třetích subjektů poskytovat soudnímu exekutorovi součinnost je obsažena v §§ 33 až 34 exekučního řádu. Podle § 33 soudy, orgány státní správy a samosprávy, obce a jejich orgány, notáři a právnické a fyzické osoby, rozhodují-li o právech a povinnostech, jsou povinni sdělit exekutorovi na jeho písemnou žádost údaje o majetku povinného, které jim jsou známy z jejich úřední činnosti.

Policie České republiky je povinna poskytnout exekutorovi podle zvláštního právního předpisu na jeho žádost ochranu a součinnost při výkonu exekuční činnosti.

Orgány státní správy, orgány samosprávy a právnické osoby, které z úřední moci jsou zvláštním právním předpisem pověřeny k vedení evidence osob nebo jejich majetku nebo vzhledem k předmětu své činnosti vedou evidenci osob a jejich majetku, jsou povinny oznámit exekutorovi na jeho písemnou žádost údaje potřebné k provedení exekuce; tuto povinnost má zejména orgán pověřený vedením katastru nemovitostí, orgán správy daní, orgán, který vede registr motorových vozidel, orgán správy sociálního zabezpečení, zdravotní pojišťovny, komoditní burzy, Burza cenných papírů a centrální depozitář a jiné osoby oprávněné k vedení evidence investičních nástrojů. Pracovník správce daně, orgánu sociálního zabezpečení a zdravotní pojišťovny se nemůže v odpovědi na písemnou žádost exekutora dovolat povinnosti mlčenlivosti podle zvláštního právního předpisu.

¹²⁴ Usnesení KS v Brně č.j. 20 Co 641/2006-35 ze dne 12.6. 2007 – dosud nepublikováno

Banky, pobočky zahraničních bank a spořitelni a úvěrní družstva (dále jen "peněžní ústav"), pojišťovny, investiční společnosti a investiční fondy, obchodníci s cennými papíry, penzijní fondy podle zvláštního právního předpisu, Fond pojištění vkladů (dále jen "finanční instituce"), notáři, advokáti, fyzické a právnické osoby jsou povinni sdělit exekutorovi na jeho písemnou žádost údaje o číslech účtů povinného, jakož i o jejich stavu a změnách a údaje o majetku, věcech, listinách či zaknihovaných cenných papírech povinného jimi spravovaných či u nich pro povinného či povinným uschovaných.

Pošta je povinna oznámit exekutorovi na jeho písemnou žádost údaje potřebné k provedení exekuce, zejména totožnost osob, které si pronajímají poštovní přihrádky nebo jiná doručovací místa, údaje o počtu tam došlých zásilek a jejich odesílatelích, úhrn peněžních prostředků docházejících povinnému poštou nebo do jeho poštovní přihrádky, totožnost příjemce zásilek poste restante; rovněž je povinna umožnit exekutorovi tyto údaje získat na poště a správnost údajů oznámených poštou na místě prověřit. Tuto povinnost mají i jiné osoby, pokud provádějí přepravu zásilek.

Provozovatelé telekomunikačních služeb jsou povinni oznámit exekutorovi na jeho písemnou žádost telefonní, dálnopisné a telefaxové stanice užívané povinným a údaje o nich, pokud nejsou uvedeny ve veřejně dostupných seznamech.

Pojišťovny jsou povinny oznámit exekutorovi na jeho písemnou žádost výplaty pojistných plnění ve prospěch povinného.

Vydavatelé tisku jsou povinni oznámit exekutorovi na jeho písemnou žádost jméno osoby, která podala k uveřejnění inzerát, který se týká nakládání s majetkem povinného a byl uveřejněn pod značkou.

Dopravci a zasilatelé jsou povinni oznámit exekutorovi na jeho písemnou žádost odesílatele a adresáta přepravovaného nákladu, stejně jako údaje o přepravovaném zboží, je-li to třeba k provedení exekuce.

Vzhledem k výše uvedenému znění § 33 odst. 1 až 9 e.ř. je zřejmé, že zákonodárce poskytnul soudnímu exekutorovi velmi rozsáhlá oprávnění, aby byl naplněn účel exekučního řízení. Později byl přidán § 33a e.ř., který soudním exekutorům umožnil dálkový přístup do Centrální evidence obyvatel, čímž odpadlo zdlouhavé dopisování na obecní úřady vedoucí matriku. Konečně posledními novelizacemi v roce 2006 byly přidány § 33b a § 33c, které umožnily soudním exekutorům dálkovým přístupem zjišťovat informace o stavebních spořeních, penzijních připojištěních a dále údaje z registru pojištěnců Všeobecné zdravotní pojišťovny.

Problémy, které se vyskytují v praxi při poskytování součinnosti třetích osob lze stručně omezit na několik vybraných. Za prvé dožádané subjekty odmítají sdělit soudnímu exekutorovi údaje o manželu povinného a majetku, který je na něho evidován¹²⁵, za druhé tyto subjekty odmítají sdělit informace o bývalém manželu povinného a majetku, který je na něho evidován¹²⁶ a konečně subjekty odmítají vyhovět součinnosti proto, protože usnesení o nařízení exekuce není dosud v právní moci.

Ostatní problémy s poskytováním součinnosti jsou ryze formálního a procedurálního charakteru a pro jejich řešení v této práci není místo.

IV. 2 Lustrace majetku - manžel povinného

První problém jsme již trochu odkryli výše. I v tomto případě jde vlastně svým způsobem o otázku rozsahu společného jmění manželů, která byla řešena v předchozím textu. Peněžní ústavy se k tomu staví následovně:

„Podle § 33 odst. 4 zákona č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti v platném znění (dále jen „exekuční řád“ nebo „e.ř.“) je banka: „... povinna sdělit exekutorovi na jeho písemnou žádost údaje o majetku povinného, jakož i o jejich stavu a změnách...“ nikoliv však o účtech osob odlišných od povinného, tedy ani o účtech manžela povinného.

Tento názor je podporován jak současnou judikaturou, tak i stanovisky uveřejněnými v odborné literatuře.

V usnesení Krajského soudu v Brně (sp.zn. 20 Co 220/2003) odvolací soud jednoznačně dospěl k závěru, že: „Bankovní domy nemusí sdělovat exekutorovi pověřenému provedením exekuce na majetek povinného, zda má manžel povinného u bankovního domu účet a číslo tohoto účtu.“ V odůvodnění tohoto usnesení se dále uvádí, že na informace o účtech manžela se vztahuje bankovní tajemství.

Jestliže exekutor přibere manžela povinného do řízení usnesením podle § 36 odst. 1,2 e.ř. za použití § 94 odst. 3 o.s.ř., banka rovněž poskytnutí údajů o účtech manžela povinného odmítne, neboť podle usnesení soudu o nařízení exekuce, které je nutné v případě žádosti o poskytnutí součinnosti bance doložit (§ 34 odst. 1 e.ř.), se nejedná o

¹²⁵ Záměrně neříkám jeho majetku, neboť toto se zjistí až v průběhu řízení, jinak je nutné vycházet z toho, že se jedná o majetek ve společném jmění manželů, který je možno postihnout.

¹²⁶ Tento majetek je též možno postihnout, pokud je součástí zaniklého avšak nevypořádaného společného jmění manželů.

osobu povinnou. Tento postup banky je podporován i názorem publikovaným v komentáři zákona o soudních exekutorech a exekuční činnosti (Kasíková M. a spol., 1. vydání. Praha, C.H. Beck, 2005, 181 s. – dále jen „komentář“). V textu zmíněného komentáře § 36 e.ř. se výslovně uvádí: „O přibrání manžela povinného do řízení není potřeba vydávat rozhodnutí podle § 94 odst. 3 o.s.ř. o přibrání účastníka, jak se někdy nesprávně objevuje v exekutorské praxi ve snaze na základě takového rozhodnutí získat od příslušných institucí informace o osobě manžela a o majetku vedeném na jméno manžela.“ Obdobně i komentář k § 33 e.ř. na str. 161, poslední odstavec.

Je na místě také zdůraznit, že tento přístup banky při zpracování výzev k součinnosti je naprosto v souladu se zásadami uplatňovanými v exekučním řízení při samotné realizaci exekuce právě příkázáním pohledávky z účtu. Tedy neposkytnutí informací o účtu manžela povinného podle § 33 e.ř. je v souladu s tím, že exekuce na účet manžela povinného podle § 303 a násl. nelze podle ustálené judikatury provést...¹²⁷

„Bankovní domy nemusí sdělovat exekutorovi pověřenému provedením exekuce na majetek povinného, zda má manžel povinného u bankovního domu účet a číslo tohoto účtu. Z odůvodnění: Ust. § 33 exekučního řádu dává třetím osobám, včetně bank, povinnost spolupráce a součinnosti s exekutory a ukládá jim sdělovat na jejich písemnou žádost údaje o majetku povinného, které jim jsou známy z jejich úřední činnosti. Problém je ovšem právě v tom, jak je chápán majetek povinného z pohledu občanského zákoníku ve vztahu k společnému jmění manželů (§143 o.z.), v jednotlivých způsobech exekuce dle § 59 exekučního řádu, případně ve vztahu banka – klient dle zákona o bankách. Zda finanční prostředky na účtu manžela povinného náleží do SJM či nikoliv je věcí rozhodování nalézacích soudů a krajský soud v souladu se stanoviskem Nejvyššího soudu České republiky vysloveném v jeho rozhodnutí sp.zn. 28 Cdo 681/2001 je toho názoru, že není vyloučeno, aby na finanční prostředky, byť uložené na účtu manžela povinného, byla vedena exekuce podle § 63 exekučního řádu (§ 320 o.s.ř.). Zda jsou finanční prostředky uložené na účtu manžela ve výlučném vlastnictví tohoto manžela, který není povinným, nebo zda náleží do společného jmění manželů, musí rozhodnout soud v řízení vedeném dle § 267 o.s.ř. Posuzovat tuto otázku rozhodně nenáleží bankovním domům, ani exekutorovi. Tyto instituce nejsou oprávněny rozhodovat, zda je možno tyto finanční prostředky do SJM zahrnout či nikoliv.

¹²⁷ Ze stanoviska jednoho významného českého peněžního ústavu k otázce poskytování informací o účtech manželů povinného.

Jiná však je otázka podávání informací o číslech účtů manžela povinného pro potřeby exekuce či výkonu rozhodnutí. Odvolací soud zde nemůže přehlédnout formulaci jak exekučního řádu v jeho ust. § 33 odst. 1, tak formulaci § 38 zákona o bankách. V ust. § 33 odst. 1 se hovoří o povinnostech těchto institucí zde uvedených, sdělit na požádání exekutora údaje o majetku povinného. v zákoně o bankách v ust. § 38 odst. 3 písm. h) se pak hovoří o povinnosti sdělit údaje týkající se klienta soudnímu exekutorovi pověřenému provedením exekuce podle zvláštního zákona, tj. 120/2001 Sb. Jak je výše uvedeno, exekutor a zejména banka není oprávněna rozhodovat jaký majetek náleží do společného jmění manželů, a zda tedy finanční prostředky uložené na účtu jeho manžela jsou součástí majetku SJM či nikoliv. Pokud bychom přisvědčili soudu prvního stupně, že banka je povinna sdělovat stav a čísla účtů manžela povinného, znamenalo by to, že banka rozhoduje o tom, že finanční prostředky na účtu manželky povinného jsou součástí SJM povinného, což považuje odvolací soud za nepřijatelné. Navíc je banka vázána mlčenlivostí ve vztahu ke sdělování osobních údajů týkajících se svého klienta podle zákona 101/2000 Sb. Vztah mezi bankou a jejím klientem stojí na smluvním základě, kde klient, tedy vkladatel, neprokazuje cí finanční prostředky a z jakého důvodu ukládá na ten který účet zde smluvně zřízený. V žádném případě není obecně povinen ani sdělovat, zda je ženatý, jméno a příjmení manželky, zda má u téhož bankovního ústavu zřízen nějaký z účtů apod. I kdyby tyto údaje byly součástí informací ve smyslu § 37 odst. 2 zákona č. 21/1992 Sb., nelze dovodit, že by tyto informace bylo možno poskytovat s odvoláním na ust. § 37 odst. 3 zákona o bankách a odvoláním na ust. § 11 a § 12 zákona 101/2000 Sb. pro potřeby exekučního řízení.

Odvolací soud je tedy toho názoru, že se nevylučuje provedení exekuce na účet manžela povinného podle § 63, § 65 exekučního řádu, § 320 občanského soudního řádu. Nepovažuje ovšem za možné, aby byla v rámci součinnosti s odvoláním na ust. § 33, § 34 exekučního řádu, § 38 odst. 3 písm. f) zákona o bankách, sdělována ze strany bank informace o osobních údajích klienta, byť povinného v takové šíři, že by bylo sdělováno, zda manželka či manžel klienta má veden u bankovního domu nějaký účet, jaké jsou na něm finanční prostředky apod. Pokud ovšem jsou tyto skutečnosti oprávněnému známy z jiných důvodů, lze vydat na finanční prostředky na účtu manžela exekuční příkaz (§ 47, § 63 exekučního řádu, § 320 o.s.ř.). Vyloučení těchto uložených částek z exekuce se pak musí vkladatel (partner povinného) domáhat pouze dle § 267 o.s.ř. Jinak je peněžní ústav exekučním příkazem vázán a musí jej realizovat. Zda má

manžel povinného u bankovního domu účet a číslo tohoto účtu nemusí však bankovní domy sdělovat exekutorovi pověřenému provedením exekuce na majetek manžela klienta. Na tuto informaci se vztahuje bankovní tajemství.¹²⁸

Ze stanoviska banky, které je uvedeno výše, jasně vyplývá, z čeho banka při odmítnutí žádosti o součinnost vycházela. Banka jednak vycházela z premisy, že pohledávka z účtu u peněžního ústavu manžela povinného není součástí společného jmění manželů. V předcházejících kapitolách jsem se snažil dokázat, že tento předpoklad je mylný. Ale i pokud na chvíli připustíme, že účet manžela povinného nelze exekučně postihnout z důvodu, že pohledávka z tohoto účtu není součástí společného jmění manželů, rozhodně se nejedná o nespornou záležitost a jsou o tom oprávněny rozhodovat pouze soudy a to v každém konkrétním případě zvlášť.

Nebude o tom rozhodovat banka, jak správně uvádí KS v Brně v odůvodnění výše uvedeného rozhodnutí. Banka dále sdělovala, že by bylo navíc „nelogické, kdyby v rámci odpovědi na výzvy k součinnosti byly údaje o účtu manžela povinného bankou poskytovány, avšak exekuce na tento účet neprováděny s ohledem na citované judikáty Nejvyššího soudu.“

Odpověď banky znamená, že banka si sama vyhodnotila, že je vázána judikáty Nejvyššího soudu, přiznala jim všeobecnou závaznost, a že v tomto konkrétním případě není možno účet manžela postihnout, proto nebude ani sdělovat údaje o tomto účtu soudnímu exekutorovi, který byl pověřen provedením exekuce a své pověření k provedení exekuce řádně doložil. Postup banky odporuje ustanovení § 58 odst. 3 exekučního řádu, který stanoví, že způsob provedení exekuce určí exekutor.

Výše uvedený judikát Krajského soudu v Brně, stejně jako stanovisko banky, se nedokázal odpoutat od judikátů Nejvyššího soudu, které hovořily o nemožnosti postihu účtu a mzdy manžela povinného formou přikázání pohledávky z účtu. Tyto judikáty byly rozebrány výše. Zajímavé je však tvrzení, že „Pokud bychom přisvědčili soudu prvního stupně, že banka je povinna sdělovat stav a čísla účtů manžela povinného, znamenalo by to, že banka rozhoduje o tom, že finanční prostředky na účtu manželky povinného jsou součástí SJM povinného, což považuje odvolací soud za nepřipustné.“

Toto tvrzení však lze úplně jednoduše otočit tak, že pokud bychom připustili, že banka není povinna sdělovat stav a čísla účtů manžela povinného, znamenalo by to, že

¹²⁸ Usnesení KS v Brně, sp. zn. 20 Co 220/2003 in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 162 s.

banka rozhoduje o tom, že finanční prostředky na účtu manželky povinného nejsou součástí SJM povinného, což lze také jistě považovat za nepřipustné. Judikát připouští, že účet manžela povinného, resp. právo na výplatu finančních prostředků na něm uložených¹²⁹, lze exekučně postihnout podle § 320 o.s.ř. (§ 63 e.ř., § 49 odst. 1 písm. d) e.ř.).

Pomineme-li potíže spojené s vydáním exekučního příkazu podle § 320 o.s.ř., resp. § 63 e.ř. ve spojení s § 49 odst. 1 písm. d) e.ř.¹³⁰, je zcela nelogické aby soudní exekutor mohl nějakou majetkovou hodnotu exekučně postihnout, ale neměl pravomoc tuto majetkovou hodnotu dohledat. Dále lze vycházet ze znění § 33 odst. 3 e.ř., kde se hovoří o povinnosti právnických osob, které vzhledem k předmětu své činnosti vedou evidenci osob a majetku, sdělit soudnímu exekutorovi na jeho žádost údaje potřebné k provedení exekuce. Cum grano salis lze pod tyto právnické osoby zařadit i banky. Vzhledem k celkově rozsáhlé povinnosti třetích osob poskytovat soudnímu exekutorovi součinnost se lze domnívat, že zákonodárce neměl v úmyslu nějaký majetek vhodný k postihu před soudním exekutorem skrývat, ale naopak úprava měla za cíl poskytnout soudnímu exekutorovi komplexní informace o majetku povinného a majetku ve společném jmění povinného a jeho manžela.

Pokud však dožádané subjekty odmítají součinnost poskytnout, existuje ještě jedna možnost, jak úpravu součinnosti obsaženou v exekučním řádu elegantně obejít. Podle § 128 o.s.ř. je každý povinen bezplatně na dotaz sdělit soudu skutečnosti, které mají význam pro řízení a rozhodnutí. Podle § 28 e.ř. se úkony exekutora považují za úkony soudu. Podle § 52 odst. 1 e.ř. nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se pro exekuční řízení přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu. Podle § 52 odst. 2 e.ř. nestanoví-li tento zákon jinak, je exekutor oprávněn vykonat všechny úkony, které občanský soudní řád a další právní předpisy jinak svěřují při provedení výkonu rozhodnutí soudu, soudci, vykonavatelé nebo jinému zaměstnanci soudu. Podle § 254 odst. 1 o.s.ř. se na výkon rozhodnutí užije ustanovení předcházejících částí občanského

¹²⁹ Zde se projevuje další nedostatek tohoto názoru, neboť z jakého důvodu pohledávka z účtu manžela povinného u peněžního ústavu není součástí SJM a jakýsi „kvazivypovědání podíl z účtu u peněžního ústavu“, který je zde uměle konstruován jako jiné majetkové právo (§ 63 e.ř., § 320 o.s.ř.), je součástí SJM a je možné ho exekučně postihnout?

¹³⁰ Někteří soudní exekutoři ve snaze splnit úkol, kterým je soud pověřil, se snaží takový exekuční příkaz formulovat. To se však daří jen s velkými obtížemi a osobně nepovažují toto řešení za příliš šťastné. Není vlastně jasné, jak by měla banka na tento exekuční příkaz reagovat, neboť se jedná o exekuční příkaz postižením jiného majetkového práva a to práva povinného na výplatu finančních prostředků, které náleží do společného jmění manželů, z účtu manžela povinného u peněžního ústavu. Podlužníkem zde tedy není banka, ale manžel povinného. Za účelnější považují nadále striktně trvat na tom, že účet manžela povinného lze postihnout příkázáním pohledávky z tohoto účtu.

soudního řádu, není-li v části šesté upravující výkon rozhodnutí uvedeno jinak. Rozhoduje se však vždy usnesením.

Vzhledem k výše uvedenému je tedy možné, aby soudní exekutor vydal usnesení, kterým uloží třetímu subjektu, aby mu sdělil skutečnosti, které mají význam pro exekuční řízení. Pokud se soudnímu exekutorovi nedostane odpovědi, popřípadě odpovědi zamítavé, může tomuto subjektu uložit pořádkovou pokutu podle § 53 o.s.ř., nikoliv pouze podat návrh soudu na uložení pořádkové pokuty podle § 34 odst. 3 exekučního řádu.

„Právní úprava sdělování údajů o účtech povinných a o jejich stavu je obsažena v § 33 e.ř., který hovoří o povinnosti banky oznámit exekutorovi na jeho písemnou žádost údaje o číslech účtů povinného, jakož i o jejich stavu a změnách. Tuto součinnost je banka povinna poskytnout dle § 34 odst. 1,2 e.ř. bezplatně a bez zbytečného odkladu. Nesplní-li banka tuto povinnost, odpovídá oprávněnému a exekutorovi za škodu, která tím vznikne. Rovněž jí může být ve smyslu § 34 odst. 3 e.ř. uložena pořádková pokuta, a to na návrh exekutora.

Vztah exekuce a společného jmění manželů řeší dvě ustanovení exekučního řádu. Předně jde o ust. § 36 odst. 2 e.ř., které přiznává manželovi povinného postavení účastníka exekučního řízení v případě, že jsou exekucí postiženy věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty patřící do společného jmění manželů. Dále jde o ust. § 42 e.ř., které upravuje především vztah exekuce k upravenému rozsahu SJM.

Manžel povinného se tak stává účastníkem exekučního řízení především postižením majetku náležejícího do SJM, tj. okamžikem vydání exekučního příkazu dle § 47 odst. 1 e.ř. Manžel povinného se však účastníkem exekučního řízení může stát i dříve. V této souvislosti je nutno připomenout, že exekuční řízení je vlastně několik na sobě v podstatě nezávislých řízení. V první řadě jde o řízení o nařízení exekuce, které provádí soud. Toto řízení je zahajováno na návrh a v jeho rámci dochází k nařízení exekuce a pověření soudního exekutora. Účastníky tohoto řízení jsou pouze oprávněný a povinný. Nejdůležitější částí exekučního řízení je provádění exekuce. Úkony směřující k provedení exekuce činí soudní exekutor i bez návrhu (§ 46 odst. 1 e.ř.) a vzhledem k obsahu dalších ustanovení např. § 46 odst.1, § 47 odst.1, § 44 odst.2 a § 58 odst. 3 lze uzavřít, že provádění exekuce je řízení prováděné z moci úřední. Soudní exekutor má při provádění exekuce dle § 28 a § 52 odst. 2 e.ř. postavení soudu a pro exekuční řízení se dle § 52 odst. 1 e.ř. použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu. Dle ust. § 94 odst. 3 o.s.ř. vydává soud v řízení prováděném z moci úřední usnesení o přibrání

účastníka, a to jakmile se dozví, že někdo z těch o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, se neúčastní řízení od jeho zahájení. Tímto usnesením přibere soud předmětnou osobu do řízení jako účastníka. Stejně postupuje při provádění exekuce exekutor, když zjistí, že povinný má manžela a že dosud nebyl vydán exekuční příkaz ohledně majetku v SJM. Dle ust. § 202 odst. 1 písm. b) o.s.ř. není proti tomuto usnesení odvolání přípustné a toto usnesení tak není ve smyslu § 168 odst. 2 o.s.ř. třeba doručit účastníkům.

Ke vzniku účastenství manžela povinného na exekučním řízení je tak třeba procesního rozhodnutí soudního exekutora a to buď vydání exekučního příkazu ohledně majetku v SJM nebo usnesení o přibrání manžela za účastníka řízení dle § 94 odst. 3 o.s.ř. Manžel povinného vystupuje v exekučním řízení na straně povinné a má v exekučním řízení všechna práva a povinnosti jako povinný. Ustanovení exekučního řádu, ale i občanského soudního řádu týkající se povinného se tak týkají jeho manžela. Manžel povinného může tedy např. podávat návrh na odklad exekuce, návrh na zastavení exekuce, vznášet námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, nahlížet do spisu apod. Na druhé straně je ale manžel povinného např. povinen umožnit vstup na místa, kde se nacházejí movité věci, učinit prohlášení o svém majetku, sdělit nového plátce mzdy apod. Manžela povinného se však týkají i ustanovení, která hovoří o povinném, ale ukládají povinnost jiným subjektům. Jde např. o ustanovení občanského soudního řádu ukládající povinnosti subjektům provádějícím, výkon rozhodnutí např. plátce mzdy, peněžní ústav, dlužník povinného. Obdobnou povahu má i ustanovení § 33 exekučního řádu, které sice hovoří pouze o poskytování údajů o povinném, nicméně ve světle shora uvedeného je zřejmé, že je nutno tuto povinnost vztáhnout i na manžela povinného jakožto účastníka řízení na straně povinné.

V případě, že by banka odmítla sdělit požadované skutečnosti, je na místě, aby exekutor postupoval dle § 34 odst. 2 e.ř. a po urgenci žádosti navrhl soudu uložení pořádkové pokuty peněžnímu ústavu.¹³¹

Závěr je tedy takový, že třetí subjekty jsou povinny sdělit soudnímu exekutorovi údaje o majetku povinného, ale i údaje o majetku, který je evidován na jeho manžela, neboť se může jednat o majetek ve společné jmění manželů, který je možno postihnout. Toto platí, vzhledem na shora uvedené, i o bývalém manželu povinného, neboť i on

¹³¹ Ze stanoviska Právní a legislativní komise Exekutorské komory ČR (závěry PAL komise ohledně možnosti vydat soudním exekutorem usnesení podle § 94 odst. 3 o.s.ř. jsou dle mého názoru chybné, neboť toto usnesení je možno vydat pouze v řízeních, která je možno zahájit i bez návrhu, což v žádném případě není řízení exekuční – pozn. aut.)

může být účastníkem exekučního řízení z titulu nevypořádaného společného jmění manželů.

IV. 3 Lustrace majetku – bývalý manžel povinného

Co se týká bývalého manžela povinného, nejedná se při poskytování součinnosti třetími osobami pouze o problém zjištění majetku, který je na něho evidován a který by bylo možno postihnout z titulu nevypořádaného společného jmění manželů. Často je totiž problematické samo ztotožnění této osoby. Soudní exekutor má elektronický přístup do Centrální evidence obyvatel, kde však často zjistí pouze údaje o povinném a mezi těmito údaji datum rozvodu manželství povinného. Za předpokladu, že od rozvodu ještě neuběhly tři roky, je možné postihnout majetek v nevypořádaném společném jmění povinného a jeho manžela. Tohoto manžela je však třeba dohledat.

Tuto informaci často mají matriky v místě bydliště povinného a je tedy nutné požádat je o součinnost. Některé obecní úřady však odmítají ohledně bývalého manžela povinného informace poskytnout a odvolávají se na znění § 33a e.ř., který stanoví, že v elektronické podobě způsobem umožňujícím dálkový přístup poskytne pro potřeby provedení exekuce exekutorům prostřednictvím Komory Ministerstvo vnitřní údaje z informačního systému evidence obyvatelstva a z registru rodných čísel. Těmito údaji jsou podle § 33a odst. 3 písm. a) u občanů ČR jméno, popřípadě jména, příjmení, případně jejich změna, rodné příjmení, datum narození, pohlaví a jeho změna, místo a okres narození; u občana, který se narodil v cizině, místo a stát, na jehož území k narození došlo, rodné číslo, státní občanství, adresa místa trvalého pobytu včetně předchozích adres místa trvalého pobytu, počátek trvalého pobytu, popřípadě datum zrušení údaje o místě trvalého pobytu nebo datum ukončení trvalého pobytu na území České republiky, zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům, rodinný stav, datum jeho změny a místo uzavření manželství, rodné číslo manžela; je-li manželem cizinec, který nemá přiděleno rodné číslo, jeho jméno, popřípadě jména, příjmení manžela a datum jeho narození, datum, místo a okres úmrtí; jde-li o úmrtí občana mimo území České republiky, datum a stát, na jehož území k úmrtí došlo, den, který byl v rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého uveden jako den úmrtí. Jako argument k tomu neposkytnout součinnost ohledně bývalého manžela jim slouží skutečnost, že údaje o bývalém manželovi nejsou uvedeny ve výčtu výše.

Tato argumentace je však lichá, neboť uvedené ustanovení upravuje pouze údaje, které jsou poskytovány soudním exekutorům elektronickým způsobem pomocí dálkového přístupu. Nic to nemění na jejich povinnosti vyhovět žádosti soudního exekutora o součinnost podle § 33 odst. 3 e.ř., který stanoví povinnost orgánům státní správy a samosprávy poskytnout soudnímu exekutorovi údaje potřebné k provedení exekuce. Údaje o bývalém manželovi povinného jsou, vzhledem ke shora uvedenému, bezesporu údaji potřebnými k provedení exekuce.

„V rámci realizace svého pověření požádal pověřený soudní exekutor Statutární město K., k poskytnutí součinnosti dle § 34 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., spočívající v poskytnutí údajů o bývalé manželce povinného (jména, data narození nebo rodného čísla a bydliště), vzhledem k tomu, že byl centrální evidencí obyvatel poskytnut údaj o rozvodu povinného dne 20.10. 2005. Tyto údaje byly označeny jako nezbytné pro další průběh exekučního řízení.

Dne 28.8. 2006 bylo pověřenému soudnímu exekutorovi doručeno sdělení Magistrátu města K. ze dne 22.6. 2006, kterým bylo sděleno, že exekutorem požadované údaje nejsou uvedeny ve výčtu ustanovení § 33a odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., které lze k provedení exekuce poskytnout...

Dle názoru soudu pověřeným soudním exekutorem požadované údaje spočívající ve jménu, rodném čísle a bydlišti bývalé manželky povinného patří mezi údaje, které mají být exekutorovi dle ust. § 33a odst. 3 exekučního řádu poskytovány, neboť exekuční řád nestanoví, že by se tyto údaje měly týkat pouze povinného. Soud má za to, že poskytnutí těchto údajů může být nezbytné pro provedení nařízené exekuce a bylo tedy povinností Statutárního města K. tyto údaje pověřenému soudnímu exekutorovi poskytnout. Statutární město K. bylo řádně pověřeným soudním exekutorem k poskytnutí součinnosti podle § 33 odst. 1 exekučního řádu vyzváno a tato součinnost nebyla poskytnuta, ačkoli předmětné usnesení soudního exekutora bylo Statutárnímu městu K. řádně doručeno.¹³² Proto soud rozhodl podle § 34 odst. 3 exekučního řádu ve spojení s § 53 o.s.ř. o uložení pořádkové pokuty Statutárnímu městu K. za opakované porušení součinnosti, a to ve výši 10.000,- Kč, která je odůvodněná závažností maření součinnosti...“¹³³

¹³² Žádosti o součinnost nebylo vyhověno, proto soudní exekutor žádost opakoval a pro opakovanou žádost zvolil formu usnesení podle § 128 o.s.ř. ve spojení s § 52 odst. 1,2 exekučního řádu – pozn. aut.

¹³³ Usnesení Okresního soudu v Karviné – pobočka v Havířově č.j. 128 Nc 1262/2006-29 ze dne 5.1. 2007 – nepublikováno.

V. Závěr

V. 1 Shrnutí

Výše jsem se tedy pokusil nastínit některé vybrané problémy současného exekučního řízení. Záměrně jsem zvolil název této práce jako „vybrané problémy...“, neboť problémů v exekučním řízení, které v této práci z důvodů povoleného rozsahu nebyly nastíněny, existuje nepoměrně více.

Na samostatnou práci by jistě vystačilo téma exekuce a konkurz (navíc ve světle nového insolvenčního zákona¹³⁴), v práci se téměř neobjevilo téma exekuce prodejem nemovitostí a v této souvislosti tolik problematická otázka nákladů exekutora při rozdělení pohledávek do skupin podle § 337c o.s.ř.

Soudní praxe nebyla až do 1.1. 2008 jednotná v tom, zda při rozvrhu zařadit pohledávku soudního exekutora do první nebo do třetí skupiny. Zařadíme-li pohledávku soudního exekutora (náklady exekuce, které vznikly prováděním dražby) do třetí skupiny, získáme často velice neuspokojivý důsledek a sice, že exekutor provede dražbu nemovitostí povinného (což je úkon velice časově i finančně náročný¹³⁵) a jediný, kdo je v dražbě uspokojen je zástavní věřitel. Tedy neuhrazeny zůstanou náklady exekuce a často i oprávněný, pro kterého je pohledávka v této konkrétní exekuci vymáhána, zůstane neuspokojen.

V důsledku zařazení nákladů exekuce do třetí skupiny tedy soudní exekutor nejenže nedostane za svou práci zapláceno, ale dokonce se jeho majetek zmenší o náklady, které mu prováděním exekuce vznikly. Úměrně tomu jak v poslední době rostl počet soudců, kteří zařazovali pohledávku soudního exekutora do třetí skupiny, klesal počet dražeb, které exekutoři konali. Tuto situaci snad do budoucna vyřešila novela č. 347/2007 Sb., která zařadila s účinností od 1.1. 2008 pohledávku soudního exekutora na úhradu nákladů exekuce explicitně do první skupiny.

Dále jsem se nezabýval problémem procesního nástupnictví podle § 107 o.s.ř. a § 36 odst. 3 e.ř. Jak postupovat v případě, že povinný zemře se zanecháním majetku, tedy

¹³⁴ Zák. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

¹³⁵ Lustrace majetku povinného, exekuční příkaz prodejem nemovitostí, vyznění o právní moci usnesení o nařízení exekuce, usnesení o přibrání znalce, usnesení o ceně nemovitosti, dražební vyhláška, dražba, usnesení o přiklepu a pravidelně též pronájem dražební síně, místní prohlídka nemovitostí atd., tedy měsíce času a tisíce korun na nákladech.

s procesními nástupci (dědici)? Teoreticky je uznáváno, že soudní exekutor po právní moci usnesení, kterým bylo dědické řízení skončeno, vydá podle § 36 odst. 3 e.ř. a § 52 odst. 1 a 2 e.ř. za použití § 107 odst.1 o.s.ř. usnesení o procesním nástupnictví, ve kterém rozhodne, že na straně povinného dále vystupují dědici povinného. Je to však dosud příliš „nevyšlapaná“ cesta. Otázkou totiž zůstává, jak se k takovému usnesení postaví instituce, které poskytují soudnímu exekutorovi součinnost při lustraci majetku povinného, viz. kapitola o součinnosti třetích osob.

Nedotkl jsem se ani problému movitých věcí, které nepodléhají exekuci. Tento problém je však již na ústupu, stejně tak jako je na ústupu způsob exekuce prodejem movitých věcí.¹³⁶ Daleko větším problémem (z pohledu povinného) je otázka nezabavitelného minima. Při exekuci srážkami ze mzdy problém nevzniká, ten vzniká při dnes nejčastěji používaném způsobu exekuce, při exekuci příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu.

V naprosté většině případů je totiž mzda zaměstnavatelem poukazována na účet zaměstnance. Pravidelně se tak stává, že povinný je připraven o celou mzdu za první měsíc exekuce (další mzdu si pak ve většině případů nechává vyplácet v hotovosti). Dlužníci se domnívají, že tím jsou vlastně obcházena ustanovení občanského soudního řádu o nezabavitelném minimu. Při exekuci příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu však nelze přezkoumávat původ finančních prostředků, které byly připsány na účet. Bylo by to spojeno s nepřiměřenými obtížemi a znamenalo by to velkou administrativní zátěž (soudu, soudního exekutora či banky). Pokud se dlužník dostane do situace, že hrozí exekuce na jeho majetek, musí s takovým následkem počítat. Nedomnívám se, že by bylo nutné tento problém legislativně řešit, přestože poslední dobou je v tomto směru vyvíjen tlak z řad dlužníků a různých občanských sdružení.

Prodej podniku je další otázkou, která by zasloužila bližšího zkoumání, neboť je známo více případů, kdy soudní exekutor nařídil prodej podniku, avšak z praxe neznám jediný případ, kdy exekutor exekuci prodejem podniku také úspěšně skončil. Většinou došlo v mezidobí k prohlášení konkurzu na majetek povinného a exekuci tak nebylo možno provést. Do budoucna se však tento způsob provedení exekuce jeví zajímavým.

Další problém vyvstal přijetím zákona č. 133/2006 Sb. s účinností od 14. 5. 2006. Tímto zákonem byl totiž zaveden nový způsob výkonu rozhodnutí ukládajících

¹³⁶ Tento způsob exekuce je sice nejčastěji medializován ve sdělovacích prostředcích, avšak procento exekucí prováděných tímto způsobem je malé a stále na ústupu, neboť v drtivé většině případů se nejedná o způsob, který vede k cíli, tedy k uspokojení oprávněného a navíc velmi citelně zasahuje do práv povinného. Tento způsob provedení exekuce je však v zákoně třeba zachovat jako ultima ratio.

povinnost k peněžitému plnění, nazvaný příkaz k výplatě z účtu u peněžního ústavu. Nová právní úprava je obsažena v ust. § 320b až 320h. Ekvivalent nového způsobu výkonu rozhodnutí pro exekuční řízení je upraven v ust. § 65a e.ř. pod názvem exekuce příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu. Tohoto nového způsobu provedení exekuce jsem se ve své práci též nezabýval, přestože právě na tomto příkladu lze snadno demonstrovat, že méně je někdy více. U legislativního procesu toto platí dvojnásob. Současné způsoby provedení exekuce potažmo výkonu rozhodnutí považují za dostatečné a osvědčené a zavedení nového způsobu výkonu rozhodnutí (exekuce) považují v takovéto podobě za velmi nešťastné. Zákonodárce zde vytvořil velice složitou právní konstrukci, kterou ovšem nedotáhl do konce.

Ustanovení § 320b o.s.ř. stanoví, že výkon rozhodnutí příkazem k výplatě z účtu povinného u kteréhokoli tuzemského peněžního ústavu se provede tak, že peněžní ústav, jemuž oprávněný předloží příkaz soudu k výplatě, odepíše z účtu povinného, je-li takový účet peněžním ústavem veden, vymáhanou pohledávku s příslušenstvím a uhradí ji oprávněnému. Ustanovení § 320c o.s.ř. stanoví, že k návrhu oprávněného, který musí kromě obecných náležitostí obsahovat i rodné číslo povinného (bylo-li přiděleno), nebo identifikační číslo (bylo-li přiděleno), je-li povinný podnikatelem, soud rozhodne o nařízení výkonu rozhodnutí usnesením, ve kterém přikáže nejmenovanému peněžnímu ústavu, je-li u něho účet povinného veden, aby po předložení tohoto usnesení spolu s příkazem k výplatě odepsal peněžní prostředky z účtu povinného až do výše vymáhané pohledávky s příslušenstvím a vyplatil je oprávněnému. Nemilé překvapení je obsaženo v § 320e, který stanoví, že na základě pravomocného usnesení vydá soud oprávněnému příkaz k výplatě. V příkazu k výplatě soud přikáže nejmenovanému peněžnímu ústavu, aby odepsal z účtu povinného, pokud je tímto peněžním ústavem veden, peněžní částku uvedenou v příkazu a vyplatil ji oprávněnému.

Především je nutno poukázat na skutečnost, že první problémy s tímto způsobem výkonu rozhodnutí vznikají již při podání návrhu oprávněným. Zákonodárce zde požaduje po oprávněném, aby v návrhu na výkon rozhodnutí uvedl rodné číslo povinného. Tento požadavek je však oprávněným ve většině případů těžko splnitelný, neboť oprávněný nemá za současné právní úpravy možnost tuto informaci zjistit. Bude tedy odkázán na informaci, kterou případně obdržel od povinného.

Ustanovení § 320e požaduje, aby soud vydal příkaz k výplatě na základě pravomocného usnesení. Tato konstrukce není zdařilá, neboť usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí bude nutné nejprve doručit povinnému, který má dostatek času na to,

aby zajistil zmaření tohoto způsobu výkonu rozhodnutí tím, že převede své finanční prostředky na jiné účty (třeba v zahraničí) popř. je vybral v hotovosti.

Celý způsob provedení výkonu rozhodnutí se ještě více komplikuje v případě, že ho budeme chtít provést v rámci exekuce podle exekučního řádu. Ustanovení § 65a e.ř. říká, že nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se na provádění exekuce příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu upravující výkon rozhodnutí příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu. V praxi to tedy bude znamenat, že soud na návrh oprávněného vydá usnesení o nařízení exekuce (bez určení způsobu, neboť o tom rozhoduje soudní exekutor), soudní exekutor poté vydá exekuční příkaz nařizující exekuci příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu.

Další problém zde nastává s tím, kdo je oprávněn vydat příkaz k výplatě z účtu, zda je to soudní exekutor nebo soud, který exekuci nařídil. Pouze výkladem jednotlivých ustanovení občanského soudního řádu a exekučního řádu (§ 52 odst. 1 a 2 e.ř. ve spojení s § 320b a násl. o.s.ř.) lze dospět k závěru, že by to měl být soudní exekutor. Z toho jak je konstruován institut příkazu k výplatě (jehož teoretické zařazení také není nesporné¹³⁷) vyplývá, že by měl být pouze jeden, aby nedošlo ke zneužití. V opačném případě by mohl oprávněný inkasovat několikrát.

Celá tato konstrukce je pro exekuční řízení (podle exekučního řádu) nepoužitelná, neboť ve věci může být vydáno více exekučních příkazů a povinnému je zabavován majetek z různých zdrojů. Stalo se tedy v praxi pravidlem, že plnění probíhá přes účet soudního exekutora, aby tento měl přehled o celém řízení a věděl kolik zbývá vymoci a tomu přizpůsobil způsob provedení exekuce. I v případě, že by se obdobně zažil v praxi způsob, že příkaz k výplatě z účtu zašle peněžnímu ústavu přímo soudní exekutor a nikoliv oprávněný, bude tento způsob provedení exekuce zdlouhavým, neboť soudní exekutor by musel příkaz zaslat nejprve jednomu peněžnímu ústavu a teprve po sdělení tohoto peněžního ústavu, že u něho povinný nemá veden účet, případně, že vykazuje nulový zůstatek ve chvíli doručení (tento způsob provedení exekuce totiž navíc neobsahuje žádné sledovací období, jako je tomu v případě exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu), mohl by soudní exekutor zaslat příkaz jinému peněžnímu ústavu.

Praktičtější je tedy klasický způsob provedení exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, kde soudní exekutor nejprve provede lustraci majetku

¹³⁷ Jedná se o druh usnesení?

povinného a poté, když zná čísla účtů povinného a zůstatky na těchto účtech k datu doručení žádosti o součinnost, zaměří svůj exekuční příkaz na konkrétní účet povinného. Toto je navíc možno učinit předtím, než usnesení o nařízení exekuce nabude právní moci, tedy než je doručeno povinnému a exekuce prozrazena, tudíž se minimalizuje možnost jejího zmaření.

Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že *de lege ferenda* by bylo lepší ustanovení občanského soudního řádu a exekučního řádu o příkazu k výplatě z účtu u peněžního ústavu bez náhrady zrušit. Ostatně se domnívám, že tento způsob provedení exekuce prozatím nikdo nepoužívá, alespoň ze soudních exekutorů.

Nyní k problémům kterým jsem se v této práci věnoval především. Jedná se o účast manžela povinného v exekuci. Účast manžela povinného v exekuci je od účinnosti zákona č. 120/2001 Sb. jednou z nejsložitějších otázek současného exekučního řízení a v praxi vyvolává nejvíce incidenčních žalob. Rozhodování soudů v těchto věcech není konstantní a lze se setkat i s případy, kdy různé soudy, dokonce různé senáty stejného soudu, rozhodují v prakticky totožných věcech rozdílně. Předně je třeba si uvědomit, z jakého důvodu je manžel povinného „vtažen“ do řízení. Je tomu tak z důvodu společného jmění manželů, které „představuje pevnější, organizovanější a hlavně stabilnější uspořádání majetkových vztahů než spoluvlastnictví podílové...“¹³⁸ Jedná se o majetkové společenství mezi manžely, které zahrnuje aktiva i pasiva. Jednání jednoho z manželů zavazuje, až na výjimky, i druhého z manželů. Jak bylo řečeno výše, v exekuci lze postihnout jednak výlučný majetek povinného a jednak majetek, který je ve společném jmění manželů povinného a jeho manžela, i kdyby se jednalo o vymáhání závazku, který vznikl jen jednomu z manželů (§ 42 odst. 1 e.ř.). Za určitých podmínek, vysvětlených výše, se domnívám, že lze postihnout i majetek ze zaniklého a dosud nevypořádaného (respektive pro účely exekuce považovaného za nevypořádané) společného jmění manželů.

Spor se vede o základní stavební kámen této konstrukce a sice co je předmětem společného jmění manželů. Velká část soudní praxe se řídí starší judikaturou Nejvyššího soudu ČR, který dovodil, že předmětem společného jmění manželů není pohledávka z účtu manžela povinného u peněžního ústavu a mzda manžela povinného.

¹³⁸ Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, svazek I., 3. vydání. Praha : Aspi, 2002, 327 s.

Tento názor považuji za nesprávný, neboť se domnívám, že nemá dostatečnou oporu v zákonných ustanoveních a ve svém důsledku maří účel exekučního řízení a poškozují oprávněného, který nejen že nedostane své plnění, ale ještě musí hradit náklady řízení o vylučovací žalobě.

Nevidím důvod, proč by pohledávka z účtu manžela povinného u peněžního ústavu a mzda manžela povinného měla mít v rámci společného jmění manželů zvláštní postavení. Jedná se o pohledávky jako jakékoliv jiné. „Majetkem ve smyslu ust. § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku je nutno rozumět vedle věcí také práva, zejména pohledávky a penězi ocenitelné jiné majetkové hodnoty (např. obchodní podíl). Pohledávka za bankou na výplatu peněz uložených na účtu není nic jiného než právem. Nabytím pohledávky je pak okamžik vzniku pohledávky za bankou; okamžik platnosti je pak důležitý z hlediska toho, kdy je pohledávka za třetí osobou v konkrétním případě skutečně možno postihnout exekucí (výkonem rozhodnutí) – takto lze postihnout jen pohledávku splatnou. Na pohledávku za peněžním ústavem se za normálních okolností nevztahují ani žádné z výjimek uvedených v citovaném ust. § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku. Zvláštní režim pohledávky tohoto typu je pak dovozován z ust. § 709 a násl. obchodního zákoníku. Avšak z tohoto režimu nelze ještě dovozovat, že má být ve vztahu k právní úpravě SJM speciální úpravou stran toho, v jakých případech lze případy použitelnosti k tomu speciálně zavedeného ustanovení upravující postih majetku v SJM (tj. § 262a o.s.ř. a § 42 e.ř.). Řetězec od obecného ke speciálnímu předpisu je zde konstruován tak, že ust. § 709 odst. 1 ObchZ a § 719 ObchZ jsou speciální ve vztahu k obecným dispozičním oprávněním manželů stran jejich majetku v SJM (zejména § 145 ObčZ), ovšem § 262a o.s.ř. a § 42 e.ř. jsou speciální ve vztahu k těmto ustanovením obchodního zákoníku v případech nuceného vymáhání pohledávek spadajícího do rozsahu jejich definice (tj. jde o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů). Na podporu názoru, že je důvodné, aby bylo možno exekučně postihnout mzdu i bankovní účet manžela povinného, při splnění podmínek § 262a o.s.ř. svědčí i teleologické argumenty – zákonodárce novou právní úpravou SJM chtěl vytvořit majetkové společenství manželů, jež zahrnuje v případě majetkových výhod (tj. § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ) až nevýslovně určené výjimky veškeré majetkové hodnoty manželům náležející, bez ohledu na jejich formu. Tedy zásadně vše, co má penězi ocenitelnou hodnotu a bylo nabyto některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, je nutno zahrnout do SJM; není podstatná forma majetkových výhod, nýbrž jejich penězi vyčíslitelná hodnota. Podobný trend se

následně prosadil v nové úpravě § 262a o.s.ř., resp. § 42 e.ř., kdy dříve nepostižitelné majetkové hodnoty (např. obchodní podíl) nově postižitelné jsou; trendem je tedy možnost exekučně postihnout, pokud možno, jakoukoliv majetkovou výhodu povinného (resp. manželů jako jakési majetkové „jednotky“, s níž se v exekuci či výkonu rozhodnutí nakládá jako s jedním případem), bez ohledu na formu či povahu oné majetkové výhody. Bylo by tedy zcela v rozporu se smyslem a účelem výkonu rozhodnutí či exekuce, pokud by bylo možno exekučně postihnout movité či nemovité věci povinného a jeho manžela, jeho podíl ve společnosti či družstvu, či jeho různé pohledávky a majetkové práva, jsou-li součástí SJM, avšak nebylo by možné postihnout peníze na účtu toho z manželů, který není povinným, třebaže se jedná jen o různé formy majetku náležející do jedné majetkové jednotky – majetkového společenství povinného a jeho manžela.¹³⁹

Do budoucna by bylo na místě prosadit novelu občanského soudního řádu a exekučního řádu, kde by bylo explicitně stanoveno, že mzda manžela povinného, jakož i jeho pohledávka z účtu u peněžního ústavu může být exekučně postižena, pokud dluh vznikl za trvání manželství a tyto majetkové hodnoty jsou součástí společného jmění povinného a jeho manžela, popřípadě se za součást společného jmění pro účely exekuce považují. Jiný způsob pravděpodobně není možný, neboť rozhodovací praxe soudů v této věci není sjednocená a pravděpodobně v dohledné době nelze očekávat jakýkoliv posun, což nepřispívá k právní jistotě účastníků řízení.

Dále bylo velmi rozsáhle pojednáno o nákladech exekuce. V průběhu tvorby této práce se řada problematických míst ohledně nákladů exekuce vyjasnila. Jiné problémy jsou dle mého názoru na obzoru, neboť od ledna 2008 je v účinnosti nový zákon č. 347/2007 Sb., tzv. „malá novela exekučního řádu“ který novelizoval mimo jiné i ustanovení exekučního řádu týkající se nákladů exekuce. O této „malé novele“ viz. níže.

Stále však přetrvává problém, jaké plnění považovat za dobrovolné. Existují názory, že bez ohledu na znění vyhlášky č. 330/2001 Sb., již po podání návrhu na nařízení exekuce nelze považovat jakékoliv plnění povinného za dobrovolné, neboť protože povinný dobrovolně neplnil, byl oprávněný nucen podat návrh na nařízení exekuce. Tím méně je možno považovat plnění za dobrovolné, bylo-li učiněno po nařízení exekuce.

¹³⁹ Usnesení OS pro Prahu 2 č.j. 5 Nc 1644/2006-54 ze dne 29.6. 2007 – nepublikováno, shodně in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 223 s. a násl.

Po doručení usnesení o nařízení exekuce je pak dobrovolné plnění dle těchto názorů i pojmově vyloučeno s ohledem na generální inhibitorium uvalené na majetek povinného (§ 44 odst. 7 e.ř.).

Snahu o vyřešení pojmu dobrovolného splnění povinnosti v rámci exekuce měla vyhláška č. 291/2006 Sb., která stanovila v § 5 odst. 1 věta druhá, že za vymožené plnění se považuje každé plnění, které bylo učiněno poté, co soud vydal rozhodnutí podle § 44 odst. 2 zákona. Nálezem Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 8/06 však bylo toto ustanovení zrušeno. Nyní je tedy opět na každém soudu, aby se vždy znova v rámci jednotlivého řízení pokusil definovat pojem dobrovolného splnění povinnosti.

Možnost dobrovolného splnění povinnosti po zahájení exekučního řízení bych do budoucna nevyklučoval, avšak zcela určitě bude nutné zpřesnit úpravu tohoto institutu, aby byla zcela jednoznačná.

Nyní tomu tak není, neboť ustanovení § 46 odst. 3 e.ř. vyvolává více otázek, než dává odpovědí. Znovu se zde objevuje problém dobrovolnosti plnění a navíc vyvstává otázka, jak má exekutor od provedení exekuce upustit. Má soudní exekutor vydat usnesení o tom, že upouští od provedení exekuce?¹⁴⁰ A v jakém případě má upustit od provedení exekuce? V jaké výši musí povinný uhradit náklady exekuce, aby soudní exekutor od provedení exekuce upustil? Měl by uhradit celou odměnu exekutora, nebo pouze odměnu sníženou podle ust. § 11 odst. 1 písm. a) vyhl. č. 330/2001 Sb. V případě, že by povinný uhradil z vlastní vůle nárok oprávněného a soudnímu exekutorovi sníženou odměnu, splnil podmínky § 46 odst. 3 e.ř., či nikoliv? Především na tyto otázky by měla případná novela dát odpovědi.

Ohledně účelně vynaložených nákladů exekuce se soudní praxe nyní po vydání nálezů ÚS ČR sp. zn. Pl. ÚS 8/06 ustálila tak, že v řízeních zahájených před účinností vyhlášky č. 291/2006 Sb., tedy před 1.8. 2006, je třeba, aby soudní exekutor prokázal vznik veškerých účelně vynaložených nákladů exekuce, paušální náhrada nákladů není přiznávána. V řízeních zahájených po 1.8. 2006 je třeba doložit vznik účelně vynaložených nákladů exekuce, jen pokud soudní exekutor požaduje úhradu vyšší částky než 3500,- Kč, tedy paušální.¹⁴¹

¹⁴⁰ Není totiž zcela jasná forma, jakou by mělo mít „upuštění od provedení exekuce“.

¹⁴¹ Objevil se však i názor jiný (například v judikatuře MS v Praze) a sice, že pro určení, zda lze účtovat paušální úhradu nákladů exekuce, je určující doba, kdy byly tyto náklady vynaloženy, nikoliv kdy bylo zahájeno exekuční řízení.

Dále jsem se v práci pokusil nastínit problematiku poskytování součinnosti soudnímu exekutorovi třetími osobami při provádění exekuce. Důvodová zpráva k zákonu č. 360/2003 Sb. k tomu uvádí:

„Trvalým problémem exekučního řádu je poskytování součinnosti třetími osobami. I když podle § 34 odst. 2 exekučního řádu je stanovena povinnost poskytnout exekutorovi součinnost bez zbytečného odkladu. Nemałym problémem se jeví i součinnost ve vztahu ke zdravotním pojišťovnám, které zcela odmítají poskytovat soudním exekutorům součinnost s odůvodněním že ustanovení § 33 a 34 exekučního řádu (e. ř.) se na ně nevztahuje, vzhledem k tomu, že nevedou evidenci osob a jejich majetku. Z těchto důvodů soudní exekutoři velice těžce získávají informace o plátcí mzdy povinného, ke kterým se dostanou maximálně v rámci případně zvoleného způsobu exekuce prodejem movitých věcí. Obdobné výhrady lze uplatnit i proti České správě sociálního zabezpečení a jejím územním pracovištím... Změna ustanovení § 33 je motivována zejména sjednocením pravidel při poskytování součinnosti soudům v občanském soudním řízení (tj. i v řízení o výkonu rozhodnutí) a soudním exekutorům v exekučním řízení. Dosavadní ustanovení § 33 obsahuje velmi roztržštěnou právní úpravu součinnosti poskytované soudním exekutorům, jejímž praktickým důsledkem je zhoršení postavení soudních exekutorů vůči některým třetím osobám (popř. orgánům) při poskytování součinnosti oproti postavení soudů... Doplnění ustanovení § 33 odst. 3 o orgán sociálního zabezpečení a zdravotní pojišťovny má přispět k vyloučení pochybností o tom, zda obecná povinnost sdělit exekutorovi požadované skutečnosti, nutné k výkonu exekuční činnosti, vylučuje povinnost mlčenlivosti, kterou různé osoby nebo orgány převzaly smluvně nebo jim vyplývá ze zvláštních právních předpisů. Doposud byla praxe taková, že některé orgány, přímo neuvedené ve zmíněném odst. 3 § 33 se odvolávaly na skutečnost, že zákon zřejmě opomenutím jejich zproštění mlčenlivosti výslovně neuváděl, byť povinnost součinnosti mají obecně právnické osoby vedoucí evidenci majetku či osob. V důsledku toho činí novela nápravu vzniklého stavu... Ustanovení § 33 odst. 3 vychází z § 128 OSŘ a navazuje na § 28 e. ř. (úkony exekutora se považují za úkony soudu). Výslovné určení bezplatnosti poskytování součinnosti soudním exekutorům vyplývá z dosavadní publikované judikatury vztahující se k § 128 OSŘ. Tímto výslovným určením může být předejito sporům, které již jednou byly, byť v případě soudů, vyřešeny. Jak se v dosavadní praxi ukázalo, ani právní závěr, že žádost exekutora o poskytnutí součinnosti není žádostí o placenou službu není dostatečný pro zajištění bezplatného získání informace

v každém případě. Například některé banky požadují i za negativní informaci, že u nich není veden účet povinného i 2000 Kč, což při počtu bank značně prodražuje exekuci a zatěžuje oprávněného. Proto se navrhuje ustanovení § 34 odst. 1 doplnit též o výslovné určení, že soudní exekutor je osvobozen též od správních poplatků. Toto ustanovení zejména uvolní velmi nepřehlednou situaci ve vztahu ke katastrálním úřadům, které sice poskytují bezplatně informace, avšak musí tak činit na zvláštních výpisech, neboť výpisy z katastru nemovitostí jsou veřejnou listinou, jejíž vydání podléhá zaplacení správního poplatku, od kterého soudní exekutor není osvobozen...¹⁴²

Zákonodárce se tedy snaží kasuisticky vypočíst subjekty, které jsou povinny soudnímu exekutorovi poskytnout na jeho žádost součinnost při provádění exekuce. Dožádané subjekty, zejména finanční instituce, se však snaží rozborem daných ustanovení (§ 33 až 34 e.ř.) prokázat, že jich se povinnost poskytnout součinnost netýká, popřípadě některé informace odmítají soudnímu exekutorovi poskytnout.

Je tedy dle mého názoru na místě zamyslet se nad tím, zda na místo neustálého rozšiřování výčtu subjektů a situací, při kterých jsou požádané subjekty povinny poskytnout soudnímu exekutorovi součinnost, by nebylo účelnější navrátit se k obecnějšímu formulování povinnosti třetích subjektů k součinnosti. Přitom by bylo lze se inspirovat ustanovením § 128 o.s.ř.

Dále, v zájmu ulehčení práce soudům, by bylo užitečné stanovit za neposkytnutí součinnosti sankci v podobě pořádkové pokuty, kterou by ale ukládal přímo soudní exekutor podle § 53 o.s.ř. ve spojení s § 52 odst. 1 a 2 exekučního řádu, jak je tomu v průběhu exekučního řízení i v jiných případech.

Teprve poté by byla upravena součinnost Policie ČR a další speciální případy součinnosti. Přínosem by mohla být poskytnutá součinnost i městskými (obecními) policiemi.

V. 2 Novela exekučního řádu

Dne 1.1. 2008 nabyt účinnosti zákon č. 347/2007 Sb., tzv. „malá novela exekučního řádu“. Tato novela se dotkla i některých v této práci rozebíraných problémů. Především

¹⁴² Z důvodové zprávy k zákonu č. 360/2003 Sb. kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).

se jedná o úpravu nákladů exekuce. Podle nového ustanovení § 55a exekučního řádu soud exekuci na návrh účastníků nezastaví, nejsou-li zaplacený náklady exekuce.

Dále bylo novelizováno i ustanovení § 89 exekučního řádu, které nyní stanoví, že dojde-li k zastavení exekuce, hradí náklady exekuce a náklady účastníků ten, který zastavení zavinil. V případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného hradí paušálně určené či účelně vynaložené výdaje exekutorovi oprávněný.

Nejprve se zdálo, že novelizací § 89 e.ř. byl vyřešen jeden z hlavních problémů rozebíraných v této práci a sice, kdo nese riziko nákladů neúspěšné exekuce. Zákonodárce se přiklonil na stranu těch, kteří tvrdili, že soudní exekutor není stricto sensu podnikatelem, ale že se jedná o činnost sui generis. Zdálo se, že jednoznačně byla posílena zásada, že soudní exekutor musí dostat za svou práci zaplacen.

Po čase však začalo velké množství soudů rozhodovat tak, že exekuci k návrhu oprávněného zastavují, i když nejsou uhrazeny náklady exekuce. Nerespektují tak ustanovení § 55a exekučního řádu. Dále některé soudy gramatickým výkladem dospěly k názoru, že při zastavení exekuce pro nemajetnost povinného je oprávněný povinen uhradit pouze účelně vynaložené náklady exekuce, nikoliv však odměnu exekutora.

Vzhledem ke skutečnosti, že povinný je nemajetný, ukončil aktivní podnikatelskou činnost, tato rozhodnutí soudů de facto znamenají, že soudní exekutor nedostane za svou práci zaplacen, což je v rozporu se zákonem č. 120/2001 Sb., který kogentně stanoví, že soudní exekutor vykonává exekuční činnost za úplat. Ustanovení § 89 e.ř. je nutno ve spojení s § 3 odst. 1 e.ř. vykládat i po novele č. 347/2007 Sb. tak, že v případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného soud musí uložit oprávněnému nahradit náklady exekuce a to jak odměnu (§ 3 e.ř.) tak účelně vynaložené náklady exekuce (§ 89 e.ř.).

Právě proto si nemyslím, že bylo zbytečné se genezí právní úpravy nákladů exekuce zabývat, neboť jen rozbořením dřívější situace lze obhájit nyní přijatou úpravu, která, jak se nyní ukázalo, nevyřešila problém s odměnou exekutora, přestože tyto ambice původně měla.

Nová úprava navíc některé problémy týkající se nákladů exekuce nereflektuje. Stále přetrvává problém, jaké plnění považovat za dobrovolné, budou zcela určitě i nadále vznikat spory o to, kdo zavinil zastavení exekuce (například v případě úmrtí povinného)¹⁴³, apod.

¹⁴³ Lze subsumovat pod „zastavení exekuce pro nemajetnost povinného“?

Novela také, dle mého názoru, nové otázky otevírá. Podle § 55a exekučního řádu soud exekuci na návrh účastníků nezastaví, nejsou-li zaplacený náklady exekuce. Domnívám se, že toto ustanovení, které bylo nyní do textu exekučního řádu doplněno, není dostatečně propracované, neboť není zcela v souladu s ustanovením § 89 exekučního řádu, se kterým bude muset být společně aplikováno. V tuto chvíli ještě není zcela jasné, jak může dojít ve smyslu § 89 e.ř. k zastavení exekuce v důsledku procesního zavinění jednoho z účastníků, když soud ve smyslu ust. § 55a e.ř. exekuci nezastaví, dokud nejsou zaplacený náklady exekuce.

Klasickým případem procesního zavinění na zastavení exekuce, je návrh oprávněného na zastavení exekuce, přestože exekuce mohla pokračovat a soudní exekutor si mohl náklady exekuce vymoci na povinném. Podle nového ustanovení § 55a e.ř. však nyní soud exekuci k jeho návrhu nezastaví, dokud nebudou zaplacený náklady exekuce. Pravděpodobně bude muset soud vydat k návrhu oprávněného na zastavení exekuce nejprve usnesení, kterým uloží oprávněnému uhradit soudnímu exekutorovi náklady exekuce (pokud o nákladech exekuce již předtím nerozhodl soudní exekutor v příkazu k úhradě nákladů exekuce) a teprve jakmile soudní exekutor potvrdí, že náklady exekuce byly uhrazeny, bude moci vydat usnesení o zastavení exekuce. Skutečný problém by mohl nastat v případě, že oprávněný tyto náklady exekuce dobrovolně neuhradí. Mohlo by totiž lehko dojít k situaci „řetězení“ jednotlivých exekučních řízení. Soud by pak musel vyčkávat se zastavením exekuce do chvíle, než v jiném exekučním řízení budou vymoženy náklady exekuce. Je dost dobře možné, že soud by v některých případech nemohl exekuci zastavit nikdy. Jak si s touto novelou poradí praxe, teprve uvidíme. Ozývají se i hlasy, že by o povinnosti oprávněného uhradit náklady exekuce mohl rozhodnout soudní exekutor v příkazu k úhradě nákladů exekuce a teprve poté co by soudní exekutor soudu sdělil, že náklady exekuce byly uhrazeny, by soud mohl exekuci zastavit.

Avšak při současné koncepci příkazu k úhradě nákladů exekuce se domnívám, že soudní exekutor nemůže rozhodnout o povinnosti oprávněného uhradit náklady exekuce. Příkaz k úhradě nákladů exekuce je dle mého názoru úzce spjat s usnesením soudu o nařízení exekuce, bez kterého není schopen samostatně obstát. O povinnosti povinného uhradit náklady exekuce je totiž rozhodnuto soudem při nařízení exekuce, soudní exekutor pouze určuje výši nákladů exekuce a tím výrok soudu o povinnosti uhradit náklady exekuce pouze konkretizuje, upřesňuje, neboť mu k tomu soud v souladu s exekučním řádem udělil pověření. Pokud soudní exekutor určí, že náklady

exekuce je povinen uhradit oprávněný, výrok soudu tím mění. Tuto pravomoc však, dle mého názoru, za současného právního stavu soudní exekutor nemá.

V případě, že by soudní exekutor uložil oprávněnému uhradit náklady exekuce a tento je neuhradil dobrovolně, lze si stěží představit, že by soudní exekutor pro úhradu nákladů exekuce zahájil exekuci na majetek oprávněného, neboť byl pověřen pouze provedením exekuce na majetek povinného. Příkaz k úhradě nákladů exekuce nelze za současného právního stavu považovat ani za exekuční titul v rámci jiného exekučního řízení. Je tedy nutné, aby o povinnosti oprávněného uhradit náklady exekuce rozhodl soud. Do budoucna tedy dávám ke zvážení úplné vypuštění § 55a exekučního řádu, případně jeho upřesnění tak, aby nehrozila výše popsaná situace.

Domnívám se, že § 55a vložil do textu exekučního řádu zákonodárce s úmyslem zajistit soudnímu exekutorovi úhradu nákladů exekuce, avšak měl spíše na mysli případy, kdy povinný uhradil nárok oprávněného přímo jemu a poté podal návrh na zastavení exekuce. Některé soudy pak zastavovaly exekuci jako celek, přestože tak měly učinit pouze částečně, neboť náklady exekuce nebyly uhrazeny. Vhodnější by však bylo ustanovení, které by stanovilo, že soud je povinen současně při zastavení exekuce určit účastníka řízení, který je povinen uhradit soudnímu exekutorovi náklady exekuce a to podle procesního zavinění na zastavení exekuce. Pokud by se jednalo o povinného, soud exekuci zastaví pouze částečně a náklady exekuce určí soudní exekutor v příkazu k úhradě nákladů exekuce.

V současné době je připravována tzv. „střední novela exekučního řádu“, která, na rozdíl od dílčích změn v uplynulých letech, bude komplexně řešit problematiku exekuce podle exekučního řádu. Připravovaná novela bude reagovat na judikaturu Nejvyššího soudu ČR. Především bude celá řada rozhodovací činnosti soudu prvního stupně explicitně přenesena na soudního exekutora. Soudní exekutor by tak v první instanci měl rozhodovat o zastavení exekuce, o odkladu exekuce, vylučovací žalobě. Sám by mohl věci vyškrtnout se soupisu, bude-li mu prokázáno, že věci neměly být sepsány. Sám bude ukládat pořádkovou pokutu podle § 34 odst. 3 exekučního řádu. Bude zavedena kárná odpovědnost exekutorských koncipientů a exekutorských kandidátů. Proti rozhodnutím soudního exekutora bude připuštěn opravný prostředek, o němž budou, dle pracovního návrhu, rozhodovat soudy druhého stupně. Připuštěno pak bude dovolání. Explicitně pak bude stanovena možnost provedení exekuce příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného.

Účinnost novely je předpokládána 1. ledna 2009, popřípadě v průběhu roku 2009.

Seznam použité literatury

I. Knižní publikace:

- Bartošiková, M., Štenglová, I., Společnost s ručním omezeným. I. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003
- Dědič, J., Obchodní zákoník - komentář, 1. díl, 1. vydání, Praha, Polygon 2002
- Dědič, J., Obchodní zákoník - komentář, 2. díl, 1. vydání, Praha, Polygon 2002
- Ďiláš, K., Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektrum 1997
- Hlavsa P.: Exekuční řád s výkladem a prováděcími předpisy, Praha : Linde Praha, a.s. 2001
- Jelínek, J., Hasch, K., Nováková, J., Sovák, Z., Trestní právo hmotné, 1. vydání, Praha: Eurolex Bohemia 2003
- Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005
- Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, svazek I., 3. vydání. Praha : Aspi, 2002
- Kurka, V.: Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce, Praha : Aspi 2005
- Macková A.: Právní pomoc advokátů a její dostupnost, 1. vydání. Praha: CH. Beck, 2001
- Pavliček V., Hřebejk J., Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 1. díl, 2. vydání. Praha: Linde, 1998
- Pelikánová, I. a kolektiv, Obchodní právo, 1. díl, 2. přepracované vydání, Praha: Aspi Publishing, 2001
- Pelikánová, I. a kolektiv, Obchodní právo, 2. díl, 2. přepracované vydání, Praha: Aspi Publishing, 2001
- Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku 2. díl, 2. vydání, Praha: Linde, 1998
- Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku 1. díl. 4. aktualizované vydání, Praha: Aspi Publishing, 2004
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., a kol., Obchodní zákoník – komentář, 9.vydání, Praha: C.H. Beck, 2004
- Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi. 2. vydání Praha: C.H. Beck, 2001

Winterová, A., a kol., Civilní právo procesní, 2. aktualizované vydání, Praha: Linde: 2002

2. Časopisecká literatura:

Bulletin advokacie č. 11/2005

Bulletin advokacie č. 12/2005

Konkurzní noviny č. 16/2006

Konkurs a vyrovnání č. 1 -12/2007

Konkurs a vyrovnání č. 1/2008

3. Jiné:

www.nsoud.cz

www.concourt.cz

www.judikatura.cz

www.justice.cz

www.ipravnik.cz

informační systém LexGalaxy

informační systém ASPI

Seznam použitých zkratk

ObčZ – zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

ObchZ – zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

o.s.ř. – zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

e.ř. – zák. č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)

ET – vyhláška č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (exekuční tarif)

TZ – zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon

EK ČR – Exekutorská komora České republiky